

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EKOLOJİK YAKLAŞIM TEMELİNDE Z KUŞAĞININ
DENEYİMLERİ: SORUNLAR VE BEKLENTİLER

HAZIRLAYAN

LÜTFİ EKİNCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF.DR. ARZU İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN

ANKARA-2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 18/07/2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Lütfi EKİNCİ

Öğrencinin Numarası: 21910038

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Programı: Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN

Tez Başlığı: Ekolojik Yaklaşım Temelinde Z Kuşağının Deneyimleri: Sorunlar ve Beklentiler

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 117 sayfalık kısmına ilişkin, 18/07/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih:18/07/2022

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza

Prof. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN

TEŞEKKÜR

2019’da başladığım yüksek lisans serüvenim 2022 yılında sona erdi. Bu süreçte başıma gelenler ayrı bir kitap konusu olabilir. Bir yandan işsizlik, bir yandan KPSS, bir yandan COVID-19 salgını, bir yandan yeni iş arama süreci, bir yandan yeni şehre taşınma, iki defa iş değişikliği, üç defa kurum değişikliği derken yeryüzü âdeta bir oldu üzerime geldi. Yüksek lisansımı yarıda bırakmam için bahanem çoktu ama onların arkasına saklanacak kadar aciz değildim. Onlar çoktu, ben tektim. Bütün krizleri tek tek çözdüm. Şu an teşekkür bölümünü yazdığuma göre tezim bitmiş demektir. Şükürler olsun ki bunu da başardım.

Şunu da yazmazsam olmaz. Bu araştırmanın veri toplama aşamasını tamamlayabilmek için Çankırı-Ankara arasında 10.000 km yol kat ettim. Cuma akşamı insanlar evinde otururken ben Ankara’ya gidebilmenin mücadelesini verdim. Pazartesi sabahları 05:00’te uyanarak Çankırı’ya yetişmeye çalıştım. Ankara’nın ayazında titreyerek katılımcıları bekledim.

Gençlere değerli vakitlerini bana ayırdıkları için teşekkür ediyorum. Tez konumu belirlerken sosyal hizmette her zaman göz önünde bulundurduğumuz “çevresi içinde birey” yaklaşımıyla hareket ederek sorunu belirlerken; sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlara “çaresi içinde birey” yaklaşımıyla Z kuşağı gençlerle birlikte çözüm üretmeye çalıştık. Umarım hazırladığım bu tez, Z kuşağının sorunlarına çözüm üretilebilmesi için sosyal politikalara katkı sunar.

Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü akademisyenlerinin her birine teşekkür etmekle birlikte; sorun çözmedeki ustalığıyla öne çıkan değerli danışmanım Prof. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN’a, bu denli önemli bir tez konusunu çalışmam için destek veren güler yüzlü hocam Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN’e, akademinin en üretkeni, bana rol model olan ve tez jürimde yer alarak değerli katkılarda bulunan hocam Dr. Merve Deniz PAK GÜRE’ye, okul sosyal hizmetinin ustası Dr. Mehmet Can AKTAN’a, Tez jürimde yer alarak kıymetli katkılarda bulunan Prof. Dr. Filiz YILDIRIM’a,

Lisans eğitimimde büyük emekleri olan, beni sivil toplumla tanıştırmakla hayatımda yeni kapılar açılmasına vesile olan, sahada karşılaştığım her vakada hocam bunu da anlatmıştı dediğim, ondan lisans derslerini alamayan sosyal hizmet öğrencilerinin büyük kayıp

yaşadığı, “Lütfi sınav kağıtların ders kitabı olarak okutulacak kalitede” diyen Dr. Bülent İLİK’e,

Lisans mezuniyetimin sabahı beni arayarak “Senin gibi başarılı öğrencilerim olduğu sürece gözüm arkada kalmayacak. Sosyal hizmeti sahada ve akademide daha ileri taşıyacaksın.” diyen rahmetli hocam Doç. Dr. Ertan KAHRAMANOĞLU’na, Akşam derslerinin vazgeçilmezi hocaların hocası Prof. Dr. Işıl BULUT’a, Halam Öğr. Gör. Sebahat EKİNCİ’ye,

Hem sosyal hizmete hem de Türkiye’nin geleceğine dair ufkumu açan önerileri için Ticaret Bakan Danışmanı Hamid TATCI’ya,

Çankırı’ya adım attığım ilk günden beri beni destekleyen Çankırı Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü Hasan Tahsin YILDIRIM’a,

Tez sürecimi kolaylaştıran Çankırı Sosyal Hizmet Merkezi Müdürü Fatih ÇAKIR’a,

Veri toplama sürecimdeki destekleri için Etimesgut Belediyesi, Çankaya Belediyesi ve Pursaklar Belediyesine,

Ve aileme teşekkür ediyorum.

ÖZET

Ekinci, Lütfi. *Ekolojik Yaklaşım Temelinde Z Kuşağının Deneyimleri: Sorunlar ve Beklentiler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Uluslararası literatürde günümüz gençliği, Z kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Teknolojinin baş döndüren bir hızla geliştiği dönemde dünyaya gelen Z kuşağı, kendini teknolojinin içinde bulmuştur. Sokak oyunları yerine bilgisayar oyunu oynayan Z kuşağının hayatının büyük bir bölümünü sosyal medya oluşturmaktadır. Kişiliği sanal dünyada yoğrulan Z kuşağı, son dönemlerde adını dijital aktivizm hareketleriyle duyurmaktadır. Eğitim, sağlık, güvenlik, temel haklar ve özgürlükler konularında ebeveynlerin, öğretmenlerin, siyasetçilerin kendilerini anlayamadıklarını düşünen günümüz gençliği, tepkilerini video çekerek, yorum yaparak, başlık etiketleri açarak seslerini duyurmaya çalışmaktadır.

Bu araştırmada sosyal hizmetin ekolojik yaklaşımı kullanılarak Z kuşağının sorunları bütüncül bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın genel amacı, Z kuşağının fiziksel ve sosyal çevresindeki sistemlerle etkileşimlerinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve Z kuşağı gençlerin deneyimlerinden yola çıkılarak farklı sistemlere yönelik çözüm önerileri geliştirilmesidir. Araştırma kapsamında Pursaklar, Etimesgut ve Çankaya’da ikamet eden 18-26 yaş arası Z kuşağı gençlerden nitel yöntemle veri toplanmıştır. İlçeler belirlenirken alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki ilçelerden veri toplanması için Ankara’nın üç farklı merkez ilçeleri seçilmiştir. Veriler, her bir ilçeden beşi erkek, beşi kadın 10 kişi olmak üzere toplam 30 Z kuşağı gençten yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri, MAXQDA-2022 programında analiz edilmiştir. Bulgular kelime bulutları ile görselleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda Z kuşağının; fiziksel çevre, aile sistemi, arkadaş sistemi, eğitim sistemi, teknoloji sistemi, istihdam sistemi, sağlık sistemi, politik sistem ve inanç sisteminde sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Bu araştırma ile Z kuşağının düşünce yapısı, derinlikli bir bakış açısıyla irdelenmiştir.

Fiziksel çevre teması altında; Z kuşağının dikey şehirler yerine yatay mimariyi tercih ettiği, mahallelerde güvenlik sorunları yaşadığı, üst kuşakların Z kuşağına psikolojik baskı kurduğu, aile teması altında; Z kuşağının ebeveynlerinin aşırı korumacı olduğu, ebeveynleriyle çatışma yaşadıkları, Z kuşağının toplumsal cinsiyet eşitliğine önem verdiği,

arkadaş teması altında; Z kuşağının artan ekonomik problemler sebebiyle arkadaşlarıyla daha çok evde vakit geçirdikleri, sosyalleşemedikleri, fikir ayrılıkları yaşadıkları, eğitim sistemi teması altında; yılda bir defa yapılan merkezi sınavların Z kuşağının sınav kaygısını artırdığı, devlet ve özel okulların eğitim kalitesinde eşitsizlikler olduğu, teknoloji sistemi teması altında; Z kuşağının sosyal medyada uzun süre vakit harcadığı, beğeni sayısı yarışlarının yaşandığı, geleneksel medyadan uzaklaştıkları, istihdam sistemi teması altında; Z kuşağının iş bulma kaygısı taşıdığı, işe alımlarda liyakatsizliğin yaşandığını düşündükleri, sağlık sistemi teması altında; Z kuşağının depresif belirtiler gösterdiği ve gençler arasında antidepresan kullanımının sık olduğu; politik sistem teması altında; Z kuşağının temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri, yabancı ülke vatandaşları ile Türk vatandaşları arasında ayrımcılık yapıldığını düşündükleri, yurt dışında yaşamak isteyen gençlerin bulunduğu, inanç sistemi teması altında; Z kuşağının inanç konusunda özgür bir biçimde kendi kararlarını vermek istediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonunda bu sorun alanlarına ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Z Kuşağı, Sosyal Hizmet, Gençlik Refahı, Sosyal Politika

ABSTRACT

Ekinci, Lütfi. *Experiences of Generation Z On The Basis of Ecological Approach: Problems and Expectations*, Master Thesis, Ankara, 2022.

In the international literature, today's youth is called the Z generation. Generation Z, who came to the world at a time when technology was developing at a dizzying pace, found itself in technology. Social media constitutes a large part of the life of Generation Z, who play computer games instead of street games. The Z generation, whose personality is kneaded in the virtual world, has recently made a name for itself with digital activism movements. Today's youth, who think that parents, teachers and politicians cannot understand themselves on issues of education, health, security, fundamental rights and freedoms, try to make their voices heard by making videos, commenting and opening title tags.

In this research, the problems of the Z generation were tried to be revealed from a holistic perspective by using the ecological approach of social work. The general aim of the research is to determine the problems faced by the Z generation in their interaction with the systems in their physical and social environment and to develop solutions for different systems based on the experiences of the Z generation youth. Within the scope of the research, data were collected from the Z generation young people between the ages of 18-26 residing in Pursaklar, Etimesgut and Çankaya by qualitative method. While determining the districts, three different central districts of Ankara were selected to collect data from districts with lower, middle and upper socioeconomic levels. Data were collected from a total of 30 Z generation youth, five men and five women, from each district, using semi-structured in-depth interview technique. The data of the research were analyzed in the MAXQDA-2022 program. Findings were visualized with word clouds. As a result of the research, generation Z; It has been determined that they have problems in the physical environment, family system, friend system, education system, technology system, employment system, health system, political system and belief system. With this research, the mentality of the Z generation has been examined with a deep perspective.

Under the physical environment contact; Generation Z prefers horizontal architecture instead of vertical cities, has security problems in neighborhoods, upper generations put psychological pressure on Generation Z, under the family theme; The parents of the Z

generation are overprotective, they have conflicts with their parents, the Z generation attaches importance to gender equality, under the theme of friends; due to the increasing economic problems of the Z generation, they spend more time at home with their friends, they cannot socialize, they experience differences of opinion. Under the theme of the education system; It is stated that the central exams held once a year increase the test anxiety of the Z generation, and there are inequalities in the education quality of public and private schools. Under the theme of technology system; Generation Z spends a long time on social media, races for the number of likes, move away from traditional media, under the theme of the employment system; The Z generation is worried about finding a job, they think that there is incompetence in recruitment, system under the theme; generation Z shows depressive symptoms and antidepressant use is common among young people. under the theme of the political system; There are young people who have difficulties in meeting the basic needs of the Z generation, who think that there is discrimination between foreign citizens and Turkish citizens, and who want to live abroad. under the theme of belief system; It has been concluded that the Z generation wants to make their own decisions about belief freely. At the end of the research, solutions for these problem areas were presented.

Key Words: Generation Z, Social Work, Youth Welfare, Social Policy

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I	3
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1.Gençlik Kavramı	3
1.2. Kuşak Kavramı	4
1.3. Kuşak Türleri	7
1.3.1.Sessiz Kuşak (Gelenekselciler/Yetişkinler) (....-1946)	9
1.3.2.Bebek Patlaması Kuşağı (1947-1964).....	9
1.3.3.X Kuşağı (1965-1980).....	10
1.3.4.Y Kuşağı (1981-1994).....	11
1.3.5.Z Kuşağı (1995-....)	12
1.4.Sosyal Hizmet ve Gençlik.....	27
1.5.Ekolojik Yaklaşım	29
1.6.Çalışmanın Problemi.....	30
1.7.Çalışmanın Amacı.....	32
1.8.Çalışmanın Önemi	32
1.9.Çalışmanın Sayıltıları	33
1.10.Çalışmanın Sınırlılıkları.....	33
BÖLÜM II.....	34
YÖNTEM	34
2.1.Çalışmanın Modeli.....	34
2.2.Çalışmanın Katılımcıları.....	34
2.3.Verİ Toplama Araçları	35
2.4.Verİlerin Toplanma Süreci.....	36

2.5.Verilerin Analizi	37
BÖLÜM III	39
BULGULAR ve YORUM	39
3.1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	39
3.2. Katılımcıların Etkileşim İçinde Oldukları Sistemler Hakkındaki Deneyimlerine İlişkin Bulgular	41
3.2.1. Fiziksel Çevre.....	42
3.2.2. Aile Sistemine İlişkin Bulgular	54
3.2.3. Arkadaş Sistemine İlişkin Bulgular	69
3.2.4. Eğitim Sistemine İlişkin Bulgular	76
3.2.5. Teknoloji Sistemine İlişkin Bulgular	86
3.2.6. İstihdam Sistemine İlişkin Bulgular	96
3.2.7. Sağlık Sistemine İlişkin Bulgular	108
3.2.8. Politik Sisteme İlişkin Bulgular	117
3.2.9. İnanç Sistemine İlişkin Bulgular	124
BÖLÜM IV.....	127
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
4.1. Sonuçlar	127
4.1.1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar	127
4.1.2. Katılımcıların Etkileşim İçinde Oldukları Sistemler Hakkındaki Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar	127
4.2. Öneriler	131
KAYNAKÇA.....	135
EKLER	
EK 1: KATILIM ONAM FORMU	
EK 2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....	
EK 3: ETİK KURUL İZNİ.....	
EK 4: TANIMLAR.....	

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Farklı Kaynaklarda Kuşak Sınıflandırmaları	6
Tablo 2. Oblinger ve Oblinger'in Kuşak Sınıflandırması	7
Tablo 3. OECD Üyesi Ülkelerin Genç İşsizlik Oranları	19
Tablo 4. 15-24 Yaş Temel İş Gücü Göstergeleri.....	20
Tablo 5. Katılımcıların Genel Tanıtımı	39
Tablo 6. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye’de Nüfusun Kuşaklara Göre Dağılımı	8
Şekil 2. Gençlerin Anlatılarından Oluşturulan Kelime Bulutu.....	41
Şekil 3. Gençlerin Gelecekte Yaşamak İstedikleri Fiziksel Çevreye İlişkin Kelime Bulutu	53
Şekil 4. Ailenin Anlamına Dair Gençlerin Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu	63
Şekil 5. Gençlerin Gelecekte Arkadaş Ortamından Beklentilerine İlişkin Kelime Bulutu .	75
Şekil 6. Gençlerin Teknoloji Sistemine Dair Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu..	86
Şekil 7. Gençlerin Gelecekte Çalışma Ortamından Beklentilerine Dair Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu	105
Şekil 8. Gençlerin Sağlık Sistemine Dair Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu	109
Şekil 9. Gençlerin Politik Sisteme Dair Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu	118
Şekil 10. Gençlerin İnanç Sistemine Dair Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu	124

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ALES: Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı

AYT: Alan Yeterlilik Testi

BM: Birleşmiş Milletler

İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

KDV: Katma Değer Vergisi

KPSS: Kamu Personeli Seçme Sınavı

KYK: Kredi ve Yurtlar Kurumu

LGS: Liselere Geçiş Sistemi

LÖSEV: Lösemili Çocuklar Vakfı

ÖTV: Özel Tüketim Vergisi

SHU: Sosyal Hizmet Uzmanı

SMA: Spinal Musküler Atrofi

SMS: Kısa Mesaj Servisi

SSK: Sosyal Sigortalar Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TYT: Temel Yeterlilik Testi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte bilgi, teknoloji, icat ve buluşlar baş döndüren bir hızla kıtadan kıtaya, ülkeden ülkeye aktarılmaktadır. Özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte küreselleşmenin hızı daha da artmıştır. Ülkelerin ekonomileri birbirine bağımlı hale gelmiş, bireylerin yaşam tarzları, ritüelleri birbirine benzemeye başlamış, yemek kültürleri birbirine yakınlaşmış, giydikleri kıyafetlerin bedenleri ve tasarımları da dünya genelinde benzeşmeye başlamıştır. Bu standartlaşma süreci, bilgisayar ve internetin evlere girmesiyle tamamlanır hale gelmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle gençlerin sorunları da çeşitlenmiştir.

Sosyal medyada geçirilen sürenin artmasıyla aile bağları, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri zayıflamaya başlamıştır. Boş zamanı değerlendirme etkinlikleri, grup odaklı faaliyetlerden bireysel bazlı etkinliklere dönüşmeye başlamıştır. Büyük ülkelerdeki finansal krizler genç bireylerin uzun süre işsiz kalmasına yol açmaktadır. Bu problemler, kimi zaman gençleri ilaç veya madde kullanımına sevk etmekte, bireylerin sosyal işlevselliğini bozmaktadır.

Gençlerin sorunlarını tanımlayabilmek için kuşak sınıflandırması da önem arz etmektedir. Çünkü 1995 ve sonrasında dünyaya gözlerini açan Z nesli, önceki gençlerden farklı olarak âdeta teknolojinin içine doğmuştur. Bu nesildeki bireyler, hem evde hem de okulda bilgisayar ve internetle yaklaşık 7 yaşında tanışmıştır. İlkokul çağında MSN Messenger uygulamasını kullanmış, ortaokulda Facebook ile tanışmış, lisede Twitter uygulamasından ilk tweetini atmış, üniversitede Instagram uygulamasındaki fotoğrafında beğenilme kaygısı taşımıştır. Bu denli sosyal medyaya bağlı olan Z kuşağını, 1980’li yılların apolitik gençliğinden ayrı bir gençlik grubu olarak değerlendirilmesi gerekliliği vardır.

Bu kuşağın genel görünümü şu şekilde verilebilir. Z kuşağına mensup bireyler yaygınlaşan sosyal medya ağı sayesinde kısa sürede organize olabilmektedirler. İnsan hakları ihlalleri, cinsel istismar, kadına yönelik şiddet, hayvan hakları gibi konularda sosyal medya platformlarından kısa sürede organize olarak savunuculuk faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Kanun yapıcılar ve kanun uygulayıcılar, sosyal medya tabanlı psikolojik baskı ile kararlarında değişikliğe gitmek/yeniden gözden geçirmek durumunda kalmaktadır. Bu örnekler, bize Z kuşağının sosyal medya üzerinden siyasi katılımındaki artışı göstermektedir.

Sosyal hizmetin önemli alanlarından biri de gençlik refahı alanıdır. Yukarıda da kısaca belirtildiği üzere dünyada ve Türkiye’de yaşanan değişimler dolaylı ve doğrudan gençleri de etkilemektedir. Bu nedenle gençlik refahı alanında oluşturulacak politikalar ve bu politikalara bağlı olarak şekillenecek hizmetlerin etkili olabilmesi için gençlerin ihtiyaçlarının doğru bir biçimde belirlenmesi önemlidir.

Literatür incelendiğinde Z kuşağının kariyer beklentileri (Ünlü & Çiçek, 2019), bu kuşağa mensup gençlerin çalışma hayatına muhtemel etkileri (Taş, Demirdöğmez, & Küçükoğlu, 2017) gibi konularda yönelik bazı çalışmaların olduğu görülmüştür. Ancak, Z kuşağının sorunlarını bütüncül bakış açısıyla ortaya koyan çalışmalara rastlanmamıştır. Buradan hareketle bu araştırmada 1995 ve sonrasında doğmuş 18-26 yaş aralığında olan gençlerden nitel yöntemle veri toplanarak yaşadıkları sorunlar, kendi bakış açıları ve deneyimleri temelinde incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sosyal hizmetin önemli yaklaşımlarından biri olan ekolojik yaklaşım temelinde şekillendirilmesi, araştırmaya katılan gençlerin fiziksel çevre, aile, arkadaş, eğitim, teknoloji, istihdam, sağlık, politik ve inanç sistemleri ile etkileşim noktaları ve bu sistemlerdeki deneyimleri kapsamında yaşadıkları sorunların bütüncül bir temelde ele alınmasını sağlamıştır. Araştırmanın katılımcılarını Ankara’nın merkez ilçelerinden olan Pursaklar, Etimesgut ve Çankaya’da ikamet eden gençler oluşturmuştur. Veriler, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yolu ile toplanmıştır. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen nitel veriler MAXQDA-2022 programında analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda Z kuşağının; fiziksel çevre, aile, arkadaş, eğitim, teknoloji, istihdam, sağlık, politik ve inanç sistemindeki etkileşimleri betimlenmiş ve bu bireylerin iyilik halini artırmaya yönelik uygulamalar için önerilerde bulunularak çalışma sonlandırılmıştır.

BÖLÜM I:

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Gençlik Kavramı

Z kuşağı kavramını daha iyi anlayabilmek için öncelikle genç kavramının bilinmesi gerekmektedir. Gençlik kavramı üzerinde uluslararası geçerliliği olan bir tanım yapmak kolay değildir. Gençliğin tanımı ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye, sosyo-politik yapıya göre değişkenlik gösterebilmektedir. Mutlak bir gençlik tanımının yapılmasının konunun anlam bütünlüğünü daraltması riski sebebiyle farklı akademik disiplinlerin bakış açısıyla gençlik mefhumu betimlenmelidir (Uslu, 2013).

Gençlik; fizyolojik, psikososyal ve cinsel gelişimin yaşandığı çocukluktan yetişkinliğe uzanan döneme atfedilen kavramdır. Fizyolojik ve cinsel olgunlaşma açısından gençliğin tanımı yapıldığında gençlik döneminin başlama ve bitme noktası da belirsiz olmaktadır. Bunun sebebi, ergenliğe giriş yaşının farklılaşması olarak gösterilebilir. Ergenlik döneminin gelişim özellikleriyle başlayan bu dönem, 12 yaştan başlayarak 21 yaşa kadar sürmektedir. Gençlik dönemi; çoğunlukla cesaretli ve içi içine sığmayan bir kişilik yapısının hüküm sürdüğü, hoş hülyaların ve isteklerin yaşandığı bir dönemdir. Bununla birlikte, hayallerle gerçekler arasındaki çatışmalar sebebiyle kimi istikrarsız düşüncelerin de görüldüğü bir periyottur (Yörükoğlu, 2016).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO, 2016) gençliği; çocukların ebeveynlerine olan bağımlılığından kurtularak yetişkin bir birey olarak toplumsal yaşamda var olma bilincine doğru akan geçiş süreci olarak tanımlamaktadır. Gençlik döneminin insan yaşamında hareketli bir dönem olduğuna vurgu yapan UNESCO, gençlik döneminin yaş aralığını temel eğitimin sonlandığı yaş ile bireyin ilk işe girdiği yaş şeklinde belirtmektedir. Devletlerin işsizliği azaltamaması ve aileden ayrı bir ev kurma maliyetlerinin her geçen gün artması sebebiyle gençler uzun süre ebeveynlerine bağımlı kalmaktadır. Bu nedenle gençliğin son yaş sınırı da yükselmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM, 2013) sosyoekonomik, demografik ve kültürel etkenlerin, gençliğin tanımlanmasında etkili olduğunu ve gençlik tanımının toplumdan topluma değişebildiğini ifade etmektedir. BM, kendine üye devletlerin gençlik tanımlamalarını da

göz önünde bulundurarak 15-24 yaş aralığının genç olarak nitelendirilmesinin uygun olduğu görüşündedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2020)'nin 2019 verilerine göre ülkemizin toplam nüfusu 83.154.997'dir. 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %15,6 olup 12.955.672 kişidir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin genç popülasyon ortalaması ise %10,7'dir. Genç nüfusun en fazla olduğu şehir %23,9 ile Hakkari iken en az olduğu şehir %12,6 ile Muğla'dır. Gençlerin %51,3'si erkek, %48,7'si kadındır. Genç kadınların %16,8'i evli olup, bu oran erkek gençlerin dört mislidir.

Bu çalışmada, gençliği bir kategori olarak değerlendiren kuşak kavramı üzerinden günümüz gençliğini ifade eden Z kuşağı kavramsallaştırması kullanılacaktır. Bu nedenle kuşak kavramının ortaya çıkış süreci ve kullanılma gerekçesinden bahsedilecektir.

1.2. Kuşak Kavramı

Benzer devirlerde doğmuş; iktisadi, siyasi ve toplumsal açıdan aynı olayları deneyimlemiş topluluklar kuşak olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel, Batur, & Ekşili, 2014). Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde ise kuşak kavramı, *“Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişiler topluluğu”* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021).

Burnett (2011), *Generations: The Time Machine in Theory and Practice* adlı kitabında, kuşak kavramına dair ilk düşüncelerin, eski Mısır ve eski Yunan toplumlarında filizlendiğini ifade etmiştir. Eski Mısır'da doğum, ölüm ve ahiret yaşamı için yapılan detaylı seremonilerin kuşak teriminin oluşmasına kaynak gösterilebileceğini aktarmıştır. Benzer şekilde, Eski Yunan tarihinde toplum incelenirken; altın kuşak, demir kuşak, bronz kuşak ve demir kuşak olmak üzere insan topluluğu nesillere ayrılarak betimlenmiştir (akt. Joshi, Dencker ve Franz, 2011).

1830'lu yıllarda *The Positive Philosophy* adlı kitabında kuşakların varlığından söz eden ilk bilgin Auguste Comte'tur. Sosyal bir varlık olan insanın ilerlemesinin nesiller arasındaki aktarıma bağlı olduğuna, bu aktarım sürecinin yıllarca sürebileceğine değinmiş

ve bu geçiş dönemlerinde kimi zaman kargaşaların meydana gelebileceğine vurgu yapmıştır (Comte, 1858).

1900’l yıllarda geliştirilen bilimsel araştırma yöntemlerini kuşak çalışmalarında kullanan ilk bilim insanı, sosyolojinin öncülerinden Karl Mannheim’dır (Toruntay, 2011). Mannheim (1998) 1952’de hazırladığı “Kuşakların Sosyolojik Problemleri” adlı çalışmasında kuşak kavramını, benzer yaşam deneyimlerine sahip olan ortak kültürel değerleri paylaşan ve hayata dair müşterek amaçları bulunan bireylerden oluşan kitle olarak tanımlamaktadır. Mannheim, kuşakların oluşumunu beş temele dayandırmıştır.

- Kültürel ve toplumsal hayata yeni bireyler dahil olmaktadır.
- Eski yeler sistematik olarak yok olmaktadır.
- Bir neslin yeleri tarihin yalnızca belirli bir döneminde yaşamaktadır.
- Kümülatif kültürel mirasın daima aktarımı sağlanmalıdır.
- Nesilden nesile aktarım kesintisiz devam etmektedir.

Kuşak araştırmaları ile tanınan Strauss ve Howe, toplumların yirmi ila yirmi beş yılda bir farklılaşarak yeni döneme girdiğini, bireylerin yaşam tarzlarının, hayata bakış açılarının ve duygularının değişime uğradığını belirtmektedir. Dörtlü periyotlar halinde devam eden bu döngü yaklaşık yüz yıl sürmektedir. Döngünün birincisi aşaması yükselme dönemidir. Bu dönemde eski değerlerin ortadan kalktığı, vatandaşlık bilincinin yaygınlaştığı ve pozitif iklimin hkim olduğu dönemdir. İkinci aşama olgunlaşma dönemidir. Bu dönemde vatandaşlık bilinci ile yeni değerler arasında kaos yaşanmaktadır. nc aşama çözülme dönemidir. Artık vatandaşlık bilinci kaybedilmekte ve yeni değerler toplumu kuşatmaktadır. Dördüncü aşama kriz dönemidir. Eski yurttaşlık bilinci başkaldırı ile birlikte artık yeni değerlerle yer değiştirmektedir (Strauss & Howe, 1997).

Kuşakların başlangıç ve bitiş noktası; belli bir dönemde yaşanmış sosyal olaylara, toplumlara ve araştırmacılara göre değişkenlik göstermektedir. Tablo 1’de, kuşakların zaman aralıklarının literatürde kullanılma biçimi gösterilecektir.

Tablo 1: Farklı Kaynaklarda Kuşak Sınıflandırmaları

Yazar	Kuşakların Sınıflandırılması				
Tappscott (1998)	-	Bebek Patlaması Kuşağı 1946-1964	X Kuşağı 1965-1975	Dijital Kuşak 1976-2000	-
Zemke ve ark. (2000)	Emekli Askerler 1922-1943	Bebek Patlaması Kuşağı 1943-1960	X Kuşağı 1960-1980	Gelecek Kuşak 1980-1999	-
Howe ve Strauss (2000)	Sessiz Kuşak 1925-1943	Bebek Patlaması Kuşağı 1943-1960	13.Kuşak 1961-1981	Milenyum Kuşağı 1982-2000	-
Lancaster ve Stillman (2002)	Gelenekçiler 1900-1945	Bebek Patlaması Kuşağı 1946-1964	X Kuşağı 1965-1980	Milenyum Kuşağı 1981-1999	-
Martin ve Tulgan (2002)	Sessiz Kuşak 1925-1942	Bebek Patlaması Kuşağı 1946-1960	X Kuşağı 1965-1977	Milenyum Kuşağı 1978-2000	-
Oblinger ve Oblinger (2005)	Yetişkinler 1946 ve öncesi	Bebek Patlaması Kuşağı 1947-1964	X Kuşağı 1965-1980	Y Kuşağı 1981-1995	Z Kuşağı (Milenyum Sonrası) 1995-Günümüz

Kaynak: (Reeves & Oh, 2007).

Bu bölüme kadar kuşak kavramının ortaya çıkış süreci ve kuşakların sınıflandırılması hakkında bilgi verilmiştir. Burada özellikle belirtilmelidir ki, bireylerin ihtiyaçlarının

makro düzeyde tespit edilmesinde, karşılaştıkları problemlerin giderilmesinde kategorileştirmeye gereksinim duyulmaktadır. Çünkü belli bir zaman aralığında doğmuş, benzer kültürü paylaşmış, aynı sosyal olaylara maruz kalmış toplumun davranış örüntülerinin anlaşılabilmesi ve bir sonraki kuşağın geleceğine yönelik öngörülerde bulunabilmek açısından önem kazanmaktadır. Böylece toplumun genel özelliklerine uygun olarak kapsayıcı politikalar ve hizmetler geliştirilebilir.

Sosyal bilimlerde uygulayıcılar ve araştırmacılar, insanın biricikliğini göz ardı etmeden kişiye özel müdahalelerde bulunmalı, bireylerin ait olduğu kuşaktan farklı özelliklere sahip olabileceğini de unutmamalıdır. Örneğin; X kuşağındaki kişi kendini Y kuşağının özelliklerine yakın hissedebileceği gibi Y kuşağındaki kişi kendinin Z kuşağına yakın olduğunu düşünebilir.

1.3. Kuşak Türleri

Bu bölümde; kuşak çalışmaları konusunda ortak kabul görmüş Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağı kavramları kullanılarak nesillerin ayırt edici özellikleri paylaşılacaktır. Çalışmada; kuşakların başlangıç ve bitiş noktaları olarak Türkiye'nin 1960 ve 1980 darbesi gibi siyasal ve toplumsal olaylarının yaşandığı tarihlere yakın bir dilimi ifade etmesi ve aktüel olması sebebiyle Oblinger ve Oblinger (2005)'in kuşak sınıflandırması temel alınacaktır.

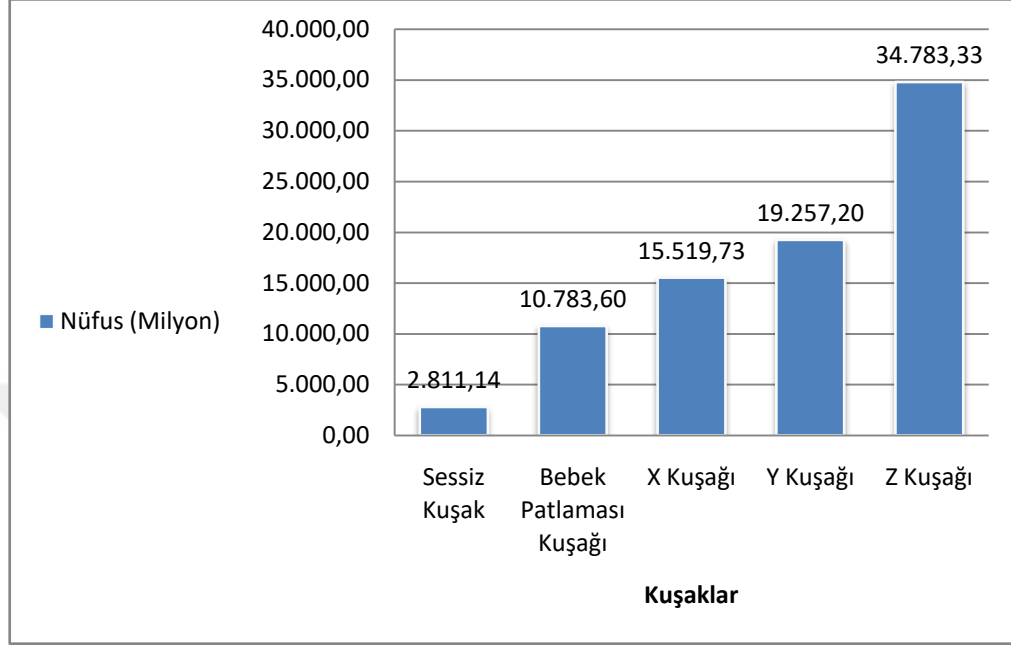
Tablo 2. Oblinger ve Oblinger'in Kuşak Sınıflandırması

Sessiz Kuşak(Yetişkinler) 1946 ve öncesi	Bebek Patlaması Kuşağı 1947-1964	X Kuşağı 1965-1980	Y Kuşağı 1981-1994	Z Kuşağı 1995 ve Günümüz
---	-------------------------------------	-----------------------	-----------------------	--------------------------------

Kaynak: (Oblinger & Oblinger, 2005).

Türkiye nüfusunun kuşaklara göre dağılımı aşağıdaki şekilde verilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Türkiye’de Nüfusun Kuşaklara Göre Dağılımı

Kaynak: (TÜİK, 2020).

Türkiye’de Sessiz Kuşağın sayısı 2 milyon 811 bin kişi (75+ yaş), Bebek Patlaması Kuşağının sayısı 10 milyon 783 bin kişi (57-74 yaş), X Kuşağının sayısı 15 milyon 519 bin kişi (42-56 yaş), Y Kuşağının sayısı 19 milyon 257 bin kişi (27-41 yaş), Z Kuşağının sayısı ise 34 milyon 783 bin kişidir (0-26 yaş). Bu bağlamda, toplum %42 oranla en fazla Z kuşağı üyesi bireylerden oluşmaktadır. Bu denli büyük bir grubu oluşturan genç bireylerin sorunlarının ve gelecekte beklenenlerinin ortaya konulması, Türkiye’nin fırsat penceresi olarak görülen gençlerin refahını artırmaya yönelik çabaların başarılı netice vermesini sağlayabilir.

Literatürde Z kuşağının bitiş yılı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun sebebi, 2000’den sonra küresel düzeyde derin etkileri olan siyasal ya da toplumsal olayların meydana gelmemesi olabilir. Ancak 2019 yılının Aralık ayında Çin’de ortaya çıkan COVID-19 salgının tüm dünyayı derinden etkilemesi, pek çok ülkenin vatandaşlarına seyahat yasağı ve sokağa çıkma yasağı getirmesi, ülkelerin ekonomilerinin küçülmesi, bazı iş yerlerinin kapanması, eğitimin iki yıla yakın süre dijital ortamda devam

ettirilmesi, dünyada yaklaşık 4 milyona yakın insanın koronavirüsten vefat etmesi, virüsün bulaşma riskinin en aza indirilmesi için bütün vatandaşlara aşı uygulanması gibi etmenler tüm dünyayı etkilemiştir. Bu küresel devrim, 2000’li yıllarda gerçekleşen en büyük kırılma noktasıdır. Dolayısıyla, Z kuşağının bitiş yılı olarak 2019 yılını kabul etmek yanlış olmayacaktır.

1.3.1.Sessiz Kuşak (Gelenekselciler/Yetişkinler) (....-1946)

1946 ve öncesinde doğan kişiler Sessiz Kuşak veya Gelenekselciler olarak adlandırılmaktadır (Oblinger & Oblinger, 2005). Bu kuşaktaki üyeler, İkinci Dünya Savaşı’nın devam ettiği, evlerde geleneksel aile değerlerinin hüküm sürdüğü yıllarda dünyaya gözünü açmıştır. Amerika’da başlayan ve tüm dünyayı etkileyen 1929’da baş gösteren ekonomik krizin yıkıcı etkilerine tanıklık etmiştir. Sessiz Kuşak üyeleri; Dünya Savaşı ve ekonomik yoksunluk sebebiyle az ile yetinen, kurallara uyan ve sakin yapılı kişilerdir. Çalışma yaşamında; emir ve yasaklara sıkı sıkıya uyan, aidiyet bağı kuvvetli bireylerdir. Ülkemiz açısından da durum benzerdir. Cumhuriyet’in ilk dönemine tekabül eden yıllarda çoğunlukla köylerde doğmuş ve erkek egemen kültürün üstün olduğu büyük aile yapısında yetişmişlerdir (Duman, 2019).

Bu kuşağın sessiz bireyler olarak nitelendirilmesinin temel sebebi, mevcut düzeni devam ettirme eğilimleri, girişimcilikten uzak kalma istekleri ve meslek hayatlarına konsantre olmalarıdır (Çelen, 2019). Belirsizlikten rahatsızlık duyan bu nesil, işlerinin devamlılığına önem vermekte, ömrü boyunca aynı yerde çalışmak istemektedir. Hayat mottoları “yaşamak için çok çalışmak” olarak ifade edilmektedir (Berkup, 2014).

1.3.2.Bebek Patlaması Kuşağı (1947-1964)

1947-1964 yılları arasında doğan kişiler bebek patlaması kuşağı olarak adlandırılmaktadır (Oblinger & Oblinger, 2005). İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesi ve ekonomik refahın artmaya başlamasıyla ortaya çıkan nüfus patlamasının sonucu olarak dünyaya gelmişlerdir. Bu neslin üyeleri; uzun süre çalışabilen, kolayca uyum sağlayabilen, idealist kişilerdir. Kuşağın negatif yanı ise ben merkezli düşünce sistemine sahip olmaları

ve olumsuz sözlere asla tahammül edememeleri olarak gösterilmektedir. Kendi kendilerini motive edebilen bu kişiler, kariyerlerini en üst noktaya taşımaya ve daha iyi maaş almaya isteklidir (Ethics Resource Center , 2011).

Toplumsal cinsiyet rollerini benimseyen bu kuşağa mensup bireylerin anneleri, evin ve çocukların bakımından mesulken babalarının para kazanmakla yükümlü olduğu görüşü yaygındır. Çalışma azimleriyle ön plana çıkan bu kuşak üyeleri, gelişime açık olmakla birlikte tartışmalardan sakınmaktadır (Toruntay, 2011). Küresel açıdan bakıldığında bu kişiler, DNA'nın keşfi ve Vietnam Savaşı'na şahitlik etmişlerdir. Ülkemiz açısından bakıldığında bebek patlaması nesli döneminde çok partili hayata geçilerek hak ve özgürlükler konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ancak 1960'ta gerçekleşen askeri darbe sebebiyle siyasal düzene duyulan güven kaybedilmiştir (Büyüksulu, 2017).

1.3.3.X Kuşağı (1965-1980)

1965-1980 yılları arasında doğanlar X Kuşağı olarak adlandırılmaktadır (Oblinger & Oblinger, 2005). Douglas Coupland (1991), Generation X:Tales for an Accelerated Culture adlı çizgi romanında; üst sosyoekonomik düzeydeki yirmi yaşlarında Kaliforniyalı üç gencin hayatını anlatmıştır. Eser kısa sürede geniş kitlelerin beğenisini kazanmıştır. Bunun üzerine 1960'lı yıllarda doğan Amerikalı gençler tanımlanırken “X Kuşağı” ifadesinin kullanımı farklı yazarlar, araştırmacılar ve düşünürlerce benimsenmiştir (Britannica, 2021). Bu gelişmenin, sonraki nesiller için Y ve Z kuşağı kavramlarının kullanılmasında da etkisi olduğu söylenebilir.

1960 askeri darbesinin yıkıcı etkilerinin sonrasında, seçimlerin ardından Türkiye’de sivil yönetimin yeniden başa geçtiği dönemlerde dünyaya gelen X Kuşağı, dönemin siyasi ve iktisadi koşullarının etkisiyle girişimciliğe yönelmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte teyp, merdaneli çamaşır makinesi, siyah-beyaz televizyon ve hesap makinesi gibi cihazlar evlerde kullanılmaya başlanmıştır (Duman, 2019). 1973'te yaşanan Arap-İsrail Savaşı döneminde, Arap ülkelerinin akaryakıt ihracatında kısıtlama kararı almasıyla küresel petrol krizi yaşanmıştır. Ekonomik dalgalanmalar bir yandan devam ederken 1970'li yıllarda başlayan sağ-sol çatışmaları önce üniversite yerleşkelerinde kendini göstermeye başlamış, ilerleyen dönemlerde silahlı sokak hareketlerine dönüşmüştür (Büyüksulu, 2017).

Bu nesil iş yaşamında çalışkan, iş birliğine açık, farklılıklara saygı gösteren, kurallara uyan kişiler olmakla birlikte önceki nesillere oranla hiyerarşiye daha az riayet etmektedir (Bencsik & Machova, 2016). İktisadi gerilemelerin de yaşandığı bu dönemde X nesli, iş bulma ve işten çıkarılma endişesi duymuştur. Kırsaldan kentlere göçlerin yoğunlaşmasıyla birlikte geleneksel aile değerleri dönüşüme uğramış, şehirde asgari yaşam standardına ulaşabilmek için kadınlar da çalışma yaşamına katılmaya başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmıştır. Bu yıllarda çocukların, kendilerinin ve kardeşlerinin bakım yükünü üstlenmek zorunda kalması nedeniyle günlük yaşam becerilerini erken yaşta edinmiştir (Irmak Aydın, 2020).

Köy hayatının gelenekselliği ile şehir hayatının modernliği arasında sıkışan ve kimi zaman ayrışmak durumunda kalan bu dönemin insanları, 1960'lı yıllarda filizlenen melankolik arabesk müzik kültüründe kendi benliğinden bir parça bularak şehir hayatına uyum sağlayabilmiştir (Kaymal, 2017).

1.3.4.Y Kuşağı (1981-1994)

1981-1994 yılları arasında doğan kişiler Y Kuşağı olarak adlandırılmaktadır (Oblinger & Oblinger, 2005). Literatürde Y Kuşağı ile ilgili farklı isimlendirmeler söz konusudur. “Milenyum Kuşağı”, “Eko Patlaması”, “Gelecek Kuşak”, “Bir Sonrakiler” olarak da adlandırılmaktadır (Tekin, 2015). Akademik çalışmaların genelinde Y Kuşağı ismi benimsendiği ve önceki kuşağın isminin “X” olması sebebiyle çalışmada bu kuşak “Y Kuşağı” olarak adlandırılacaktır.

Bu nesil adını, dilimizde “neden” anlamına gelen İngilizce'deki “why” sözcüğünden almıştır. Toplumsal yaşamı ve düzeni daima sorgulayan, çalışma hayatından sosyal yaşama kadar her alanda araştırma ve tetkik gerçekleştiren bireylerdir. Teknolojik ilerlemelerin hız kesmeden devam ettiği bu dönemde, gelişmeye uyum gösteren karakter sergiledikleri söylenebilir (Aka, 2018). Kuyucu (2016)'ya göre dünyadaki siyasi, ekonomik ve teknolojik gelişmeler nesillerin kişilik yapısına etki ederek sosyal statülerini biçimlendirmektedir. Bu dönemdeki global hadiseler şu şekilde aktarılabilir:

- 1980-Askeri darbesi

- 1986- Çernobil nükleer felaketi
- 1989- Berlin duvarının yıkılışı
- 1991-Körfez Savaşı
- 1992-Bosna Savaşı
- 1993-Türkiye’de internetin ilk kez kullanılması
- 1994-Türkiye’de cep telefonunun kullanılmaya başlanması

Savaşlar, teknolojik gelişmeler ve ekonomik istikrarsızlıklar, Y Kuşağının aile yapısına etki ederek bu kuşağı diğer nesillerden ayırtmıştır. Dostluk ve akrabalık bağlarının zayıflamasıyla bireycilik ön plana çıkmaya başlamıştır. Özgürlüğüne önem veren bu kuşak, kısa aralıklarla iş değiştirmektedir (Duman, 2019).

Bu kuşağın üyeleri; farklılıklara saygın duyan, teknolojiye meraklı, çoklu görevleri tek başına yapma kapasitesine sahip bireylerdir. Öte yandan dikkat süreleri kısa ve önceki kuşaklara nazaran işverene sadık değildir. Çalışma ortamında rahat kıyafetler giymeyi tercih eden bu nesil, birden fazla iş yerinde çalışmak istemekte ve yöneticilerinden sık sık geri bildirim ihtiyacı duymaktadır (Ethics Resource Center , 2011).

1.3.5.Z Kuşağı (1995-....)

1995 yılı ve sonrasında doğrudan teknolojinin içine doğan bireyler, Z kuşağı ya da i-nesli olarak adlandırılmaktadır (Twenge, 2018). “Sonraki nesil”, “daima çevrim içi kuşak”, “internet kuşağı” olarak da ifade edilmektedir (Levickaite, 2010). Araştırmanın odağının Z kuşağı olması sebebiyle bu kuşağın genel özellikleri, sorunları ve gelecekte beklenenleri ayrı bölümler halinde işlenecektir.

1.3.5.1.Z kuşağının genel özellikleri

Bilgisayar ve internetin her evde bulunmaya başladığı, teknolojinin yoğun olduğu bir dönemde dünyaya gelen bu kuşak, önceki nesillerden farklı olarak teknolojiye daha

fazla meraklı ve bağılıdır. İnternetin olmadığı dönemi deneyimlemeyen bu gençler; evde, okulda, sokakta her zaman çevrim içi olup Facebook, Instagram, Twitter, Youtube gibi popüler sosyal medya uygulamalarında uzun süre geçirmektedir. Dijital becerilerini kullanarak yurt içi ve yurt dışı bilgi kaynaklarına kısa zamanda ulaşabilirken, sanal ortamda vakitlerinin çoğunu harcamaları nedeniyle sosyal beceriler konusunda X ve Y kuşağının gerisinde kalmaktadır (Jaleniauskiene & Jucevičienė, 2015). Öz güvenin yüksekliği, bağımsızlığa düşkünlük, bireycilik, Z kuşağının ayırt edici özellikleridir. Film izleme, mobil oyun oynama, anlık mesajlaşma, sosyal medyada fotoğraf paylaşma gibi isteklerini saniyeler içerisinde tek tıkla gerçekleştirebilmelerinin bir sonucu olarak arzularının hemen gerçekleşmesini istemektedir. Küçüklükten itibaren akıllı telefon ve tablet bilgisayarla büyümeleri, onları teknolojiye bağımlı hale getirerek dikkat sürelerini azaltmıştır. Yüz yüze iletişim yerine sosyal medyadan iletişim kurmayı yeğleyen bu kuşak, aynı anda birkaç işi birden yapabilme özelliğine de sahiptir (Berkup, 2014).

Z kuşağı; 11 Eylül saldırısı, Irak Savaşı, Suriye Savaşı ve küresel iktisadi krizlere tanıklık etmiştir. Teknolojik gelişmeler ve dünyadaki hızlı değişimin etkisiyle, ilk küresel nesil olduğu gibi marka ürünlere önem veren, farklılıklara saygı duyan ve gelecekte kaygı duyan, insanın yeryüzünde bıraktığı tahribata karşı bilinçli bir gençliktir (Havas People, 2014). Bu nesil, iş yaşamında esnek çalışma sisteme yatkın, ekip çalışmasına uyumlu, yöneticilerinden pozitif geri bildirimler aldığı takdirde kurumu için daha fazla çalışan, yaptıkları işten haz almak için çaba sarf eden, iş bulmanın zorluğunu bilen ancak aidiyet duymadığı iş yerinden ayrılmaktan da çekinmeyen kişilerdir (Fodor & Jaekel, 2018).

1.3.5.2.Z kuşağının sorunları ve gelecekte beklentileri

Gençlik döneminde bireyler; fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan değişim ve gelişimlerle birlikte yetişkinlik dönemine hazırlanır. Bu dönemde bilgi ve tecrübe eksikliği, ekonomik, sosyal ve kültürel kaynaklardan yoksun olma, iş imkânlarının kısıtlı olması, ebeveynlerle ilişkilerde sağlıklı iletişim kurulamaması, akran zorbalığı, bağımlılıklar, genç bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Günümüz gençliği olan Z kuşağı ile ilgili çalışmalara bakıldığında, genellikle iş hayatına dair beklentileri, tüketim alışkanlıkları, teknolojiye yönelik tutumları gibi

konuların işlendiği ancak bu bireylerin biyopsikososyal açıdan bir bütün olarak değerlendirilmediği görülmüştür.

Bu bölümde, Z kuşağının sorunları ve gelecekte beklenenleri bütüncül bakış açısıyla incelenecektir. Alanyazındaki çalışmalarda, Z kuşağının yaşadığı sorunların “aile”, “eğitim”, “sağlık”, “istihdam”, “teknoloji”, “politika”, “sosyal yaşam” ve “gelecek kaygısı” başlıklarında ele alındığı görülmüştür. Sosyal hizmet alanında kullanılan önemli yaklaşımlardan olan ekolojik yaklaşımın da bireylerin çevrelerindeki sistemleri benzer şekilde adlandırması sebebiyle çalışma, bu başlıklar üzerinden yapılandırılmıştır.

1.3.5.3.Z kuşağı ve aile

Aile; kadın ve erkek iki ergin bireyin hukuki bağlarla tesis ettikleri psikososyal ve fizyolojik fonksiyonu olan toplumun temelini oluşturan birliktir. Aile kurumu sayesinde bireyler; sevgi ve aidiyet ihtiyacını karşılama, gelirlerin ortak kullanılması suretiyle yaşam standartlarını yükseltme, güvenliğin sağlanması, evlat sahibi olma, çocukların korunması ve yetiştirilmesinde iş bölümü yapılması, bilgi ve tecrübelerin sonraki nesillere iletilmesi, kültürel değerlerin çocuklara aşılanması gibi işlevleri yerine getirir (Özgüven, 2010).

Z kuşağının ebeveynleri genellikle X kuşağına mensup kişilerdir. Z nesli, kadınların çalışma hayatında daha aktif olduğu, çekirdek aile yapısının ön plana çıktığı, ortalama bir kardeşe sahip olunan dönemde dünyaya gelmiştir. McCrindle’ın Z kuşağı çocuğu olan 1000 Avustralyalı ebeveyne uyguladığı ankete göre, ebeveynlerin evlatları için üç önemli endişesi; akran baskısı, medyanın olumsuz etkisi ve zorbalıktır. Araştırmaya katılan anne ve babaların %62’sinin, çocuklarına aşırı koruyucu tutum sergilediği sonucuna varılmıştır. Günümüz bilgi çağında gençler, ebeveynlerinin aşılama çalıştığı değerlere aykırı içeriklere sahip iletileme maruz kalmaktadır. Bugünkü konjonktürde akran baskısı daha da artmıştır. Geniş aile tipinin yerini küçük aile düzeninin almasıyla birlikte gençlere rehberlik eden ve sosyal destek mekanizmasını oluşturan yaşlı akrabaların yerini akranlar ve sosyal medya araçları almıştır. Y kuşağının anne-babaları, çocuklarının televizyonda izlediği filmi, telefonda görüştüğü kişiyi takip edebiliyorken, yeni medya araçları ile birlikte Z kuşağının ebeveynleri, çocuklarının kontrolünü kaybettiğini hissettiklerini düşünmektedir. Yetişkin içerikli filmlerin televizyonda erken saatte yayınlanması,

internetin ulaşılabilirliğinin artmasıyla birlikte ebeveynler, çocuklarının olumsuz içeriklerle karşılaşmasını engellemekte güçlük çekmektedir (McCrindle, 2014).

Z kuşağı bireyler; aileyi, yalnızca karşı cinslerin bir araya gelerek oluşturduğu küçük toplumsal kurum olarak nitelendirmemektedir. 2018 yılında Amerika’da 18 yaş ve üzeri 10.682 kişiye yapılan anket de bunu onaylamaktadır. Araştırmanın bulgularına göre Z kuşağının %48’i LGBTİ’lere yasal yollarla evlenme hakkı verilmesinin uygun olacağı görüşünderken %36’sı bu konuda kararsızdır. Sessiz Kuşağın mensubu yetişkinler ise %43 oranla LGBTİ evliliklere karşı iken %38’i kararsız olduğunu belirtmiştir (Parker & Igielnik, 2020). Bu duruma istinaden, Z kuşağının önceki kuşaklardan ayrılarak geleneksel aile yapısında ve toplumsal düzendeki değişimlere açık olduğu söylenebilir.

1.3.5.4.Z kuşağı ve eğitim

Bireylerin; bebeklikten yaşlılık dönemine kadar devam eden yaşam serüveninde eğitimin önemi büyüktür. Küçük yaşlardan itibaren tuvalet, yeme içme, giyinme gibi temel ihtiyaçların nasıl giderileceğinin öğrenilmesi, dil becerilerinin geliştirilmesi, sosyal becerilerin kazanılması, milli ve manevi değerler ile temel bilimlerin öğrenilmesi ancak eğitimle mümkündür. Bakım veren tarafından başlayan eğitim süreci okul aracılığıyla tamamlanmaktadır. Z kuşağı gençlerin, doğdukları çağ itibarıyla teknolojiyle içli dışlı olmaları eğitim süreçlerinde yeni teknikleri deneyimlemelerini sağlamıştır.

Z kuşağı öğrenciler, salt konu anlatımından sıkılmaktadır. Takım ruhunu destekleyen proje çalışmaları ve interaktif etkinlikler yeni nesil öğrencilerin öğrenme stilini oluşturmaktadır. Direktif almaktan hoşlanmayan Z nesli, uygulama yaparak öğrenmeyi tercih etmektedir. Teknoloji ile iç içe büyüyen bu gençler, uzun süre dijital ortamda vakit geçirmeleri nedeniyle dikkat süreleri kısadır. Bu olumsuz özelliğin öğrenme sürecine negatif etkisini azaltmak için yoğun bilgi aktarımı yerine küçük parçalar halinde bilgi aktarımı sağlanmalıdır (Rothman, 2016).

Z kuşağı bireyler, gözlem yetenekleriyle ön plana çıkmaktadır. Bir bilgiyi anlamak veya bir işi yapmak için öncelikle o işi eksiksiz yapan birinden görerek öğrenmeyi, akabinde pratik yaparak bilgiyi kalıcı hale getirmeyi yeğlemektedirler. 21. yüzyılın getirisi olarak sosyal medya üzerinden izledikleri videolar öğrenme süreçlerine katkıda

bulunmaktadır (Seemiller & Grace, 2017). Önceki nesiller ezber yaparak bilgileri hafızalarında tutmaya çalışırken Z kuşağı birkaç parmak hareketiyle Google üzerinden ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşmayı tercih etmektedir. Bu sayede ezber yöntemini kullanarak vakit kaybetmek yerine bilgiye ulaşma, bilgiyi değerlendirme ve bilgiden istifade etmeye odaklaşırlar. Ancak dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki Z kuşağı gençler aceleci mizacı nedeniyle internetten eriştikleri bilgilerin doğruluğunu teyit etme gayreti göstermemekte ve dezenformasyona açık hale gelmektedir (Sladek & Grabinger, 2014). Bu bağlamda, günlük hayatındaki pek çok bilgiye internet üzerinden ulaşmaya çalışan Z kuşağı bireylerin, sosyal medyadaki yanlış bilgi ve belgelerin olumsuz yönlendirmelerine karşı bilinçlendirilmesi için medya okuryazarlığı becerisi okullar aracılığıyla kazandırılmalıdır.

Seemiller ve Grace'ye göre (2017) üniversitelerin, Z kuşağı öğrencilerin nitelikli eğitim alabilmesi için yapması gereken işlemler dört maddede sıralanabilir:

- Görsel iletişim araçları kullanılmalıdır. Z kuşağına bir konuyu öğretirken video ve fotoğraf gibi görsel materyaller kullanılabilir. Ayrıca ilham veren kişilerin etkileyici konferansları gençlere izletilebilir.
- Kişilerarası etkileşim yoluyla öğrenme stili uygulanmalıdır. Bunun için grup çalışması ve proje çalışmaları yapılabilir. Buna ek olarak öğrencilere ev ödevleri yaptırmak yerine bir sonraki haftanın konusuna hazırlıklı gelmeleri konusunda desteklenmelidir.
- Öğrencilerin toplumsal sorunların çözümüne yönelik çabalarının geliştirilmesi için topluluklara iştirak etmelerine vesile olunmalıdır.
- Z kuşağı öğrencilerin öğrendikleri bilgileri uygulamaya aktarabilmeleri için staj imkânı sunulmalıdır.

Z kuşağı bireyler, 2019 yılında tüm dünyayı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen COVID-19 salgınının küresel etkilerini deneyimlemiştir. Etkileri iki yıldan fazla süren bu hastalık sürecinde, öğretmen ve öğrencilerin aynı saatte, aynı fiziksel mekânda bir arada olduğu, geleneksel eğitim yöntemi yerini dijital eğitim yöntemine bırakmıştır. Salgın sebebiyle hastalığın hızlı yayılımının önüne geçilmesi amacıyla sokağa çıkma yasağı uygulanması, eğitimde dijital dönüşümün sürat kazanmasını sağlamıştır. İlkokuldan lisansüstü seviyeye kadar tüm kademelerde uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir. Daha önce

Zoom, Adobe Connect, Google Teams gibi ismi dahi bilinmeyen çevrim içi toplantı uygulamaları bugün gençler tarafından bilgisayarların sık kullanılanlar sekmesinde yerini almıştır. Salgın döneminde zamandan ve mekândan bağımsız olarak derse katılma fırsatına erişen gençler; kira, ulaşım ve beslenme masrafından kurtulmuş ancak yüz yüze eğitimin en büyük katkılarından olan sosyalleşme ve sosyal ağını genişletme yani sosyal destek mekanizmalarının güçlenmesinden yoksun kalmıştır. Salgın sonrasında yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları değerlendirilerek dijital eğitimin Z kuşağının özelliklerine uygun olarak yeniden yapılandırılması, hibrit eğitim modelinin lise ve üniversite düzeyinde planlanması, eğitimcilerin öncelikli olarak ele alması gereken konulardandır. Danışmanlık şirketi EY Global ve gençlik hizmetleri alanında faaliyet gösteren JA Worldwide (2021)'in araştırmasına göre salgın döneminde 17 ülkeden 16-25 yaş aralığındaki yaklaşık 6.000 Z kuşağına yapılan anket sonucunda; %54'ü eğitimlerinin 2030 yılında kendilerini başarılı olmaya hazırladığını, kendilerini geleceğe hazırlamada en büyük görevin %60 oranla eğitim sisteminde olduğunu, %75'i salgından sonra da hibrit eğitimin devam etmesini istediğini ifade etmiştir.

Buna ek olarak, edilgen birey olmaktansa etken birey olmayı tercih eden Z kuşağının, teknolojiye gösterdiği yoğun ilginin eğitime daha fazla kaydırılması önem arz etmektedir. Monotonluktan hoşlanmayan genç bireyler için sanal gerçeklik ve hologram teknolojilerinden de yararlanılabilir (Menendez, Escobar, & Menendez, 2020). Örneğin, sanal gerçeklik ile psikoloji lisans öğrencisi sanal ortamda bireysel görüşme yapabilir, sosyal hizmet lisans öğrencisi sanal grup çalışması yapabilir, cerrahi asistanı dikiş atmayı öğrenebilir, pilotaj öğrencisi ise uçak kullanma deneyimi yaşayabilir. Böylece öğrencilerin sanal ortamda, bilgileri uygulamaya aktararak gerçek hayatta hata yapma oranları azaltılabilir. Dahası, bir akademisyen hastalanıp okula gidemediğinde hologram teknolojisi sayesinde ışınlardan oluşan görüntüsü sınıfta gösterilebilir. Bilgisayar desteğiyle hologram öğretim üyesinin, öğrencilere ders anlatması sağlanabilir.

1.3.5.5.Z kuşağı ve sağlık

Gençlik döneminde bireyler; biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerle yetişkinliğe adım atar. Bu dönemde; boy uzaması, kilo artışı, cinsel organların gelişimi, vücutta kılınmanın artışı ve hormonal değişiklikler gibi birtakım değişimler gerçekleşir.

Fizyolojik gelişim devam ederken öte yandan psikolojik ve sosyal açıdan da ilerlemeler devam etmektedir. Genç birey, soyut düşünme becerisi kazanmaya, tümevarım ve tüm dengelim gibi akıl yürütme yöntemlerini kullanmaya, yeni arkadaşlar edinmeye, bir akran grubuna dahil olmaya, rol modeline benzer özellikler sergilemeye başlar. Bu denli büyük değişimler gerçekleşirken genç bireyler, fiziksel ve sosyal çevrelerine uyum sağlamakta güçlük çekebilir ve çevreleriyle karşılıklı etkileşimde çıkabilen uyumsuzluklar sağlığının bozulmasına neden olabilir. Örneğin sosyoekonomik gelişmişliğin düşük olduğu bir mahallede yaşayan Z kuşağına mensup genç; bilgisizlik, deneyimsizlik ve akran grubunun etkisiyle alkol, uyuşturucu veya tütün kullanıma yönelebilir. Bu sebeple Z kuşağının yaşayabileceği muhtemel sağlık problemlerinin irdelenmesi gerekmektedir.

Z kuşağının sağlığını etkileyen bir diğer risk faktörü ise akıllı telefon, bilgisayar ve diğer teknolojik araçların yoğun kullanımının getirdiği tahribattır. Ahmed (2019) tarafından New York Eyalet Üniversitesi'nde öğrenim gören 415 Z kuşağı öğrencinin, "akıllı telefon ve sosyal medya kullanımı" konusunda yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, Z kuşağının %46'sı yüz yüze iletişim yerine cep telefonu, mesaj ve elektronik posta gibi dijital iletişim araçlarını kullandığı; %51'inin sıradan bir günde akıllı telefonunda en az 9 saat, %48'inin ise günde 3 ila 8 saat vakit geçirdiği belirlenmiştir. Buna ek olarak Z kuşağının %79'u internette gereğinden fazla zaman harcadığını, %70'i internete bağımlı olduğunu, %57'si ise sosyal medya bağımlısı olduğunu düşünmektedir. Eğer sosyal medya uygulamaları olmasaydı, %59'u sıkılacağını, %57'si yalnız hissedeceğini, %38'i depresyona gireceğini ifade etmiştir. Dahası, sosyal medya hayatlarından çıkmış olsa %80'i yaratıcılığının ve iletişim becerilerinin gelişeceğine, %76'sı kitap okuma oranının artacağına, %64'ü sportif etkinliklere ayıracağı sürenin daha fazla olacağına inandıklarını ifade etmişlerdir.

Z kuşağını bekleyen tehlikelerden bir başkası ise alkol, uyuşturucu madde ve tütün bağımlılığıdır. Gerek sosyal çevre gerek fiziksel çevrenin etkisiyle genç bireyler zararlı alışkanlıklara yönelebilmektedir. Güner (2019), Adnan Menderes Üniversitesi öğrencilerinin "Uyuşturucu Madde Kullanım Alışkanlıkları ve Yaygınlığı" adlı araştırması ile bu durumu tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, gençlerin %96,1'i alkolün kötü etkilerini bilmesine rağmen %49,5'i alkol kullanmaya devam etmektedir. Gençlerin %49,1'i eğlence amaçlı, %20,8'i arkadaş etkisi, %10,9'u ise dertlerini unutmak için alkol kullandığını ifade etmektedir. Uyuşturucu madde kullanımına gelindiğinde %7,5'inin uyuşturucu kullandığı, uyuşturucu kullananların %56'sının esrar kullanmayı

tercih ettiği, kullanım sıklığına bakıldığında ise %59,2'sinin ayda bir, %21,8'inin ise haftada bir defa kullandığı bilgisi edinilmiştir. Gençleri madde kullanımına iten sebeplerin başında eğlence (%31,4), arkadaşların etkisi (%23,6) ve merak ettikleri (%18,6) için kullandıkları öğrenilmiştir.

1.3.5.6.Z kuşağı ve istihdam

İş; bir bireyin barınma, yeme içme, giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için yegâne unsurdur. Çalışma hayatına katılamayan gençler depresyon, anksiyete ve psikosomatik rahatsızlıklar yaşamaktadır. Apaydın'a göre (2018) işsizlik yalnızca bireyi değil toplumu da etkilemektedir. İşsiz olmak bireyin statü kaybı ve maddi kayıp yaşamasına sebep olduğu gibi devlet de kişinin emeğini üretime çevirememesi nedeniyle ulusal gelirden kayıplara yol açmaktadır. Ülkemizde ekonomik büyüme hızı iyi durumda olmasına rağmen iş olanaklarının aynı hızda artmaması ve genç nüfusun fazla olması işsizliğe neden olmaktadır.

Genç bireylerin istihdamı dünya genelinde azalış göstermektedir. Ekonomik krizler, gençlerin becerilerinin şirketlerin beklentilerine uygun olmaması, eğitim kurumlarının vasıflı çalışan yetiştirmedeki eksikliği ve gençlerin tecrübe eksikliğinden dolayı kurumların/şirketlerin daha fazla vakit ve nakit kaynak harcaması gerektiği için genç işsizliği, yetişkin işsizliğine oranla fazladır (Taş, Küçüköğlü, & Demirdöğmez, 2018).

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD, 2021)'nin raporuna göre Türkiye, genç işsizliğinin yüksek olduğu ülkelerden biridir. Tablo 3'te bu teşkilata üye ülkelerden en yüksek genç işsizliği oranları ve OECD ortalaması verilecektir.

Tablo 3. OECD Üyesi Ülkelerin Genç İşsizlik Oranları

Ülkeler	Erkek	Kadın
1.sıra İspanya	%37,1	%39,7
2.sıra Kosta Rika	%36,2	%53,3
3.sıra Yunanistan	%31,8	%39,9

4.sıra İtalya	%27,9	%31,7
5.sıra İsveç	%24,9	%22,5
6.sıra Lüksemburg	%24,5	%20,6
7.sıra Şili	%23,6	%26,5
8.sıra Türkiye	%22,7	%30
OECD Ortalama	%14,9	%15,5
36. son sıra Japonya	%5,1	%4

Kaynak: (OECD, 2021).

Tablo 3'e göre en yüksek genç erkek işsizlik oranı %37,1 ile İspanya'ya ait iken genç kadın işsizlerde en yüksek oran %53,3 ile Kosta Rika'ya aittir. Türkiye'de genç erkek işsizlik oranı %22,7 olup OECD ortalaması olan %14,9'un üzerindedir. Ülkemizde kadın genç işsizlik oranı ise %30 ile OECD ortalaması %15,5'in üzerinde olduğu gibi ülkemizin erkeklerinden de fazla olduğu görülmektedir. En düşük genç işsizlik oranı Japonya'da olup erkeklerde %5,1, kadınlarda ise %4'tür. Üye ülkeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde genç kadınların genç erkeklere göre işsiz kalma riskini daha fazla taşıdığını söyleyebiliriz.

TÜİK'in (2020) iş gücü istatistiklerine göre 15-24 yaş aralığındaki gençlerin istihdam oranı % 29,2'dir. Cinsiyete bağlı oranlara bakıldığında ise erkeklerin % 38,8'i, kadınların % 19,2'si istihdam edilmektedir. İşsizlik oranı toplam %25,3'tür. Erkeklerin %22,6'sı işsizken kadınların % 30,3'ü işsizdir. İstihdamda veya eğitimde olmayan gençlerin oranı %28,3'tür. Erkeklerin %21,2'si, kadınların % 35,7'si ne eğitime devam etmekte ne de istihdam edilmektedir. Tablo 4'te, ilgili istatistikler gösterilmektedir.

Tablo 4. 15-24 Yaş Temel İş Gücü Göstergeleri

	Erkek	Kadın	Toplam Oran
İstihdam Oranı	% 38,8	% 19,2	% 29,2
İşsizlik Oranı	% 22,6	% 30,3	% 25,3
Eğitimde veya İstihdamda Olmayanlar	% 21,2	% 35,7	% 28,3

Kaynak: (TÜİK, 2020).

Yıldırım ve Güvenç (2020), Z kuşağı gençlerin çalışma ortamından beklentilerini tespit edebilmek amacıyla üç odak grup görüşmesi yapmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, Z kuşağı gençler ömrünü idame ettirecek düzeyde ekonomik yeterliliğe sahip olsa bile boş kalmamak, sosyalleşebilmek ve mevki sahibi olmak için yine çalışmaya devam edeceklerini belirtmektedir. Z kuşağının çoğunluğu tam gün işte çalışmak isterken yarım gün çalışmak isteyenler de bulunmaktadır. Çalışma şartları arasında; istedikleri zaman yıllık izin kullanabilme, ulaşım ve yemek hakkının yer aldığı görülmüştür. Z kuşağı, yöneticilerden saygı ve eşitlik çerçevesinde davranışlar beklemektedir. Çalışma arkadaşlarının ise neşeli ve ekip çalışmasına uygun kişiler olmasını dilemektedir. Bunlara ek olarak, temiz ve düzenli bir ofis ortamında çalışmayı tercih ettikleri öğrenilmiştir.

İnsan kaynakları şirketi Monster, işverenlere ve yönetici pozisyonundaki kişilere yardımcı olmak ve kuşakların çalışma hayatındaki beklentilerini ortaya koymak amacıyla 2000'in üzerinde katılımcıyla bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırma sonuçlarına göre, Z kuşağının %70'i, Y kuşağının %63'ü, X kuşağının ve Bebek Patlaması kuşağının %59'u para kazanmanın motivasyonlarını artırdığını belirtmiştir. Ayrıca daha fazla para kazanabilmek için gerekirse hafta sonları ve geceleri de çalışabileceğini belirten Z kuşağı oranı % 58 iken, en az oran %33 ile Bebek Patlaması kuşağıdır. Buna ek olarak, daha iyi çalışma şartları için ikamet değişikliği yapabileceğini belirten Z kuşağı oranı %74 iken, en az oran %33 oranla bebek patlaması kuşağıdır (Monster, 2016). Z kuşağının çalışma hayatını pragmatik bakış açısıyla değerlendirdiği görülmektedir. İşverenlerin, bu kuşağın şirkete ya da kuruma bağlılığını artırmak için performansa bağlı ek ödemeler, özel sağlık sigortası, sosyal etkinlikler, özel günlerde verilecek küçük hediyelerle çalışma isteklerini diri tutulabileceğini söyleyebiliriz.

1.3.5.7.Z kuşağı ve teknoloji

Z kuşağı, dijital kuşak olarak da adlandırılmaktadır. Teknolojinin sürekli geliştiği bir dönemde dünyaya geldikleri için internetin ve bilgisayarın olmadığı bir dönemi görmemişlerdir. Danışmanlık şirketi Deloitte'in (2017) 18-75 yaş arası 2000 katılımcıyla yürüttüğü bir başka çalışmaya göre ise 18-24 yaş arası gençler telefonlarına günde 86 kez bakmaktadır.

Önceki kuşaklardan farklı olarak okuyarak öğrenmek yerine 7 gün 24 saat erişim sağlayabildikleri internet üzerinden bilgiye erişmeyi tercih etmektedir. Z kuşağı, videolar aracılığıyla akranlarıyla iletişim kurmaktadır. Her ne kadar tüketici yapılarıyla ön plana çıksalar da Youtube uygulaması üzerinden içerik de üretmektedirler. Bilgisayar oyunlarındaki bölümlerin nasıl geçileceğini öğreten kanallar buna örnek gösterilebilir (Kapil & Roy, 2014). Bu kuşak, bilgisayar ve internet sayesinde teknolojiyle bütünleşmiştir. Twitter, Facebook, Instagram gibi uygulamalar hayatlarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Sosyal medya araçlarıyla başka ülkelerdeki kişilerle anlık iletişim kurabilmektedir (Berkup, 2014). Tutgun-Ünal'ın (2019) 250 Z kuşağı öğrenci ile yaptığı araştırmaya göre Z kuşağı gençlerin en çok kullandığı sosyal medya uygulaması %45,6 oranla Instagram olduğu, bunu % 43,6 oranla Youtube uygulamasının izlediği bulunmuştur. Z kuşağının en sevdiği içeriklerin ise % 85,6 oranla video ve müzik olduğu görülmüştür.

Sosyal medya uygulamaları, Z kuşağının kimliğinin inşasında önemli bir işleve sahiptir. Çünkü Z kuşağının, sosyal ağlarda yaptıkları paylaşımlara diğer kullanıcıların verdiği geribildirimler, onların karakterlerinin oluşumuna etki etmektedir. Bununla birlikte sosyal medya araçları, sosyalleşme gereksinimlerini de karşılamaktadır. Bu medya araçları, genç kuşağın aile ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin gelişimini sağlarken diğer yandan sağlık, tinsellik ve toplumsal sorunlar hakkında bilgi sahibi olmasına vesile olmaktadır. Böylece fiziksel ve ruhsal açıdan iyilik halinin artırılmasını sağlamaktadır. Ancak dikkat edilmelidir ki gençlerin internette tanınma hevesiyle sosyal medyayı aşırı kullanımı, tam tersi etkide bulunarak kişinin psikolojik sorunlar yaşamasına sebep olabilmektedir (PrakashYadav & Rai, 2017).

Z kuşağı sosyal medyayı, yüz yüze iletişimin tamamlayıcısı olarak kullanmak yerine hayatının merkezine konumlandırmıştır (Knoll Workplace Research, 2014). Sosyal medya üzerinden yazarak iletişim kuran Z kuşağı, mesajlarında kendilerine özel kısaltmalar kullanmaktadır (Rothman, 2016). İlkokul çağından beri arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla daha çok internetten görüşmeleri sebebiyle sözlü iletişim becerileri yeterince gelişmemiştir. Bu nedenle Z nesli, yazılı iletişimi sıklıkla kullanmaktadır. Böylece göndereceği mesajı kontrol edebilme, düzenleyebilme, silebilme fırsatı bulmaktadır.

Başbayram ve Turan (2018) 215 lise, ön lisans ve lisans öğrencisi ile yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin %99'u Whatsapp, %91,6'sı Instagram, %68,3'ü

Facebook, %67,4'ü Youtube kullanmaktadır. Gençlerin %96,3'ü telefon üzerinden sosyal medya hesaplarını kullanmaktadır. Lise öğrencileri günde 8 saat, ön lisans öğrencileri günde 6 saat, lisans öğrencileri ise günde 5 saat internette vakit harcamaktadır. Ayrıca gençlerin, zaman geçirmek ve gündemi takip etmek amacıyla sosyal medyayı kullandığı tespit edilmiştir.

1.3.5.8.Z kuşağı ve siyasal katılım

Z kuşağı ve siyasal katılım ilişkisini açıklayabilmek için öncelikle siyasal katılım kavramının açıklanması gerekmektedir. Ancak siyasal katılım kavramı üzerinde ortak bir tanım bulunmamaktadır. Kapani'ye göre (2016) *“siyasal katılma, toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Bunu sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret sanmak eksik ve yanlış bir anlayış olur.”* şeklinde ifade etmiştir. Gökçimen'e göre (2008) siyasal katılma, toplumu oluşturan yurttaşların doğrudan ya da dolaylı yollarla siyasal sistemle kurduğu etkileşimlerdir.

Siyasal katılımın “geleneksel” ve “geleneksel olmayan” olmak üzere iki biçimi vardır. Erdoğan (2013) siyasi partilere üye olma veya gençlik teşkilatlarında yer alma, seçim çalışmaları kapsamında partiye oy toplamak için vatandaşları ziyaret ederek tanıtım yapılması gibi faaliyetleri geleneksel siyasal katılım biçimi olarak tanımlamaktadır. Esmer (1999) siyasi mercilere dilekçe verme, boykota ya da toplu yürüyüşe katılma, grev yapma gibi etkinlikleri geleneksel olmayan siyasal katılım biçimi olarak ifade etmektedir.

Özkaynar ve arkadaşlarına göre (2017) sosyal medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte siyasal katılımda artış gözlenmektedir. Bireyler, Facebook ve Twitter gibi uygulamalar üzerinden siyasi konular hakkında görüşlerini paylaşmaktadır. Ülkede bir olay yaşandığında toplumun tüm kesimleri kısa sürede haberdar olmaktadır. Böylece vatandaşlar, fiziksel çabaya gerek kalmaksızın birbirleriyle ve siyasi mercilerle sürekli etkileşime geçebilmektedir.

Genç bireyler, kendileriyle aynı düşünce yapısına sahip kişilerle internet ortamında güçlerini birleştirerek siyasal olaylar, terör olayları ve çevre sorunları gibi konularda etkinlikler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler, kimi zaman kullanıcı hesabının profil

resmini değiştirerek bir konu hakkında tepki ortaya koymak olabileceği gibi kimi zaman da fiziken bir araya gelerek eylem düzenlenmesi şeklinde olabilmektedir. Sosyal medyanın genęlere, fikirlerini serbestęe ifade edebilme olanağı sağlaması ve bu fikirlerin toplumsal hayatta değişime öncülük etmesi sayesinde “edilgen vatandaşlar” değil “etken vatandaşlar” olmalarını sağlamaktadır (Okur, 2003). Ayrıca genęler, siyasi partilere ve alt birimlerinden olan genęlik kollarına  ye olarak da siyasal katılım faaliyetleri geręekleřtirmektedir. Ancak kimi zaman, genęler iş veya mevki sahibi olma gibi doğrudan kendi gereksinimlerini gidermek için de partilerle etkileşime geçmektedir. Bu husus genęlerin siyasette kalıcı olmasında bariyer oluşturmaktadır. Bununla birlikte, siyasi partilerin karar alma süreçlerinde fikirlerine gerekli önemin verilmediğini fark eden genęler siyasetten kopmaktadır. Ayrıca siyasal katılımı, sivil toplum kuruluşlarının da rolü önemlidir. Genęler, yönetsel süreçleri sivil toplum kuruluşlarında deneyimleyerek öz güvenlerini artırebilmektedir (Akman, 2021).

Küçükşabanoğlu’nun (2021) araştırmasına göre Z kuşağının yaklaşık % 60’ı politikacıların 25-44 yaş arasında olmasını istemektedir. %54,4’  politikacıların eğitim seviyesinin yüksek lisans veya doktora derecesinde olmasını beklemektedir. Z kuşağının % 78,9’u siyasete başlamak istemediğini ve % 88,1’i politikacıların kendilerini anlamadığını düşünmektedir. Z kuşağının % 27,5’i ise ebeveynlerinin siyasi tercihini değiştirmesi için teşvik edebileceğini düşünmektedir. Ayrıca % 87,7’si politikacıların yabancı dil bilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Eser ve Güler (2015) sosyal medyanın siyasal katılımı etkisini incelemek için  niversite  ğrencisi 1050 genę ile bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, sosyal medya üzerinden siyasal kararların ilan edilmesini uygun bulanların oranı % 49,5, kararsızların oranı % 23,5, katılmayanların oranı ise % 27’dir. Siyasi konularda bilgilenmek için sosyal medya kullanımları değerlendirildiğinde oldukça fazla kullananların oranı % 21,1, çok kullananların oranı % 32,4, ara sıra kullananların oranı % 28,8, nadiren kullananların oranı % 13,4, hiç kullanmayanların oranı % 4,3’tür. Siyasi görüşlerini internette paylaşma sıklığı değerlendirildiğinde oldukça fazla paylaşanların oranı % 8,1, çok paylaşanların oranı % 10,5, ara sıra paylaşanların oranı % 23,1, nadiren paylaşanların oranı % 24,8, asla paylaşmayanların oranı % 33,5’tir. Sonuç olarak, genęlerin, siyasi görüşlerini internet ortamında paylaştıkça siyasal katılımın da arttığı, siyasi konularda bilgilenmek için sosyal medya kullanımı arttıkça siyasal katılımın da

arttığı ve siyasal kararların sosyal medya üzerinden ilan edilmesini olumlu bulma oranının siyasal katılımı da arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Altuntaş (2019) gençlerin siyasal katılımını ve sosyal medya araçlarının etkisini incelemek için 991 üniversite öğrencisi ile bir araştırma yürütmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, dini inanç ve geleneklerin siyasi tercihi etkilediğini düşünenlerin oranı % 57, kararsızların oranı % 16,1, katılmayanların oranı ise % 26,8'dir. Gençlerin, siyaset haberlerini % 55,6 oranla en fazla sosyal medyadan takip ettiği öğrenilmiştir. Bugünlerde seçim yapılırsa oy kullanacağını belirten gençlerin oranı % 74,1, kararsızların oranı % 11,8, oy kullanmayacağını ifade edenlerin oranı ise % 14,1'dir. Siyasi partiye veya bir sivil toplum örgütüne üye olan gençlerin oranı % 19,9, kararsızların oranı % 6,6, herhangi bir üyeliği olmayan gençlerin oranı % 73,6'dır. Parti teşkilatında görev alan gençlerin oranı % 17,3, kararsızların oranı % 11,4, teşkilatlarda yer almayan gençlerin oranı % 71,4'tür. Bunlara ek olarak, gençlerin yarıdan fazlasının ebeveynleriyle aynı siyasi tercihte bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.3.5.9.Z kuşağı ve sosyal yaşam

Z kuşağı; bireyci yapıları, yüksek öz güvenleri ve hızlı çözüm üretebilme becerileriyle öne çıkmaktadır. Dijital hayatın içine doğmaları nedeniyle teknolojiyi yoğun olarak günde 7 saatten fazla kullanmaktadır. Akıllı cihazlar aracılığıyla dünyadaki gelişmeleri anlık takip edebilmektedir. Uyanır uyanmaz ilk işi sosyal medya hesaplarına bakmak olan Z kuşağı, yemek yeme, gezme gibi günlük rutinlerini gerçekleştirirken de gönderilerini kontrol etmeye devam etmektedir. Sosyal medya sayesinde farklı görüşteki akranlarıyla tanışarak fikir alışverişi yapmaktadır. Böylece sanal ortamda, aidiyet duyguları gelişmektedir (Aba Psikoloji , 2021). Günlük yaşamlarını internet üzerine temellendiren Z kuşağının, birkaç teknolojik aygıtı eş zamanlı olarak kullanması sonucunda el-göz koordinasyonları gelişmiştir. İş, okul ve sosyal yaşamlarında teknolojinin imkânlarından istifade ettikleri gibi hızla gelişen teknolojiye kolayca uyum sağlamaktadırlar. Önceki nesillerden farklı olarak sokak oyunları oynamak yerine internet tabanlı oyunları tercih etmekte ve sosyal medya üzerinden arkadaş edinerek sosyalleşme ihtiyaçlarını gidermektedirler. Dahası çevrim içi iletişimi, yüz yüze iletişime tercih etmektedirler. Bunun bir sonucu olarak fikirlerini ve hislerini detaylıca anlatmaya gerek duymayarak emojiler aracılığıyla kendilerini anlatmaktadırlar (Irmak Aydın, 2020). Doğdukları zaman dilimi itibarıyla Z kuşağının dört bir yanının teknolojik araçlarla çevrili

olması, yaşam pratiklerine etkisi açısından önem teşkil etmektedir. Kadın, çocuk, engelli, yaşlı gibi dezavantajlı grupların haklarının savunulması, küresel iklim değişikliği, deprem, sel, orman yangınları gibi doğal afetler konusunda farkındalığı artırma gayreti içinde olan Z kuşağının çabaları, internet üzerinden yapılan etkinliklerden öteye geçememektedir. Sosyal medya uygulamaları aracılığıyla gündeme dair sorunları duyurma ve yetkili kişileri harekete geçirme hususunda kimi zaman başarılı olsalar da sivil katılımın yalnızca internetle sınırlı kalması, toplumsal sorunlara yönelik kalıcı çözümlerin geliştirilmesini yavaşlatacak statükonun devam etmesine neden olmaktadır.

Araştırma şirketi Ipsos'un (2012) 4-14 yaş arası Z kuşağının yaşam tarzlarını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmaya göre Z kuşağının, ebeveynleriyle en fazla yaptığı ortak etkinlik % 97 oranla birlikte alışveriş yapmaktır. Z kuşağının, ailelerinden talep ettiği ürünlerin başında; çikolata, cips, meyve suyu, dondurma ve bisküvi gibi paketli yiyecek ve içecekler gelmektedir. Durmaz'a göre (2020) Z kuşağı ihtişama önem vermektedir. Hayatlarının odağında teknolojinin yer alması sebebiyle, gördükleri her olanağa erişmek istemektedirler. Aile büyüklerinin, Z kuşağı çocuklarına istedikleri her şeyi elde edemeyeceklerini söylemeleri sıkıntılı bir süreç olup bu durum kuşak çatışmalarına yol açabilmektedir.

1.3.5.10.Z kuşağının gelecek kaygısı

Z kuşağı; göç, kimlik tartışmaları, iklim değişikliği ve siyasi kaoslar gibi küresel problemlerle diğer nesillerden daha fazla karşı karşıyadır. Bu problemler, geleceğin kompleks hâle gelmesine neden olmaktadır. Eğitim giderlerinin artması, iş bulma ve bütçeye uygun ev bulmanın zorlaşması endişeye yol açmaktadır. Unidays pazarlama ve reklamcılık şirketi, Z kuşağının gelecekte beklentilerini belirleyebilmek için Amerika, İngiltere, Yeni Zelanda ve Avustralya'dan toplam 16,747 genç bireye bir anket uygulamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Z kuşağının% 51'i geleceğe yönelik ambivalans duygular içinde iken yalnızca % 31'i olumlu duygular içindedir. Sağlık, eğitim, eşitlik, çevre sorunları ve işsizlik başlıca endişe kaynaklarıdır. Yöneticilerin, kendilerinin duygu ve düşüncelerine kulak vermediğini düşünen gençlerin oranı %64'tür. Bunlara ek olarak Z kuşağının % 72'si evlenmeyi düşünürken % 21'i kararsızdır. Evlenmeyi düşünenlerin % 70'i çocuk yetiştirmek isterken % 21'i kararsız olduğunu ifade etmektedir.

Esrar kullanımının yasal güvence altına alınması isteyenlerin oranı ise % 35'tir (Unidays, 2019).

Merkezi İngiltere'de bulunan yardım kuruluşu Varkey Vakfı'nın, araştırma şirketi Populus ile iş birliğiyle farklı kıtalardan toplam 20.088 Z kuşağı gence ulaşılarak bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda; yirmi ülkenin Z kuşağının mutluluk oranının % 59 olduğu tespit edilmiştir. Avrupa ülkelerindeki gençlerin mutluluk oranının, dünya ortalamasına yakın sonuçlar gösterdiği görülmüştür. Mutlu olduğunu ifade eden gençlerin oranının en yüksek olduğu ülkelerin sırasıyla Endonezya (% 90), Nijerya (% 78) ve İsrail (% 73) olduğu belirlenmiştir. Mutluluk oranının en düşük olduğu ülkelerin ise Japonya (% 28), Güney Kore (% 29) ve Türkiye (% 50) olduğu saptanmıştır. Gençlerin mutluluğuna etki eden etmenlerin başında; ruh ve beden sağlığı ile başarılı aile ve arkadaşlık ilişkilerinin geldiği, ekonomik gelişmişliğin mutluluğun esası olmadığı belirlenmiştir. Z kuşağında kaygıya sebep olan stresörlerin ilk üçü; maddiyat, okul baskısı ve sağlık sorunlarıdır. Bunlara ek olarak aile ve arkadaşlarla ilişkilerde problemler ve şiddet olayları da Z kuşağında kaygıya sebep olan unsurlardandır (Broadbent, Gougoulis, Lui, Pota, & Simons, 2017).

1.4.Sosyal Hizmet ve Gençlik

Sosyal hizmet ve gençlik ilişkisini açıklayabilmek için öncelikle sosyal hizmetin tarihçesi, tanımı ve amacı üzerinde durulacaktır.

Sosyal hizmetin ortaya çıkışı çok eski değildir. 1800'lü yıllarda insan davranışı konusunda formel eğitimi olmayan hayırseverlerin önderliğinde yeme-içme, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması sağlanmış ve manevi destek verilmiştir. 1820'de Yoksulluğu Önleme Derneği kurulmuştur. Bu dernek, geçim sıkıntısı yaşayan kişilerin evlerine ziyaret gerçekleştirerek yaşam koşullarını incelemiş ve bu bireylerin ev ekonomisini nasıl düzenleyeceği konusunda önerilerde bulunmuştur. 1800'lü yılların ikinci yarısına gelindiğinde engelli, yoksul, kimsesiz ve hastalara yönelik farklı inanç grupları tarafından yardım kurumları açılmıştır. Ancak kurumlar arası koordinasyonun sağlanamaması ve mükerrer yardımların önlenmesi amacıyla 1877 yılında Amerika'da Charity Organization Society (Hayırsever Örgütlenme Derneği) kurulmuştur. Çoğunluğu kadınlardan oluşan gönüllüler, birey ve ailelerin sorunlarını çözmeye çalışmıştır. 1884'te

Londra’da yerleşim evleri kurulmuştur. Varsıl ailelerin kızları, yoksul bireylere sağlık ve İngilizce eğitimi vermiş, meslek edinmeleri için plan yapmış ve yoksul bölgeleri kalkındırmaya çalışmıştır. Jane Addams, yerleşim evlerinden olan Toynbee Hall’un kuruluşunda yer alarak sanat grupları ve okuma grupları oluşturmuştur. İnsanların asgari yaşam standartlarına erişebilmesi için müracaatçılara danışmanlık yapmıştır. Buna ek olarak, 1898 yılında New York Hayırsever Örgütlenme Derneği’nde çalışanlara bir yıllık eğitim verilerek ilk sosyal hizmet uzmanlarının yetişmesi sağlanmıştır. 1917 yılında Mary Richmond, “Sosyal Teşhis” adlı kitabıyla sosyal kişisel çalışma yönteminin temelini atmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar toplum nezdinde kabul görmeyen sosyal hizmet mesleği, 1935 yılında sosyal güvenliğin yasal güvence altına alınmasıyla birlikte yayılmaya başlamış ve sosyal kurumların artmasıyla birlikte sosyal hizmet uzmanlarına duyulan ihtiyaç görünür olmuştur (Zastrow, 2015).

Sosyal hizmet; bireylerin ve toplumların kapasitesini geliştirmeyi, kişiler arası ilişkileri güçlendirmeyi, insanların sosyal çevreleriyle uyumlarını sağlamayı, çocuklar, kadınlar ve yaşlılar gibi kırılgan grupların korunması için birey, grup ve toplum düzeyinde çalışmalar yapan bir meslektir (Adams, Dominelli, & Payne, 2015).

Sosyal hizmet uzmanları (SHU), gençlerin psikososyal sağlığının korunması için çalışmalıdır. Gençlerin kendilerini anlatabilecekleri platformların oluşturulması için çaba sarf etmelidir. Gençlerin, yetişkinlerle birlikte çalışması sağlanarak üretkenliklerini sergileme imkânı oluşturmalıdır. Ayrıca genç bireylerin, siyasal karar alma mekanizmalarına katılımına elverişli ortamın oluşturulması için etkinlikler planlamalıdır. SHU, gençlerin güçlü yanlarının gelişimi için emek harcamalıdır. Böylece gençlerin kişisel ve kamusal arzuları gerçekleştirilebilir. SHU, gençlere yönelik uygulamalarında gençler için değil gençlerle birlikte süreci yürütmelidir. Gençlerle çalışırken onların bilgi ve tecrübelerinin eksik olduğu yanılgısına kapılmamalı, gençlerin fikirlerine önem vermelidir. Bunlara ek olarak gençlerin, milletine aidiyetini artırmak gerekmektedir. Bugünlerde gençler, yurt dışında yaşamak için can atmaktadır. Bu noktada SHU, gençleri kendi ülkelerinde de hedeflerine ulaşabilecekleri konusunda cesaretlendirmeli ve ülkeleri için önemli kişiler olduklarını aktarmalıdır. SHU, gençlerin sorunlarını belirleyebilmek için araştırma ve inceleme yapmalı, gençlerin sorunlarına ve ihtiyaçlarına uygun planlar hazırlamalıdır (Yadav, 2014).

Sosyal hizmet, bireylerin çevreleriyle etkileşim halinde olduğu öğretisiyle uygulama yapan bir meslektir. Gençlerle çalışırken çevre sistemlerinin, bireylere etkisini değerlendirir. Böylelikle ruhsal problemlerin çözülmesi ve diğer gereksinimlerin karşılanması için gençlere ve ailelerine destek verir. Sosyal hizmet yalnızca kriz anlarında değil olağan dönemlerde de gençlere danışmanlık yapmaktadır. Onların sosyal destek sistemleri olan aile, arkadaş, okul ve destek alabilecekleri diğer tüm kurumlarla ilişkilerinin güçlenmesi için çabalamaktadır. Bu sayede kriz durumlarının yaşanması önlenabilmektedir. Genç ve ailesi, bir sorunla karşılaştığında toplumdaki kaynaklarla buluşmasına aracılık etmektedir. SHU; depresyon, travma, intihara meyilli ve madde kullanımı gibi psikososyal sorunlar yaşayan gençlere destek vermektedir. Gerekli durumlarda multidisipliner ekiplerin kurulması için kılavuzluk ederek kişilerin sorunlarının çözülmesi için farklı mesleklerin bilgi alışverişi yapmasını sağlamaktadır (Jenkinson & Jensen, 2006).

1.5.Ekolojik Yaklaşım

1970’li yıllarda sosyal hizmette; bireyin çevre ile etkileşiminin önemi, öne çıkmaya başlamıştır. Ekolojik yaklaşım, mikro düzeyden makro düzeye kadar müracaatçının sosyal değişiminin gerçekleştirilmesi için yol haritası sunmaktadır. Bu yaklaşımda müracaatçı sisteminde doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal hizmet müdahalelerinde bulunularak müracaatçının çevreye uyumunun sağlanması için çalışılmaktadır. Ekolojik yaklaşım; bireyin psikolojik, ekonomik ve sosyal parametrelerle etkileşimlerini inceleyerek insanların sorunlarını açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımın ana hattı, bireyin çevresel faktörlerle arasındaki bağın irdelenmesidir. Bu düşünce yapısı; SHU’lara, bireyden topluma kadar farklı düzeylerdeki sorunlarının ve ihtiyaçlarının etraflıca değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ekolojik yaklaşımın ayırt edici bir başka özelliği ise uygulayıcılara, klinik görevden, politika üretme ve planlayıcı görevine geçebilmesine elverişli zemin hazırlamasıdır (Pardeck, 1988).

Bireyler, çevrelerinde çoklu sistemlerle etkileşimin yaşandığı toplumsal çevrede dünyaya gelmektedir. Kişiler; aile sistemi, eğitim sistemi, politik sistem ve diğer sistemlerle karşılıklı paylaşımda bulunabilmek için toplumdaki başka üyelerle temas halindedir. Bireylerin biyopsikososyal gelişimi, içinde bulundukları sosyal çevre ile

şekillenmektedir (Danış, 2006). Ekolojik yaklaşım; sistemler arasındaki uyumsuzluklarının neler olduğunun ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Sistemlerin etkileşim süreçlerindeki güçlü ve zayıf yanlarının görülmesi açısından da önemlidir. Bu model, sosyal tedaviyi planlarken faydalıdır. Müracaatçının çevresindeki sistemlerle uyumunu sağlamak için atılacak adımların belirlenmesini sağlamaktadır. Ekolojik yaklaşım sayesinde, SHU, müdahale planı hazırlarken bireyleri, vakaları ve sorunları çok boyutlu bakış açısı ile inceleyebilmektedir (Siporin, 1980).

Sosyal hizmette ekolojik yaklaşım; insanların sosyal çevreleriyle etkileşimlerini inceler. Bu yaklaşımda temel amaç, sosyal hizmet uygulamalarının başarıya ulaşması için yalnızca müracaatçıya değil müracaatçının etkileşim içinde olduğu sistemlere de müdahale edilmesi gerektiği düşüncesidir. Ekolojik yaklaşım, birey hakkında çok boyutlu değerlendirme yapılmasını sağlar. Çünkü bu yaklaşımda bireyin geçmiş deneyimleri, içinde bulundukları kültür, psikolojik ve kişilik özellikleri ile çevredeki sistemlerin etkileri daima gözetilir. Dolayısıyla sorunların çözümünde mikro, mezzo ve makro düzeylerde uygulamalar aynı anda yürütülmeye çalışılır (Duyan, 2014).

Araştırma kapsamında ekolojik yaklaşımın kullanılmasının sebebi; Z kuşağının fiziksel ve sosyal çevresindeki çoklu sistemlerle etkileşimlerinin bütüncül bir biçimde analiz edilebilmesine katkı sunmaktır. Böylelikle, gençlik refahı alanındaki uygulamalara ve hizmetlere kanıt temeli oluşturulmasına katkı sunulması amaçlanmıştır.

1.6.Çalışmanın Problemi

Gençlik dönemi; bireylerin biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerle birlikte çocukluktan yetişkinliğe doğru ilerlediği bir geçiş sürecidir. Bu geçiş sürecinde genç bireyin; bir yandan ebeveynlerinden bağımsızlaşarak kimlik oluşumu devam ederken diğer yandan sorumluluklarının artmasıyla birlikte toplumsal hayata katılım sürecinde birtakım sorunlar yaşayabilmektedir.

Günümüzde toplumsal, kültürel ve teknolojik yenilikler, bireylerin kuşaklar halinde incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bugünkü genç bireyler, literatürde Z kuşağı olarak adlandırılmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’deki fiziksel, sosyal, siyasal, ekonomik ve teknolojik değişimler Z kuşağını etkilemekte hatta Z kuşağı kimi zaman bu değişimleri yönlendirebilmektedir. Örneğin, son yıllarda dijital aktivizm aracılığı ile Z kuşağı, kendileri veya bir başkası bir problemle karşılaştığında sosyal medyada örgütlenerek politika, kadın hakları, çocuk hakları, çevre sorunları ve farklılıklara saygı gibi konularda hak savunuculuğu yapmakta ya da bireysel problemlerini ve beklentilerini Twitter/Youtube gibi uygulamalar üzerinden ileterek dünya çapında destek bulabilmektedirler. Bu anlamda Z kuşağının ciddi boyutta bir dönüştürücü gücü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kimi zaman ise toplumun ve siyasetçilerin Z kuşağına karşı olumsuz söylemleri bulunmaktadır. Bu bireyler isyankâr, tembel, üretmeden tüketen, iş beğenmeyen, yalnızca sosyal medyada vakit geçirmeyi seven kişiler olarak medyada gösterilmektedir. Bu olumsuz söylemler, Z kuşağının önceki kuşaklarla iletişim çatışmaları yaşamasına neden olduğu gibi toplumsal barışın da önüne duvar örebilmektedir.

Günümüz gençliği olan Z kuşağının sorunları ve ihtiyaçları giderek çeşitlenmektedir. Günümüz gençliği olan Z kuşağı; kuşak çatışması, işsizlik, yoksulluk, eğitim sorunları, akran baskısı ve bağımlılık gibi sosyal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu ihtiyaçlara cevap verebilecek yeni sistemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Z kuşağının sorunlarına çözüm üretilebilmesi için gençlik politikalarının önemi büyüktür. Gençlik politikalarının oluşturulması sürecinde katkıda bulunan meslek gruplarından biri de sosyal hizmettir. Sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro düzeydeki farklı sistemlere yönelik analiz ve müdahaleleriyle, Z kuşağının problemlerinin değerlendirilmesi sonucunda çözüm üretilebilmesi mümkündür. Sosyal hizmet mesleği, yalnızca kişiye özgü sosyal hizmet müdahalesi ile değil, gençlerin tümüne yönelik yeni hizmet sunum sistemlerinin geliştirilmesi için politika yapıcılara karşı savunuculuk faaliyetleri gerçekleştirerek, gençlerin karar alma süreçlerine katılımını destekleyerek, gençlerin entelektüel kapasitelerini artırmaya yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunarak, toplumun Z kuşağına yönelik farkındalığını artırmaya dönük çalışmalarda bulunarak, gençlik politikalarının geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Böylece sosyal hizmetin nihai hedeflerinden birisi olan gençlerin refah düzeylerinin artırılması sağlanabilir.

Bu bağlamda araştırmanın problemi, Z kuşağının sorunlarının sosyal hizmetin başlıca yaklaşımlarından olan ekolojik yaklaşım temelinde değerlendirilmesidir. Bu araştırma ile Z kuşağının kendi deneyimlerinden yola çıkarak aile, arkadaş, eğitim, sağlık,

istihdam, teknoloji ve politik sistemde yaşadıkları sorunları ve beklentileri betimlenerek, sosyal hizmetin bütüncül bakış açısıyla çözüm önerileri geliştirilmesinin gençlerin ve ülkemizin geleceğine katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.7.Çalışmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, Z kuşağının fiziksel ve sosyal çevresindeki sistemlerle etkileşimlerinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve Z kuşağı gençlerin deneyimlerinden yola çıkılarak farklı sistemlere yönelik çözüm önerileri geliştirilmesidir. Çalışmada, Z kuşağının deneyimlerinin belirlenmesi amaçlandığı için nitel araştırma tasarımı ve fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Z kuşağındaki gençlerin sosyo demografik özellikleri nelerdir?
2. Z kuşağındaki gençlerin etkileşim içinde oldukları sistemlere ilişkin deneyimleri nasıldır?

1.8.Çalışmanın Önemi

Literatürde Z kuşağının çalışma hayatına yönelik beklentileri (Taş, Demirdöğmez, & Küçükoğlu, 2017), sosyal medyanın Z kuşağının satın alma davranışları üzerindeki etkileri (Sönmez, 2016), iş hayatında kuşaklararası çatışma (Evlek, 2019) gibi çalışmalar yer almasına rağmen doğrudan Z kuşağının etkileşim içinde oldukları aile, arkadaş, eğitim, sağlık, siyaset gibi geniş alanları içeren deneyimleri ve bu sistemlerle etkileşimlerinde yaşadıkları sorunları bir bütün olarak irdeleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Çalışmada, sosyal hizmetin ekosistem yaklaşımı aracılığı ile Z kuşağı kapsamındaki gençlerin, ilişkide oldukları sistemlerle etkileşimlerine ilişkin deneyimler keşfedilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, ülkemiz nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan ve ciddi bir sosyal sermaye olarak değerlendirilen genç nüfusun ihtiyaçlarının somut bir biçimde ortaya konulması denenmiştir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların, genç bireylerin refahının artırılması için çalışan tüm kesimlere bilimsel dayanak oluşturabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın nitel metodoloji kullanılarak yapılmasının gençlerin kendi seslerini duyurabilmelerine aracılık etmek açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ek olarak, çalışmada ekolojik yaklaşımın kullanılmasının gençlerin yaşamlarındaki hemen her

sisteme ilişkin bilgi edinilmesini sağladığı için çalışmadan elde edilen sonuçların sosyal hizmet literatürüne katkı vereceği de düşünülmektedir.

1.9.Çalışmanın Sayıtları

Z kuşağının dünya ve Türkiye açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu ancak bir o kadar da önemli risklere açık olduğu bu nedenle de onlar için geliştirilecek hizmetlerin etkili olması için bu süreçle ilişkin katılımlarının belirlenmesinin gerekli olduğu varsayılmaktadır.

1.10.Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma; Ankara'nın ikamet eden, 1995 ve sonrasında doğmuş 18-26 yaş aralığındaki katılımcılarla sınırlıdır. Bu nedenle Z kuşağının deneyimleri büyük bir şehirde yaşayan gençlerle sınırlıdır. Kuşkusuz farklı şehirlerde ya da bölgelerde yaşayan gençlerle yapılacak çalışmalar farklı deneyimlerin görünür hale gelmesine neden olacaktır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1.Çalışmanın Modeli

Araştırmanın genel amacı, Z kuşağının fiziksel ve sosyal çevresindeki sistemlerle etkileşimlerinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve Z kuşağı gençlerin deneyimlerinden yola çıkılarak farklı sistemlere yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi olarak belirlendiği için araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde amaç, insanın belli bir davranışı gerçekleştirmesinin sebeplerini, deneyimlerini kendi gözünden öğrenmek ve keşfetmektir (Gürbüz & Şahin, 2017). Bu bağlamda, Z kuşağının etkileşimde olduğu sistemlere ilişkin görüşleri, bu sistemlerle ilgili olarak yaşadıkları sorunlar ve bu bağlamdaki ihtiyaçları keşfedilmeye çalışılmıştır. Bunu yapabilmek için fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

2.2.Çalışmanın Katılımcıları

Bu çalışmada, amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme; örnekleme katılacak elemanlar bir maksada uygun olarak belirlenir. Mesela nitel araştırma için görüşme yapılacaksa araştırmacı, çalışmanın öznelerini; kişinin eğitim durumu, iş durumu, medeni hali, yaş durumu, ikamet ettiği ilçe veya bir konu hakkındaki tecrübeleri için seçebilir. Bu araştırmada amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Bu yöntemde; araştırmacı, sorunsalına ve amacına uygun olarak belirlediği kriterleri taşıyan katılımcıları seçer. Ölçüt örneklemin kullanılma sebebi, çalışmanın niteliğini artırması bakımından avantaj sağlamasıdır (Krysik & Finn, 2015).

Literatürde 1995 ve sonrasında doğan bireyler Z kuşağı olarak kabul edilmektedir (Twenge, 2018). Bu sebeple araştırmanın katılımcılarını 1995 ve sonrasında doğmuş bireyler oluşturmuştur. Araştırma, coğrafi olarak Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Ankara, 6 milyona yaklaşan nüfusu ile oldukça kalabalık bir şehirdir ve tahmin edilebileceği üzere her ilçesi farklı gelişmişlik düzeyine sahiptir.

Bu bağlamda, Ankara’da yaşayan farklı sosyo ekonomik düzeye sahip gençlerin deneyimlerini ortaya koyabilmek böylelikle verileri zenginleştirebilmek amacıyla alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyi temsil eden üç ilçe belirlenmiştir. Bu ilçeler sırasıyla Pursaklar, Etimesgut ve Çankaya’dır. İlçeler, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü’nün (2019) “*İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017*” raporuna istinaden seçilmiştir. Sağlık, eğitim, iş durumu, nüfus yapısı, yaşam kalitesi ve ekonomi gibi kriterlerden oluşan endeks sonucunda, veri setine dahil edilen ülke genelindeki 970 ilçe arasından Pursaklar ilçesi 239. sırada, Etimesgut ilçesi 67. sırada ve Çankaya ilçesi 3. sırada yer almıştır. Ayrıca araştırma sonucunda ilçeler sosyoekonomik gelişmişliklerine göre 1’den 6’ya doğru sınıflandırılmıştır. Buna göre Çankaya ilçesinin 1. kategoride, Etimesgut ilçesinin 2. kategoride ve Pursaklar ilçesinin 3. kategoride olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Veri toplama sürecinde ayrıntılı bir biçimde anlatıldığı üzere, araştırmanın katılımcılarına ulaşabilmek için ilçe belediyeleri ile iletişime geçilmiş ve bu belediyelerin hizmetlerinden yararlanan gençler araştırmaya dahil edilmiştir.

Özetle, araştırmanın katılımcılarında; 18-26 yaş aralığında olma, Pursaklar, Etimesgut veya Çankaya ilçelerinin birinde ikamet etme, ilçe belediyesinin tesislerinden yararlanma ve çalışmaya gönüllü katılma şartları aranmıştır. Katılımcı sayısının ilçelere göre dengeli dağılmasını gözeterek her ilçeden beşi kadın, beşi erkek olmak üzere toplam 30 genç ile görüşme yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır. Görüşmelere başlanmadan önce, Katılım Onam Formu (EK-1) her katılımcı tarafından doldurulmuştur. Bu formda, çalışmanın amacı ve sürecine ilişkin bilgiler ile çalışma ile ilgili etik kurallara ilişkin bilgiler ile katılımcıların çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair yazılı beyanları yer almıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (EK-2)'nda ise literatür taraması sonucunda Z kuşağının etkileşim içinde olduğu sistemlerle ilgili olarak yaşadıkları sorunları ve bu sorunlara ilişkin deneyimlerini anlamayı hedefleyen sorular bulunmaktadır.

2.4.Verilerin Toplanma Süreci

Çalışma kapsamında veri toplama sürecine başlamadan önce ilk olarak Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu'ndan Etik İzin (EK-3) alınmıştır. Sonrasında ise belediyelerle iletişime geçilmeye başlanmıştır.

İlk olarak Etimesgut Belediyesi Kent Konseyi sorumluları ile iletişime geçilmiş kendilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş ve Konsey üyesi olan gençlerle görüşme yapabilmek için izin istenmiştir. Gerekli izinler alındıktan sonra Konsey üyesi gençlerin katıldığı bir toplantıda, araştırmanın içeriği hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bilgilendirmenin sonunda araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden gençlerin iletişim bilgileri alınarak yüz yüze görüşmeler için randevu verilmiştir. Etimesgut'ta ikamet eden 10 genç ile cumartesi ve pazar günleri Kent Konseyi'nin bekleme salonunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aralık 2021'de Etimesgut ilçesindeki veri toplama aşaması tamamlanmıştır.

Ardından Çankaya Belediyesi Kent Konseyi Gençlik Meclisi sorumluları ile iletişime geçilmiş ve kendilerine araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gençlerle görüşme yapabilmek için izin istenmiştir. Etimesgut ilçesinde olduğu gibi burada da Gençlik Meclisi'ne üye olan gençlerin katıldığı bir toplantıda kendilerine araştırma ile ilgili bilgi verilmiş, gönüllü olanlarla birebir iletişime geçilmiş ve randevu verilmiştir. Görüşmeler çoğunlukla üniversite kampüslerinde ve kafelerde cuma, cumartesi ve pazar günleri yapılarak Ocak 2022'de tamamlanmıştır.

Çankaya ilçesinde ikamet eden gençlerden veri toplama süreci bitirildikten sonra Pursaklar Belediyesi Kültür İşleri Müdürlüğü yetkililerinden randevu alınarak araştırma hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Belediye yetkililerinden sözlü onay alınmasının akabinde Pursaklar Aile Yaşam Merkezi'nin kurslarından ve kütüphane hizmetlerinden yararlanan gençler, araştırma hakkında bilgilendirilerek gönüllü olanlarla aile yaşam

merkezinin bekleme salonunda görüşmeler gerçekleştirilmiş, Şubat 2022’de Pursaklar’da ikamet eden gençlerden veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ancak gerekli durumlarda araştırmanın amacına uygun olarak sondaj soruları da sorulmuştur. Görüşmelerin başında bireyler; araştırmanın içeriği, elde edilecek bilgilerin anonim kalacağı, kişilerin kimliğinin gizli tutulacağı ve katılımcıların gerek görüşme sırasında gerekse görüşme sonrasında araştırmadan çekilme haklarının olduğu konusunda yazılı ve sözlü onayları alınmıştır. Görüşmelerde ses kayıt cihazının kullanılması için de onay istenmiştir. Bazı katılımcılar mülakata gireceğini, kamu personeli olmak istediğini ve siyasi görüşleri yüzünden ceza almaktan çekindiklerini belirterek, ses kaydına izin vermemiştir. Ses kaydına izin veren katılımcıların verileri Microsoft Office Word programında yazıya geçirilmiştir. Ses kaydına izin vermeyen katılımcılarla görüşme yaparken ise görüşme sırasında not tutularak veri toplanmış, görüşme sonrasında ise bu notlar Microsoft Office Word programında yazıya geçirilmiştir. Dökümü yapılan tüm veriler toplam 348 sayfa tutmuştur Araştırmacı, katılımcılardan yeni bilgiler gelmemeye başladığında ve verilerin doygunluğa ulaştığına kanaat getirdiği anda veri toplama aşaması sonlandırılmıştır. Görüşmeler sırasında COVID-19 salgını sebebiyle maske, fiziksel mesafe ve temizlik kurallarına riayet edilmiştir.

2.5.Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşme ile 30 katılımcıdan toplanan veriler, görüşmelerin ardından Microsoft Office Word programında yazıya geçirilmiştir. Deşifresi yapılan veriler, döne döne okunmuştur. Ardından sosyal hizmet biliminin ekolojik yaklaşımı ve literatür taraması sonucunda belirlenen temalara uygun olarak kodlama sürecine başlanmıştır. Çalışmada betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Görüşme dökümleri, araştırmacının haricinde çocuk ve gençlik alanında en az 5 yıl alan deneyimi ve lisansüstü düzeyde akademik geçmişi olan bir sosyal hizmet uzmanı ve bir psikolog ile de paylaşılmış ve kendilerinden kodlama yapmaları istenmiştir. Araştırmacı kendi kodlamaları ile uzmanların kodlamalarını karşılaştırmıştır. Görüş birliği olmayan kodlamalar için araştırmacı ve diğer uzmanlar ile birlikte yeniden kodlama yapılarak çalışmanın güvenilirliği artırılmıştır. Daha sonra toplanan nitel veriler

MAXQDA-2022 programında analiz edilerek kodlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuş ve temalara uygun olarak doğrudan alıntı yapılacak katılımcı görüşleri belirlenmiş ve program aracılığıyla kelime bulutları oluşturulmuştur. Son aşamada çerçevesi çizilen temalar ve belirlenen kodlar göz önünde tutularak bulgular hazırlanmış ve alanyazındaki araştırmalarla karşılaştırılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular; katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular ve katılımcıların etkileşim içinde oldukları sistemler hakkındaki deneyimlerine ilişkin bulgular olmak üzere iki ana başlık altında verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular; Tablo 5 ve Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Genel Tanıtımı

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	İlçe	Yaş	Eğitim Düzeyi
K1	Erkek	Etimesgut/Süvari	23 yaş	Üniversite
K2	Erkek	Etimesgut/Piyade	21 yaş	Üniversite
K3	Kadın	Etimesgut/Ahimesut	18 yaş	Lise
K4	Erkek	Etimesgut/Etiler	21 yaş	Ön lisans
K5	Erkek	Etimesgut/Etiler	20 yaş	Ön lisans
K6	Kadın	Etimesgut/Etiler	21 yaş	Üniversite
K7	Erkek	Etimesgut/Etiler	20 yaş	Lise
K8	Kadın	Etimesgut/Ahimesut	20 yaş	Üniversite
K9	Kadın	Etimesgut/Etiler	20 yaş	Üniversite
K10	Kadın	Etimesgut/Ahimesut	20 yaş	Lise
K11	Kadın	Çankaya/Beytepe	22 yaş	Üniversite
K12	Erkek	Çankaya/Beytepe	23 yaş	Üniversite
K13	Erkek	Çankaya/OR-AN	21 yaş	Üniversite
K14	Kadın	Çankaya/Anıttepe	22 yaş	Ön lisans
K15	Kadın	Çankaya/Çayyolu	23 yaş	Ön lisans
K16	Kadın	Çankaya/İlker	24 yaş	Üniversite
K17	Kadın	Çankaya/Yukarı Dikmen	25 yaş	Üniversite
K18	Erkek	Çankaya/Topraklık	25 yaş	Üniversite
K19	Erkek	Çankaya/Cebeci	23 yaş	Üniversite
K20	Erkek	Çankaya/Söğütözü	22 yaş	Üniversite
K21	Kadın	Pursaklar/Mimar Sinan	23 yaş	Üniversite
K22	Erkek	Pursaklar/Ayyıldız	26 yaş	Üniversite
K23	Kadın	Pursaklar/Fatih	25 yaş	Üniversite
K24	Kadın	Pursaklar/Fatih	24 yaş	Üniversite
K25	Erkek	Pursaklar/Merkez	24 yaş	Üniversite
K26	Kadın	Pursaklar/Merkez	22 yaş	Üniversite
K27	Erkek	Pursaklar/Mimar Sinan	18 yaş	Lise

K28	Kadın	Pursaklar/Saray Cumhuriyet	19 yaş	Lise
K29	Kadın	Pursaklar/Merkez	23 yaş	Üniversite
K30	Erkek	Pursaklar/Merkez	20 yaş	Lise

Tablo 6. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	15	% 50
Erkek	15	% 50
Toplam	30	%100
Eğitim Durumu		
Lise	7	% 23,3
Ön lisans	4	% 13,3
Lisans	19	% 63,3
Toplam	30	% 100
İkamet Edilen İlçe		
Pursaklar	10	% 33,3
Etimesgut	10	% 33,3
Çankaya	10	% 33,3
Toplam	30	% 100
Annenin Mesleği		
Ev hanımı	18	% 60
İşçi	6	% 20
Memur	6	% 20
Toplam	30	% 100
Babanın Mesleği		
Emekli	5	% 16,6
İşçi	10	% 33,3
Memur	11	% 36,6
Esnaf	4	% 13,3
Toplam	30	% 100

3.2.1. Fiziksel Çevre

Bu başlıkta araştırmaya katılan gençlerin fiziksel çevreleri ile ilgili olarak; komşuluk ilişkileri, mahallenin güvenlik durumu, mahalle baskısı, mahalledeki çevre kirliliği (fiziksel çevrenin kirli olması ve ses kirliliği) konularında sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Komşuluk İlişkileri: “Merhaba-merhaba o kadar.”

Araştırmaya katılan gençler genel olarak komşuluk ilişkilerinin azaldığını, iletişim seviyelerinin, birbirleriyle selamlaşmaktan öteye geçmediğini belirtmişlerdir. Z kuşağının anlatılarından hareketle, her üç ilçede de komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı söylenebilir.

“Komşuluk ilişkileri her yerde olduğu gibi Etimesgut’ta da iyi değil. Merhaba-merhaba. İletişimimiz bu kadar. Apartmanda çoğu kişi birbirini tanımıyor.” (K2, Erkek, Etimesgut, 21 yaş)

“Komşuluk ilişkileri ise yok denecek kadar az. Sabahları asansörde karşılaştığınızda iletişimimiz merhaba, günaydından öteye geçmiyor.” (K11, Kadın, Çankaya, 22 yaş)

“Komşuluk ilişkileri yok eskisi gibi. Asansörde günaydın diyoruz birbirimize. Bazıları ona da cevap vermiyor. İnsanların genelinde kayıtsız bir tutum var.” (K20, Erkek, Çankaya, 22 yaş)

“...Geçenlerde evde tuz kalmamış. Akşam vakti dışarıya da çıkmak istemedik. İki kaşık tuz isteyebileceğimiz samimiyette bir komşumuzun olmadığını o gün fark ettik.” (K29, Kadın, Pursaklar, 23 yaş)

Koyuncu (2009) da çalışmasında benzer sonuçlardan bahsetmiştir. 1950’li yıllardan itibaren kentlere göçlerin artmasıyla birlikte yakın sosyal ilişkiler yitirmeye başlanmıştır.

Özellikle kentlerin, dikey mimari ile biçimlenmesi ve küreselleşmenin etkisiyle sosyal ilişkiler zayıflamıştır. Yüksek katlı binalar, insanların birbirleriyle etkileşime geçmesini engelleyerek komşuluk bağlarının zayıflamasına ve ilişkilerin yalnızca selamlaşma ile sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Sınırlı sayıdaki bazı gençler ise komşuluk ilişkilerinin halen devam ettiğini, ailece görüştüklerini ve birbirlerine ikramda bulunduklarını aktarmışlardır.

“Etimesgut samimi bir ilçe. Komşuluk ilişkilerimiz iyi. Ailecek görüştüğümüz komşularımız var. Hatta onlara aile dostu diyebiliriz.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Mahallede komşuluk ilişkilerimiz de iyi. Sadece merhabalaşmıyoruz. Akşam oturmasına gittiğimiz komşularımız var. Bazen hamur işi yaptığımızda birbirimize ikram ediyoruz.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

“Apartmanda komşuluk ilişkisi var. Akşam birbirimize oturmaya gittiğimiz aileler var. Evimizde bir malzeme eksik olduğunda kapılarını çalıyoruz. Yardım ediyorlar.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

Günümüzde kapitalist sistemin bir sonucu olarak çalışma süresinin uzun olması sonucunda bireylerin kendilerine ayırabilecekleri vakit azalmıştır. Buna ek olarak sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte gün içinde yapılan aktivitelerin, gidilen yerlerin, görüşülen kişilerin sosyal medya uygulamaları üzerinden paylaşılması kişiler arasında merak duygusunun azalarak sözlü iletişimi seyrekleştirdiği söylenebilir.

Çakır (2005)’ın İstanbul’da yaptığı araştırmada komşuluk ilişkilerinde, belirleyicilerden birinin hemşehricilik olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada, benzer kültürel yapıyı paylaşan, ortak değerlere sahip olan kişiler arasında dayanışmanın daha güçlü olduğunu aktarılmıştır. Sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu mahallelerde komşuların daha sık görüştüğü ve yardımlaşmanın daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da, komşuluk ilişkilerinin devam ettiğini belirten gençlerin

sosyoekonomik açıdan düşük düzeydeki mahallerde yaşıyor olmaları literatürle benzerlik göstermektedir.

Güvenlik Sorunu: “Hatta Kadınları Bırak Erkekler Bile Dışarıya Çıkarken Rahat Değil.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, yaşadıkları fiziksel çevreden ciddi sıkıntı duyduklarını ifade etmişlerdir. Onları en çok rahatsız eden durum sokakların güvenli olmayışıdır. Çevreyi rahatsız eden kişilerin genellikle alkol kullandığını belirtmişlerdir. Gençlerin güvenlik algıları yaşadıkları ilçenin haricinde mahalleye göre de değişmektedir.

“Etimesgut’un en büyük dezavantajı güvenlik sorunu. Etimesgut tekin bir yer değil. Gündüzleri bir nebze iyi ama geceleri için aynı şeyi söyleyemem. Kadınlar akşamları rahatça dışarı çıkamaz. Hatta kadınları bırak erkekler bile dışarıya çıkarken rahat değil. Kavgacı, sıkıntılı tipler oluyor sokaklarda. Alkol kullanıp sağa sola sataşanlar olabiliyor.” (K5, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Etimesgut akşam saatlerinde kadınlar için güvenli değil. İki yıl önce ben de bir olay yaşadım. Bir araba bana yaklaşıp, arabayla evine bırakalım diye laf attılar. O gün çok korktum. İlçemiz güvenli değil.” (K10, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

Burada dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta da aynı ilçe içerisinde bölgesel gelişmişlik farklılıkları da güvenlik seviyesini etkilemektedir.

“Etimesgut’un artan güvenlik sorunu var. Geceleri son iki senedir daha da arttı. Kızlar akşamları dışarı rahatça çıkamaz durumda. Sokaklarda alkolün etkisiyle çevresini rahatsız eden insanlar var. Elbette bu güvenlik durumu semtine göre de değişiyor. Mesela Eryaman bölgesi, İstasyon Mahallesi’ne göre daha güvenli.” (K7, Erkek, Etimesgut, 20 yaş)

Çankaya ilçesinin güvenlik seviyesinin yeterli düzeyde ve özgürlükçü bir yapının hakim olduğunu düşünen gençler bulunmaktadır.

“Çankaya ilçe olarak güvenli bir bölge. Kimse kimseye karışmaz. Kılık kıyafetinize müdahale eden olmaz.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“Çankaya güvenli bir ilçe. Kadınların rahatsız edilmesi gibi bir olay yok. Laf atma olayları olmaz buralarda. Herkes kendi işine bakar. Binde bir defa böyle bir olay yaşansa bile çevredekiler hemen olaya müdahale eder. Çankayalılar duyarlıdır. Ben karışmayım, görmezden geleyim demezler.” (K12, Erkek, Çankaya/Beytepe Mah., 23 yaş)

Çankaya ilçesinde güvenlik problemi olduğunu düşünen gençler de bulunmaktadır.

“Güvenliğe gelince pek güvenli değil. Gençler parklarda toplanıp alkol kullanıyor, arabaları yan yana dizip yüksek sesle müzik açarak çevreyi rahatsız ediyorlar. Alkol aldıktan sonra arabalarla drift yapma, spin atma gibi yayaları ve trafiği tehlikeye atan hareketler yapıyorlar.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

Çankaya ilçesinin seçkin mahallesinde yaşadığını belirten bir genç ise gasp yaşadığını belirterek Çankaya ilçesinde de tehlikenin varlığından bahsetmiştir.

“Mahallemiz normalde güvenli bir mahalle. Ama birkaç yıl önce tatsız bir olay yaşamıştım. Arkadaşlarımla buluştuğum bir akşam saat 23:00 gibi eve dönüyordum. Otobüsten indikten sonra yürüyerek eve dönüyordum. İki serseri beni sıkıştırdı. Birinin elinde bıçak da vardı. Cebimdeki tüm parayı istediler. Ben de vermek zorunda kalmıştım. Söğütözü her ne kadar zengin zümrenin oturduğu mahalle olarak bilinse de akşam saatlerinde diğer yerlerde olduğu gibi tehlike kol geziyor.” (K20, Erkek, Çankaya/Söğütözü Mah., 22 yaş)

Pursaklar ilçesinin güvenlik düzeyinin yeterli olmadığını belirten gençler çoğunluktadır. Sarkıntılık yapan kişilerin bonzai ve alkol kullandığını ifade etmişlerdir.

“Pursaklar’ın güvenliği şöyle böyle. Bekçiler ve polisler var ama her yere yetişmeleri mümkün değil. Bazı parklarda akşam saatlerinde bonzai kullanan gençler oluyor. Mahalleli yanlarından geçerken tedirgin oluyor.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

“Gündüzleri iyi, bir sıkıntı yok ama akşam 19:00’den sonra 15-30 yaş arası biracılar sarkıntılık yapabiliyor. Eve geç geleceksem abim beni otobüs durağında karşılıyor. Yanımda geliyor. Bir kadın olarak geceleri korkuyorum.” (K28, Kadın, Pursaklar/Saray Cumhuriyet Mah., 19 yaş)

Bu ifadelerden de anlaşılabileceği gibi kimi mahallelerde alkol ve maddenin kötüye kullanımı gençleri tedirgin etmektedir. Bu tedirginlik her ne kadar Etimesgut ve Pursaklar’da daha yaygın bir durum olarak ifade edilse de Çankaya ilçesinde de benzer durumlarla karşılaşılabilirdiği gençler tarafından ifade edilmiştir.

İlçelerde, gençleri tedirgin eden önemli bir sorun olarak sokak köpeklerinin yarattığı kaygı da sıklıkla ifade edilmiştir.

Bir Güvenlik ve Halk Sağlığı Sorunu: “Sokak Köpekleri”

Araştırmaya katılan gençlerden sahipsiz sokak köpeklerinin saldırısına uğrayanların olduğu bilgisi edinilmiştir. Evcil hayvan dükkânından geçici hevesle alınan köpeklerin, kısa süre sonra sokağa bırakılmasıyla yabanileşerek, koloniler halinde insanlara saldırdıklarını, hızla çoğaldıklarını ve çocuk ölümüne sebebiyet verdiklerini ifade eden katılımcılar olmuştur.

“Sokak köpekleri yüzünden rahatça gezemiyorum. Hiçbir şey yapmadığım halde beş altı köpek birleşip üzerime gelip, kovalıyorlar. Bir keresinde bisikletle gezerken köpek saldırısına uğradım. Köpekler o kadar yabanileşmişti ki ayağımı, bisikletin pedalını ve tekerini ısırmağa çalıştılar. Bazı insanlar her yere özel araçlarıyla gittikleri için sokak hayvanlarının oluşturduğu tehlikenin farkında değiller.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Bir tek sokak köpeği problemimiz var. İnsanlar bir anlık hevesle petshoplardan köpek alıyorlar. Sonra bakımının zorluğunu görünce sokağa bırakıyorlar. Çayyolu’nda parklar köpek dolu. Hayvanlar kendilerine bir bölge belirlemişler. İnsan gördükleri anda saldırıya geçiyorlar. Bana da iki defa saldırdılar. Birinde köpek üstüme atlayıp montumu dişledi. Zor kurtuldum. O günden beri bir yere gideceğim zaman babam arabayla bırakıyor.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

“Pursaklar’ın en büyük sorunu sokak köpekleri. Sokak köpekleri sürü halinde geziyor. Bir sürüde en az sekiz on köpek var. Birkaç defa köpek saldırısından kurtuldum. Bir seferinde okuldan gelirken yoldan geçen bir araba beni aldı. Öyle kurtuldum. Can güvenliğimiz yok. Hayvanları ben de çok seviyorum. Özellikle köpekleri ve kedileri. Ancak sokak köpeği ve sokak kedisi kavramı bir tek bizim ülkemizde var. Sokak köpeklerini halk sağlığı sorunu olarak görüyorum. Geçen sene Pursaklar’da bir çocuk köpekler tarafından parçalanmıştı. Allah korusun. Bir gün bizim de başımıza gelebilir.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

Kırışık ve Öztürk’ün (2021) araştırmasında son yıllarda artan kuduz vakaları ve köpek saldırılarına dikkat çekilmiştir. Türkiye, Afrika ve Asya kıtasında kuduz riskinin yüksek olduğu, Avrupa ve Amerika kıtasında ise kuduz riskinin düşük olduğu belirlenmiştir. Sahipsiz köpeklerin hem insanların yaralanmalarına ve ölümlerine neden olduğu belirtilirken aynı zamanda kedi, tavşan, koyun gibi diğer hayvanları da parçaladıkları aktarılmıştır. Başboş köpeklerin oluşturabileceği zararların önlenmesi hususunun; yerel yönetimlerin ve kolluk kuvvetlerinin asli görevi olduğu, vatandaşların sokak ve park gibi kamusal alanlarda tedirgin olmasından dolayı rahatça dışarı çıkamadığı

belirtilmiştir. Ayrıca başıboş köpeklerin de sokaklarda temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiği ve hayvan haklarının sağlanamadığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla Ankara’da sokak köpeklerinden rahatsızlık duyan Z kuşağının anlatıları literatürle benzerlik göstermektedir.

Gençlerin, fiziksel çevre alt teması içinde mahalle baskısı olarak nitelendirdikleri durumlar nedeniyle de sorunlar yaşadıkları görülmüştür.

Baskıcı Üst Kuşaklar/Rahatsız Edici Bakışlar: “Baştan aşağı süzüyorlar.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; yaşadıkları ilçeden memnun olmadıklarını, rahatsız edici bakışlara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bakışların, genellikle üst kuşaklar ve erkekler tarafından atıldığını öne sürmüşlerdir. Göz tacizi ve sözlü taciz gerçekleştiren kesimi ifade etmek için “bağnaz, dar görüşlü” gibi nitelendirmeler kullanmışlardır. Gençler; giyim tarzları ve eve geliş saatleri konusunda üst kuşakların kadın ya da erkek fark etmeksizin kendilerine baskı kurduğunu belirtmişlerdir.

“Etimesgut’un olumsuz yönlerinden birisi yaşlı kesimin baskıcı olması. Gençlerin giydiği kıyafetlere karışabiliyorlar. “Senin kız şöyle etek giymiş, tüh tüh çok ayıp” diyerek dedikodu çıkarıp ailemizi bize karşı kışkırtabiliyorlar. Bir kızın etek giymesinde bir sorun olduğunu düşünmüyorum ben.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Cebeci Mahallesi’nde oturuyorum. Bağnaz, dar görüşlü, kötü bir mahalle. Yıllar geçtikçe mahallemin kalitesi düşüyor.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

“Halkı biraz dar görüşlü. Biraz açık kıyafet bile giyseniz insanlar ters bakıyor. Hem erkekler hem de kadınlar tarafından rahatsız edici bakışlara maruz kalıyorum. İstediğim kıyafeti giyemiyorum bu yüzden. Mahalledeki teyzeler de ahlak bekçiliği yapıyor. Gözetliyorlar. Sabah kaçta evden çıkıp akşam kaçta eve geldiğinizi takip ediyorlar.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

“Pursaklar’dan memnun sayılmam. Öyle istediğim kıyafeti giyemiyorum. Laf atanlar olabiliyor. Buna teyzeler de dahil. Teyzeler bile yanımdan geçerken ‘Gençlerde edep kalmamış.’ vb. sözler söylüyorlar. Etek giymeyi edepsizlik olarak nitelendiren kişiler var bu bölgede. İsteyen istediğini giyer, kime ne. Sokakta yürürken erkekler bakıyor. Baştan aşağı süzüyorlar.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Etimesgut, Çankaya ve Pursaklar’da rahatsız edici bakışlara maruz kalarak tedirgin olduğunu ifade eden gençler çoğunlukta olsa da Çankaya ilçesinde ikamet eden gençlerden yaşadıkları fiziksel çevreden memnun olduğunu belirten gençler de bulunmaktadır. Çankaya’daki memnuniyet seviyesinin diğer ilçelerden yüksek olmasının sebebinin sosyoekonomik düzeyin ve eğitim seviyesinin üst düzeyde olması ile açıklanabilir. Çankaya’da huzur içinde yaşadığını ifade eden katılımcıların örnekleri şu şekildedir:

“Çankaya ilçe olarak güvenli bir bölge. Kimse kimseye karışmaz. Kılık kıyafetinize müdahale eden olmaz.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“ (...) Sakin, nezih ve lüks bir bölge diyebilirim. (...) İnsanlar birbirine saygılı, birisine seslenirken beyefendi, hanımefendi, hocam gibi adlandırmalar yapıyorlar. Eğitim seviyesi yüksek sonuçta. Sokakta insanlar sizi görünce gülümser ve kafa selamı verirler. Çocuklar tek başlarına parkta akşama kadar tehlikeye maruz kalmadan oynayabilirler. Kadınlar istedikleri saatte sokakta huzur içerisinde gezebilirler. (...) Bana göre Ankara’nın en iyi ilçesi burası.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“Çayyolu’nda oturuyorum. Kime sorsanız Ankara’nın en seçkin mahallesi olduğunu duyarsınız. (...) İnsanları saygılı, yardımsever. Ankara’nın en güvenli mahallesi diyebilirim. Hiç kimse sarkıntılık yapmaz, rahatsızlık vermez.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

Gençlerin fiziksel çevre ile ilgili olarak yaşadıkları bir diğer sorun da çevre kirliliğine ilişkin olarak karşımıza çıkmıştır.

Çevre Kirliliği: “Kalite Yok Neticede.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, halkın bilinçsiz olduğunu belirterek çevreyi kirletmelerinden yakınmışlardır. Bu durumun sebebini eğitim seviyesinin düşük olmasına ve bu kişilerin yetkin ebeveynlik becerilerine sahip olmadığı için bilinçli nesiller yetiştiremediklerine bağlamışlardır.

“Bizim buranın halkı bilinçsiz. Çevreyi kirletiyorlar. Su şişesini, bisküvi paketlerini, çekirdek kabuklarını yere atıyorlar. İlkokul mezunu adamdan ve onun yetiştirdiği çocuktan çok da bir şey beklememek lazım.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Buradaki halkın eğitim seviyesi genel olarak düşük. Dolayısıyla çocukları da öyle. Eğitim seviyesi düşük olunca çevre bilinci de düşük kalmış. Yaz aylarında parklarda içecek şişeleri, ay çekirdeği kabukları etrafa saçılmış halde oluyor. Temizlik konusunda sıkıntı var. Halk bu kadar kirletince belediye görevlileri de tek başına yetişemiyor.” (K22, Erkek, Pursaklar/Ayyıldız Mah., 26 yaş)

Çankaya ilçesinde ikamet eden bir genç, sokak hayvanlarını beslemek için çevreye bırakılan yemeklerin kokuya sebep olarak haşere oluşturduğunu ve çevre kirliliği meydana getirdiğini ifade etmiştir.

“Bizim Çankaya’nın insanları duyarlı insanlar ama bazıları çok bilinçsiz hareket ediyor. Şimdi hepimiz kedi, köpek severiz. Onları besleriz. Bizim bazı mahalle sakinleri kedi ve köpekler için çok fazla mama bırakıyor. Sokakları kirletecek derecede. Bazı yerlerde kaldırımdan aşağı inmek gerekebiliyor. Hadi mamayı geçtim. Evindeki bütün

yemeklerin artıklarının binanın veya parkın köşesine döküp hayvanların yemesini bekliyorlar. Hayvanlar bu şekilde yemek yemediği gibi bu artıklar sıcak havalarda kokuşarak sinek oluşumuna sebep oluyor. Bu konuya Çankayalılar dikkat etmeli.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

Göktuğ ve arkadaşları (2018)’nın çalışmasında gençlerin çevre kirliliği konusunda daha bilinçli oldukları, küçük yaştan itibaren doğanın korunmasına yönelik çalışmalarda bulunan ve okul döneminde verilen eğitimlerle gençlerin çevresel sürdürülebilirlik konusunda farkındalığının artırılabilceği belirtilmiştir. Z kuşağı gençlerin; çevre kirliliğine yönelik söylemlerinden hareketle, Z kuşağı gençlerin doğanın korunması konusunda önceki kuşaklardan daha bilinçli olduğunu söyleyebiliriz.

Çevre kirliliği kapsamında ele alınabilecek bir başka konuda ilçelerde yaşanan ses kirliliği olarak ifade edilmiştir. Ses kirliliğini yaratan en önemli faktör ise sokaklarda yapılan düğünler olarak belirtilmiştir.

Sokak Düğünleri: “Güm Güm de Güm Güm.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, sokak düğünlerinin oluşturduğu gürültüden rahatsızlık duyduklarını belirterek, düğünlerin, çocukları, engellileri, yaşlıları ve öğrencileri rahatsız ettiğini ifade etmişlerdir. Bu sorunun kamu gücüyle çözüme ulaştırılmasını istemişlerdir. Araştırmada dikkat çeken bir diğer nokta da Çankaya ilçesinde ikamet eden gençlerden sokak düğünlerinden bahseden genç bulunmayışıdır. Bu husus, Çankaya’nın sosyoekonomik açıdan gelişmiş olmasıyla açıklanabilir.

“Bitmek bilmeyen sokak düğünleri var. Mart ayından eylül, ekim aylarına kadar sokak düğünü sezonu devam ediyor. Cumartesi sabahtan davulcu çalmaya bir başlıyor ta ki pazar akşamına kadar devam ediyor. Güm güm de güm güm. Saatlerce oynuyorlar. Evde ders çalışanları, hasta olanları düşünmüyorlar.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Pursaklar’ın can sıkıcı yönü sokak düğünleri. Yaz aylarında sokakları öğleden itibaren trafiğe kapatıp gece saatlerine kadar yüksek sesle davullu zurnalı düğün yapıyor. Kutlamanın tadını kaçırıp havaya silahla ateş ediyorlar. Gürültüden uyuyamıyoruz. Evde çocuğu olan var. Hastası, yaşlısı, engellisi olan var. Medeni bir toplumda sokak düğünlerinin olmamasını, devlet tarafından yasaklanması gerektiğini düşünüyorum.”
(K26, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 22 yaş)

Kayan (2018) da Şanlıurfa’nın sorunlarına yönelik çalışmasında; kamusal alanda yapılan düğünlerin gürültü kirliliği oluşturduğunu, havai fişeklerin ve yüksek sesli müziklerin çevreye rahatsızlık verdiğini belirtmiştir. Ayrıca düğünlerde eğlence amacıyla havaya ateş edilmesinin ölüme sebebiyet verebildiğini, bu konuda halkın bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. Literatürle uyumlu bir şekilde Z kuşağının da sokak düğünlerinin gürültü kirliliğinden rahatsızlık duyuyor olması, acilen çözüme kavuşturulması gereken bir konudur.

Araştırmaya katılan ve yaşadıkları fiziksel çevreye ilişkin olarak yaşadıkları sorunları ifade edilen gençlere “Gelecekte nasıl bir çevrede yaşamak istersin?” sorusu yöneltilerek fiziksel çevreden geleceğe dair beklentileri öğrenilmek istenmiştir. Gençlerin çoğunluğu; büyükşehirde, müstakil, iki katlı, bahçeli, çevresinde market, okul, spor salonu gibi tesislerin bulunduğu, sokakların temiz olduğu, güvende hissettikleri, gürültünün olmadığı, diledikleri saatte özgürce dışarıda gezebildikleri, insanların birbirine saygılı olduğu, huzurlu bir çevrede yaşamak istediklerini belirtmiştir. Aşağıda gençlerin fiziksel çevreden beklentilerine verdikleri yanıtlar ışığında hazırlanan kelime bulutu ve Z kuşağı gençlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Şekil 3. Gençlerin Gelecekte Yaşamak İstedikleri Fiziksel Çevreye İlişkin Kelime Bulutu

“Büyükşehirde doğup büyüdüğüm için yine büyükşehirde yaşamak isterim. Alışveriş merkezleri, spor salonu, sinema salonları, marketleri, parkları çok olmalı. İki katlı güzel, geniş, bahçeli, havuzlu bir villada oturmak isterim.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

“Gelecekte müstakil evim olmasını istiyorum. Bahçesinde çimlerin, çiçeklerin olduğu, havuzumun olduğu, kalabalığın ve şehir gürültüsünün olmadığı, yakınında hastane, okul ve marketin bulunduğu bir çevrede yaşamak isterim.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

“Gece-gündüz saat fark etmeksizin rahatça dışarı çıkabileceğim, eşimin, çocuğumun rahatlıkla gezebileceği bir çevrede yaşamak isterim. 15-20 katlı gökdelen gibi evlerin olmadığı, ağaçların ve parkların bol olduğu, trafiğin olmadığı bir ortamda yaşamak isterim. İki katlı, geniş bahçeli, havuzlu, evcil hayvanlarımın da olduğu bir yer hayal ediyorum. Yaya geçidinde arabaların yol verdiği, insanların birbirine saygılı oldukları, yerlerin temiz olduğu, su sıkıntısının ve aşırı sıcakların yaşanmadığı bir çevrede yaşamak istiyorum. Buna ek olarak, iklim değişikliğine uyum sağlayabilecek alt yapı ve yenilenebilir enerji hizmetlerinin (güneş panelleri, yağmur toplayıcıları vb.) olmasını isterim.” (K1, Erkek, Etimesgut/ Süvari Mah., 23 yaş)

Z kuşağı; yatay mimariye önem vermekte olup, huzurlu ve sakin bir ortamda yaşamak istemektedir. Küresel iklim değişikliğine de dikkat çeken Z kuşağı, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılmasını beklemektedir. Gelecekte havuzlu ve bahçeli bir ev hayali olan Z kuşağının, aynı zamanda insan ilişkilerinin gelişmiş olduğu bir çevrede hayatlarını geçirmek istedikleri söylenebilir.

3.2.2. Aile Sistemine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin; ailelerin gençlere karşı tutumu, birlikte vakit geçirme yolları, ailenin anlamı, gelecekte ebeveynleriyle ilişkilerinden beklentiler ve ileride kurmak istedikleri ailenin özellikleri hakkındaki görüşlerine dair bulgulara yer verilmiştir.

Aşırı Korumacı ve Baskıcı Ebeveynler: “Onların Robotu Değilim.”

Araştırmaya katılan Z kuşağının tamamı, aileleri ile birlikte ikamet etmektedir. Onları en çok rahatsız eden durum ebeveynlerinin aşırı korumacı tutum sergilemesidir. Z kuşağı; ebeveynlerinin, kendilerinin hayatlarını kontrol altına almaya çalıştıklarını, çocuk muamelesi yaptıklarını ve bu durumun aile ilişkilerini zedelediğini aktarmışlardır.

“Aile ilişkimiz fena değil. Ancak annem ve babam eski kafalı oldukları için sık sık tartışma yaşıyoruz. 23 yaşında erkek olmama rağmen her şeye karışıyorlar. Okuldan sonra arkadaşlarımla bir yere gideceğim zaman durmadan arıyorlar. ‘Nereye gittiniz?’ ‘Ne yaptınız?’ ‘Hâlâ gelmedin?’ ‘Dönmüyor musun?’ diye mesaj atıp, arayıp, sıkıştırıyorlar. Arkadaşlarımınki, benim ailem kadar sık aramıyor. Benim ailem mont seçmemden tutun da saçımın kesim şekline bile karışıyorlar. Onlara kızdığım da ‘Bu çocuk çok asi, biz senin iyiliğini düşünüyoruz’ deyip işin içinden sıyrılmaya çalışıyorlar. 21. yüzyılda bir gence bu kadar müdahale edilmesi doğru değil.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Ailem aşırı korumacı. Sanki hâlâ çocukmuşum gibi davranıyorlar. Babam her sabah beni üniversiteye arabayla bırakmak istiyor. Benim adıma karar vermeye çalışıyorlar. Yüzme kursu, tenis kursu, dil kursu vb. araştırıyorlar. Buna gerek yok. Ne

yapmak istediğime ben karar vermek istiyorum. Ben ayrı bir bireyim. Onların istediği şekilde hareket etmek istemiyorum. Onların robotu değilim.” (K13, Erkek, Çankaya/Beytepe Mah., 21 yaş)

“Ailem beni denetim altına almaya çalışıyor. Ses etmesem, tüm hayatımı onlar yönlendirecek. Ağzlarında bir söz var. Biz senin iyiliğini istiyoruz oğlum. Biz tecrübeliyiz. Anne baba sözü dinle yoksa pişmanlık duyarsın diye telkinlerde bulunuyorlar. Hayatımı onların istediği şekilde yaşamak istemiyorum. Kendi yolumu çizmek istiyorum.” (K25, Erkek, Pursaklar/ Merkez Mah., 24 yaş)

Z kuşağının; ebeveynleriyle çatışma yaşadıkları konuların başında giyim tarzı, eve giriş-çıkış saatleri, kişisel harcamalar, yemek kültürü, akraba ziyaretleri ve ortak etkinlikler gelmektedir. Ebeveynler, Z kuşağı çocuklarının da kendi dönemlerindeki benzer bir yaşam sürmesini istedikleri düşünülmektedir.

“Eve giriş çıkış saatleri konusunda baskı yapıyorlar. Gece 12:00'den sonra sokaklarda serseriler olabiliyor. Erkenden eve gelmezsem sık sık arayarak kontrol ediyorlar. Eve gelmemi istiyorlar. Ben de genç adamım. Arkadaşlarımla dilediğim gibi istediğim saate kadar takılmak istiyorum.” (K5, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Alışveriş harcamaları konusunda bazen anlaşılamadığımız oluyor. Yeni bir kıyafet almak istediğimde yeterince elbise var diyorlar. Ama ben de genç bir kızmım. Yeni elbise almak en doğal hakkım. Ailem, yeni elbise almanın savurganlık olduğunu düşünüyor. Onların gençliğinde kıyafetler eskimeden ya da yırtılmadan yenileri alınmazmış, benim de onlar gibi yaşamamı istiyorlar. 20-30 yıl öncesi ile günümüzün koşulları aynı değil. Bir yere gittiğimizde insanların ilk dikkat ettiği şey kıyafetimiz oluyor. Bu sebeple kıyafetlerimin çok ve yeni olması lazım.” (K14, Kadın, Çankaya/Anıttepe Mah., 22 yaş)

“Yemek konusunda bana müdahale ediyorlar. Ben biraz daha hazır yemekleri tercih ediyorum. Hamburger, döner, hazır pizza, hazır köfte tarzı yiyecekler hoşuma gidiyor. Bunları yiyorum. Kilo problemim ya da herhangi bir sağlık problemim yok. Babam doktor olduğu için sebze yemekleri de yemem konusunda ısrar ediyor. (...) Akşamları bu konuda tartışıyoruz bazen.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah.,23 yaş)

“(...) Bunun dışında akrabalara akşam oturmasına gidecekleri zaman kardeşimle beni de götürmek istiyorlar. Bu durumdan hoşnut değiliz. Halamgile ya da teyzemgile oturmaya gitmek istemiyorum. X programını izleyip, çekirdek çitlemeyi seviyorlar. Benim vaktim boşa gidiyor. Onların yanında sıkılıyorum. Evde oturup tek başıma odamda takılmak daha iyi geliyor. Youtube’den şaka videoları izlemek ya da Instagram’da keşfette gezmek, yorumları okumak daha güzel bana göre.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

Z kuşağı gençler, ebeveynleriyle yaşadıkları çatışmaların sebebini kuşak farkına dayandırmaktadır. Ebeveynlerinin kendi dönemlerindeki yaşam tarzıyla bugünün gençlerinin de aynı tarzı benimsemesini istemektedir. Bu durum Z kuşağıyla, ebeveynler arasındaki çatışmanın temelini oluşturmaktadır. Z kuşağı ile ebeveynler arasında yaş farkı arttıkça anlaşmazlıklar da doğru orantılı olarak artmaktadır.

“ (...) Hayatımın her alanına müdahil olmak istiyorlar. Bunun sebebi anne ve babamla yaş farkımızın çok fazla olması. Babam 54, annem 51 yaşında. Beni anlamıyorlar. Onlar ne yaparsa benim de onlar gibi olmamı istiyorlar. Onlar hangi dizileri izlerse benim de o dizileri izlememi istiyorlar. Onlar hangi siyasi görüşteyse benim de o görüşte olmamı istiyorlar. Fakat ben onlardan ayrı bir bireyim. Benim ayrı bir kişiliğim var. Bunun farkına varmalılar. Ben onların bir uzantısı olmak zorunda değilim. Benim de kendi görüşlerim var.” (K8, Kadın, Etimesgut/ Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Anlaşma konusunda sıkıntı var. Kuşak farkı var bir kere. Onlarla aynı yaşantıyı yaşamamı istiyorlar. Annem, babam ‘Biz gençken internet yoktu, cep telefonu yoktu,

fakirdik, hayatınızın kıymetini bilin.’ gibi sözler söylüyorlar. 1980’ler veya 1990’larda değiliz. Bir zahmet cep telefonu, internet olsun. Bunları lüks ürünler gibi gören zihniyeti kabul etmiyorum. Bu devirde bu araçları kullanmak şart. Ekonomik duruma geldiğimizde yine fakiriz. Gençlerin her hafta gezmeye gidebilecek maddi durumu yok.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

“Aramızda kuşak farkı var. Beni anlamıyorlar. Onların devrindeki gibi yaşamamı istiyorlar fakat o devir çoktan geçti. Bugünün dünyasına göre yaşamak istiyorum.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Duman’ın (2021) yükseköğretim öğrencisi Z kuşağı bireylerin aile ilişkilerinde karşılaştığı problemleri değerlendirmek amacıyla yaptığı nitel araştırmada; ebeveynlerin, çocuklarının garantili bir işe sahip olabilmeleri için daha fazla ders çalışmaları konusunda zorladığı, bu kısıtlayıcı tutumun gençler üzerinde anksiyete yarattığı, anne ve babaların gençlerin giyim tarzına ve arkadaş seçimine müdahale ettiği, sosyal ve kültürel harcamaların ebeveynlerle tartışmalara neden olduğu bulgularına ulaşmıştır. Ayrıca gençler, ailelerinin kendilerinin duygu ve düşüncelerini anlamakta güçlük çektiğini, sağlıklı iletişim kuramadıklarını, kuşak farklılığı sebebiyle günümüzün değer ve davranış kalıplarını yadırgadıkları, yetişkinlerin kendi gençlik dönemlerindeki davranış biçimlerini çocuklarından da beklemesinin ihtilafa sebep olduğunu aktarmıştır. Buna istinaden, araştırmanın literatürdeki bulgularla benzer sonuçlara ulaştığını söylemek mümkündür.

Görüşmeye katılan bir genç ise ailesiyle ilişkisini, arkadaşlık ilişkisine benzetmektedir. Anne ve babasıyla ilişkisinin, sağlam temellere oturmasını yaş farkının az olmasına bağlamaktadır.

“Benim annem babam genç. Babam 44 yaşında, annem 42 yaşında. Diğer anne babalara göre daha genç oldukları için beni anlıyorlar. Aramızda arkadaşlık ilişkisi var. Bir sorunum olduğunda hemen paylaşabiliyorum. Beni azarlamıyorlar. Anlamaya çalışıyorlar. Arkadaşlarım, kendi anne ve babaları benimkilere göre daha yaşlı olduğu için aralarında tartışma çıktığını söylüyorlar. Yaşlı anne babalar ‘bizim zamanımızda böyleydi,

bizim zamanımızda böyle giyinilirdi, bizim zamanımızda böyle yapılırdı.’ diyerek akıl vermeye çalışınca bu durum kavgaya dönüşüyor. Ne mutlu ki bana benim annem babam genç olduğu için beni yargılamıyor, bana destek olmaya çalışıyorlar.” (K7, Erkek, Etimesgut/ Etiler Mah., 20 yaş)

Buradan hareketle, Z kuşağının ebeveynleriyle yaş farkı azaldıkça; aralarındaki iletişimin daha açık olduğu, Z kuşağının kendisini ifade etmede cesaretinin arttığı, yakın dönemlerin kültürlerini paylaştıkları için kuşak çatışmalarının azaldığı söylenebilir. Buna ek olarak genç yaşta anne ve baba olmanın, çocuklarla duygusal bağın daha kuvvetli olmasını sağlayabileceği düşünülebilir. Ancak bu konuda ek araştırmaların da yapılması gerektiği aşikârdır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: “Dünya Haritasının En Zor Yeri Burası.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerden, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yapan gençler de bulunmaktadır. Kadın Z kuşağı; kadınların, erkeklere göre daha fazla baskı ve ayrımcılığa maruz kaldığını düşünmektedirler. Özellikle ev işlerinin paylaşımı, giyim tarzı ve diğer günlük ritüeller konusunda kadın cinsiyetinin baskılandığını düşündüklerini söyleyebiliriz.

“Annemle bazen ev işleri konusunda tartışıyoruz. Annem ev işi yapmamı istiyor ama erkek kardeşime hiçbir şey söylemiyor. Erkek kardeşim evi dağıtıyor, mutfağı kirli bırakıyor. Annem her seferinde benim toparlamamı istiyor. Bu sebeple annemle ve kardeşimle tartışıyoruz. Erkek kardeşimi dikkatli olması konusunda uyardığımda, bana karşı argo kelimeler kullanıyor. Bu yüzden kavgaya ediyoruz. Annem, erkek kardeşimi koruyor. Onun hatalarını, yanlışlarını görmezden geliyor. ‘Sen kızsın, alttan al.’ diyerek çocukları arasında ayrımcılık yapıyor.” (K10, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Hocam oyunlarda basit, orta ve zor seviye olur ya. Türkiye zor seviye işte. Dünya haritasının en zor yeri burası. Türkiye’de yaşamak zor. Kadın olmak da zor. Kadın olarak Türkiye’de yaşamaya çalışmak tümünden zor. Kadın olduğum için oturuşum, kalkışım, eşarbımı bağlayış şeklim, gülüşüm, makyajım, rujumun parlaklığı, kıyafetimin uzunluğu,

giriş çıkış saatlerime baskı kuruluyor. Kahkaha atarken yüksek ses çıkarmamam gerekiyor. Neden? ‘Çünkü sen kadınsın.’ diyorlar. Erkek kardeşim bu konuda daha şanslı. Ona, bana yaptıkları kadar sınır koymuyorlar. Onun üzerindeki baskı daha az. Kardeşim benden daha geç eve gelebiliyor. Arkadaşlarıyla geziyor, tozuyor. Ne kıyafetine ne de gülüşüne karışan yok. Erkek olmak varmış bu hayatta.” (K29, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

Genç kızlar üzerinde eril tahakkümün hüküm sürdüğünü ifade eden Z kuşağı gençler de vardır. Genç kızların, ailedeki erkeklerin sözünü dinlemesi gerektiğine dair algının devam ettiği görülmektedir.

“Bu ülkede kadın olmak zor. Fikirlerinizden, kıyafetinize kadar her şeyeinize karışılıyor. Abilerim de çok karışıyor. Sen kızsın. Sözümüzü dinlemek zorundasın. Senin iyiliğini istiyoruz diyerek attığım her adımı takip ediyorlar.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Akgül (2022)’ün kuşakların toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada X, Y ve Z kuşağı bireylerden toplamda 443 kişiden veri toplamıştır. Araştırmanın sonucunda; X kuşağının toplumsal cinsiyet konusunda geleneksel bir tutum sergilediği ancak Y ve Z kuşağının ise toplumsal cinsiyet eşitliğine daha fazla önem verdiğini saptamıştır. Z kuşağı bireylerin ebeveynlerinin genellikle X kuşağına mensup kişilerden oluşması, Z kuşağının kadın-erkek eşitliği konusunda yetişkinlerden ayrılarak cinsiyet ayrımcılığına mesafeli durduğunu söyleyebiliriz.

Anne ile Yakınlık: “Bir Sorunum Olduğunda İlk Anneme Söylerim.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerden bazıları, babalarının daha otoriter olduğunu belirterek anneleri ile ilişkilerinin daha samimi olduğunu ve bir problemle karşılaştıklarında annelerine anlattıklarını ifade etmişlerdir.

“Annem ile aram daha iyi. Babamla o kadar yakın değil. Bir sorunum olduğunda anneme çekinmeden anlatabiliyorum.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Annemle aram biraz daha iyi. Anne-kız ilişkimiz kuvvetli. Bir sorunum olduğunda ilk anneme söylerim. O da gerekli görürse benim yerime babama söyler. Babam otoriter birisi. Ona derdimi rahatça anlatamam.” (K28, Kadın, Pursaklar/Saray Cumhuriyet Mah., 19 yaş)

Kadın Z kuşağının, anneleriyle daha samimi olmasının nedeni; babalarının hem baskıcı olması hem de eril tahakkümün günlük yaşam pratiklerine yansımalarının bir sonucu olabilir. Can ve Girgin Büyükbayraktar (2018)’ın erkeklerin toplumsal cinsiyete ilişkin bakışlarını değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırmaya göre erkeklerin yaşları büyüdükçe toplumsal cinsiyet konusunda geleneksel bir bakışa sahip olduğu, erkeklerin eğitim seviyesi yükseldikçe daha eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Z kuşağı kadınların, babaları yerine anneleri ile daha samimi olmaları, babalarının geleneksel toplumsal cinsiyet bakış açılarını hayatlarına adapte etmiş olmaları olabilir ancak bu konuda daha fazla araştırma yapılması gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Kardeşle Yakın İlişkiler: “Beni O Anlıyor.”

Z kuşağı gençler; kardeşleriyle benzer sorunları yaşadığı için sorunlarını birbirleriyle daha rahat paylaştıklarını, birbirlerini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir.

“Abimle aramız iyi. 25 yaşında. Yaşlarımız yakın olduğu için iyi anlaşıyoruz. Bir sorunum olduğunda onunla rahatlıkla paylaşabiliyorum. Beni o anlıyor. Çünkü ailemizle yaşadığımız sorunlar benzer oluyor.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Kız kardeşlerim var. Onlarla yaşıma yakın olduğu için iyi anlaşıyorum.” (K11, Kadın, Çankaya/ Beytepe Mah., 22 yaş)

“Erkek kardeşim 17 yaşında. Yaşlarımız yakın olduğu için onunla iyi anlaşıyoruz.”
(K17, Kadın, Çankaya/ Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

K1, K11 ve K17 kodlu katılımcıların görüşmelerinde aile ilişkileri incelendiğinde ebeveynlerinin baskıcı tutum sergilediği bilgisi edinilmiştir. Ancak kardeş ilişkilerine gelindiğinde birbirleriyle daha yakın olduklarını ifade etmişlerdir. Bu noktadan hareketle, ebeveynleriyle ilişkileri mesafeli olan gençlerin, kardeşleriyle daha samimi ilişkiler kurduğu çıkarımında bulunabiliriz. Sezer ve Yıldırım (2018)’ın araştırması ise bu çıkarımın aksine ebeveynlerin demokratik tutum sergilemesinin gençlerin kardeşlik ilişkilerini güçlendirdiğini, baskıcı ebeveyn tutumunun ise kardeşlik ilişkilerini olumsuz etkilediğini saptamıştır. Literatürle çatışan bu durum, Sezer ve Yıldırım’ın verilerini yalnızca İnönü Üniversitesi’nde 2017-2018 yılında öğrenim gören gençlerden toplamış olması olabilir. Buna ek olarak Z kuşağının ebeveynleriyle kuşak farkı olması ve sosyal medyaya olan bağlılığı sonucunda yüz yüze iletişim kurabileceği akranlarının sayısının azalması ile birlikte kardeşleriyle daha candan bir ilişki kurması daha olasıdır.

Sınırlı Ortak Etkinlikler: “Ailemle Tek Ortak Noktam Akşam Yemeği Yemek.”

Z kuşağının aileleriyle ortak etkinliklerinin sınırlı olduğu, ebeveynlerin gündüz işte, gençlerin ise okulda olmasından dolayı aile üyeleriyle yalnızca akşam saatlerinde bir araya gelebildikleri, akşam yemeklerinde sohbet ederek birlikte vakit geçirdikleri, ebeveynlerle Z kuşağının ilgi alanlarının farklı olmasından dolayı gençlerin odalarında sosyal medyada vakit geçirmeyi sevdikleri ve yabancı dizi izlemeyi tercih ettikleri bilgisi edinilmiştir. Hafta sonları aile üyeleriyle ortak etkinlikler yapabildiklerini ifade eden katılımcılar, genelde alışveriş merkezlerine veya pikniğe gittiklerini belirtmişlerdir.

“Öğrenci olduğum için sabah kahvaltıda ve akşam yemeğinde kısa süreli sohbetimiz olabiliyor. Onun dışında ilgi alanlarımız farklı olduğu için çok da vakit geçirdiğim söylenemez. Annem genelde gündüz kuşağı programları ve Hint dizileri izliyor. Babam da haberlere ve futbola bakıyor. Ben ise uzun süredir televizyon izlemiyorum. Daha çok Instagram ve Youtube kullanıyorum. Bu sebeple hafta içinde ailemle çok bir

etkileşimim yok. Hafta sonları akrabalarımıza akşam oturmasına birlikte gittiğimiz oluyor. Abimle de bazen alışveriş merkezinde geziyoruz.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Küçükken ailemle daha çok vakit geçiriyordum. Şimdi o kadar vakit geçirmiyoruz. Annem ve babamla aramdaki yaş farkı çok fazla. Babam 58, annem 50 yaşında. Onlar hâlâ Yeşilçam filmleri izliyor, o filmler hakkında sohbet ediyorlar. Aynı filmi defalarca izliyorlar. Ben ise Netflix’teki yabancı dizileri izliyorum. Yabancı dizilerin kalitesi, bizim dizilerin fersah fersah üzerinde. Breaking Bad, Prison Break gibi dizileri örnek verebiliriz. Aksiyon, dram, gerilim her alanda güzel dizi ve filmler var. Bizim ülkede diziler zengin kız-fakir oğlan, şirket sahibi genç erkekle fakir kızın aşk hikâyesi gibi basit, sık konulardan öteye gidemiyor. Bu sebeple ailemle, aynı konulardan konuşmadığımız için çok sıkılıyorum. Ailemle tek ortak noktam akşam yemeği yemek. Ben arkadaşlarımla vakit geçirmeyi daha çok seviyorum.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Babam bazen eve geç geliyor. Mesaiye kalıyor. Hafta içi çok vakit geçiremiyoruz. Kardeşlerim kendi odasında, ben de kendi odamda oluyorum. Dersim veya sınavım yoksa Youtube’a bakıyorum. Ailemle daha çok hafta sonu vakit geçirebiliyorum. Birlikte alışveriş yapmaya, göl kenarında yürüyüşe veya pikniğe gidiyoruz.” (K12, Erkek, Çankaya/Beytepe Mah., 23 yaş)

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2018) da benzer bulgulara ulaşmıştır. Ailede en çok gerçekleştirilen ortak faaliyetlerin; birlikte akşam yemeği yeme, televizyon seyretme ve alışveriş merkezlerinde gezme olduğu aktarılmıştır. Buna ek olarak sosyal medyanın, sosyal ilişkileri azaltarak akraba ziyaretlerini seyreklettiği ifade edilmiştir.

Katılımcılardan yalnızca bir genç, ebeveynleriyle birlikte düzenli olarak kitap okuduklarını aktarmıştır.

“ (...) *Kitap okuma saati yapıyoruz. Her gün bir saat kitap okuyoruz.*” (K22, Erkek, Pursaklar/Ayyıldız Mah., 26 yaş)

Gençlerin anlatılarından hareketle; Z kuşağı gençlerin, ebeveynleriyle iletişiminin azaldığı ve ilgi alanlarının farklı olması sebebiyle birlikte daha az vakit geçirdikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan Z kuşağına, “Aile senin için ne anlam ifade ediyor?” sorusu yöneltilerek aile kurumuna yükledikleri anlam öğrenilmek istenmiştir. Z kuşağının çoğunluğu; aileyi güven, destek, koruyucu, güç, huzur, birlik, kolaylaştırıcı kurum olarak adlandırmaktadır. Aşağıda gençlerin, ailenin anlamına ilişkin verdikleri yanıtlar ışığında hazırlanan kelime bulutu verilmiştir.

Şekil 4. Ailenin Anlamına Dair Gençlerin Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu

Katılımcılardan yalnızca bir genç, ailesine bağlılığı konusunda diğer gençlerden farklı bir söylemde bulunmuştur.

“*Annem vazgeçemeyeceğim birisi ama babam için aynı sözü söyleyemem.*” (K28, Kadın, Pursaklar/Saray Cumhuriyet Mah., 19 yaş)

K28 numaralı kadın katılımcının aile ilişkileri başlığı altında; babasını otoriter olarak tanımladığı, bir sorunu olduğunda annesine aktardığı, annesi gerektiği takdirde

babasına söylediğini ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak emredici ebeveyn tutumunun, ebeveyne bağlılığı azalttığı görülmektedir.

Kök Aile İlişkiler: “Göbek Bağımın Kesildiğinin Farkına Varmalılar.”

Z kuşağı, gelecekte kök aileleriyle ilişkilerinde aile sınırlarının belirginleşmesi, ebeveynlerinin kendi kararlarına daha fazla saygı göstermelerini, desteklemelerini ve yargılayıcı tutumdan uzaklaşmalarını istemektedir.

“Eşime ve çocuklarıma çok karışmalarını istemem. Birbirimizin dertlerine ve sevinçlerine ortak olduğumuz ancak belli bir mesafenin de olduğu bir ilişkimizin olmasını isterim. Bazı aileler, çocukları evlenince onun hayatına çok müdahale ediyorlar. Bu da evliliklerin zedelenmesine neden oluyor.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Güven ve saygı benim için önemli. Benim kararlarıma saygı göstermelerini istiyorum. İş, evlilik, çocuk sahibi olma gibi konularda beni kendi irademe bırakmalarını isterim. Hayatımı kumanda etmeye çalışmamalılar.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

“İleride benim düşüncelerime, davranışlarıma, hayat tarzıma daha saygılı olmalarını isterim. Benim onlardan ayrı, özgür bir birey olduğumu anlamalılar. Göbek bağımın kesildiğinin farkına varmalılar.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

“Ailemin, benim de kararlarıma saygı duymasını, ilişkimizde sınırların bulunmasını, kararlarıma destek vermelerini, beni olduğum gibi kabul etmelerini istiyorum. Beni belli bir davranış kalıbına girmeye zorlamamalılar.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

Araştırmaya katılan gençler ekonomik açıdan ailelerine bağımlı oldukları için yaşamlarının kısıtlandığını belirterek, finansal özgürlüklerini elde ettiklerinde ebeveynleriyle ilişkilerinin daha stabil hale geleceğini düşünmektedirler.

“Ailemin ileride hayatıma daha az karışmasını istiyorum. Üniversiteyi bitirip işe girince kendi evime çıkmak, sorumluluğumu üzerime almak ve ailemin beni özgür bırakmasını istiyorum.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Daha düzgün bir ilişkimiz olmalı. Sınırlar olması lazım. Şu an onların evinde kaldığım, onlardan harçlık aldığım için yaşam tarzıma karışıyorlar. Ben ne kadar maddi özgürlüğümü elime alabilirsem o kadar rahatlarım. O zaman benim hayatıma müdahale edemezler. Üniversiteyi bitirince işe girip ayrı eve çıktığımda ailemle ilişkimin daha düzeyli olacağını düşünüyorum.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

Çekirdek Aileden → Mikro Aileye: “Ama Bu Dünyaya Çocuk Getirme Fikri Bana Saçma Geliyor.”

Z kuşağı gençlerin; ortak ilgi alanlarına sahip, entelektüel seviyesi yüksek, saygı ve sadakatin ön planda olduğu evlilik birlikteliği gerçekleştirmek istedikleri, evlenmeyi düşünen gençlerin çoğunlukta olduğu ancak en fazla iki çocuk sahibi olmayı düşündüğü, çocukların cinsiyetine önem vermedikleri, önceliklerinin çocuklarının sağlıkları olduğu, kadınların ev içi emeğin (yemek yapma, temizlik, ütü, çamaşır-bulaşık yıkama ve çocuk bakımı) erkeklerle bölüşülmesini istediği, eşlerin karşı cinsten çocuklara rol model olmasını beklediği, bununla birlikte evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı istemeyen gençlerin de bulunduğu saptanmıştır.

“İleride evlenmeyi ve iki çocuğumun olmasını istiyorum. Olabildiğince sakin, sabırlı ve iletişime açık bir aile kurmak isterim. Eşimle birlikte uzun süre sohbet

edebildiğim, ortak ilgi alanlarımızın olduğu, sevincimi, hüznümü her daim paylaşabildiğim biri olmasını istiyorum.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Eşimin de kariyer sahibi olması, çalışıyor olması önemli. Eşimle düşünce tarzlarımız benzer olmalı. Normalde bir çocuğum olmasını isterim ama yalnız kalmaması için kardeşi olsun diye iki çocuğum olmasını istiyorum. Çocuklarımın sağlıklı olması önemli, cinsiyetleri önemli değil.” (K18, Erkek, Çankaya/Topraklık Mah., 25 yaş)

“İyi bir aile için iyi bir eş lazım. Eşimin iyi olması şart. Üniversite mezunu, bilgili, kültürlü, saygılı, farklı görüşlere saygı duyan, okumayı, araştırmayı seven biri olmalı. Eşim sosyal medyada fazla vakit geçirmemeli. Çocuklarımla etkileşim içinde olmalı. Onlarla faaliyet yapmalı. Çocukların eline tablet bilgisayarı tutuşturan bir eş istemem. Ekonomik şartlarım el verirse iki çocuk sahibi olmayı istiyorum.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

Z kuşağı gençlerden; ataerkil yapıdan uzak, hane içi emeğin paylaşıldığı, erkeğin kadına destek olduğu bir aile kurmayı isteyen katılımcılar da bulunmaktadır.

“ (...) Eşim bana da saygı göstermeli. Ev işlerini bölüşmeliyiz. Sonuçta ben de sabahdan akşama kadar işte olacağım. Akşam eve geldiğimde yemek, ütü, temizlik, çocukların bakımı bütün ev işleri bana yıkılmamalı. Eşimin bana destek olması, yardım etmesi lazım. Ben erkeğim ‘ev işi yapmam’ diyen biriyle asla evlenmem.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

“Ailem bana hep baskı kurdu. Kadın olduğum için. Cinsiyetçi yaklaştılar. Erkek çocuk ile kız çocuğa eşit davranmadılar. Erkek kardeşime ‘Aslan oğlum, başarırsın, halledersin, sen yaparsın.’ derken bana ‘Aman kızım yapma, ayıp kızım, olmaz kızım, kızlar öyle oturmaz, kızlar öyle giyinmez, kızlar bu saatte evden çıkmaz.’ dediler. Benim kızım olursa ona baskı kurmayacağım. Oğluma gösterdiğim saygıyı kızıma da

göstereceğim. Benim kızım siyaset yapabilir, benim kızım dini sorgulayabilir, benim kızım kendi seçtiği kişi ile sevgili olabilir, benim kızım mesleğini kendisi seçebilir. Ben geri kafalı, ataerkil izler taşımayan bir anne olacağım. Bu idealime ulaşabilmek için kültür seviyesi yüksek bir erkekle evleneceğim. Eşimin kararlarına da saygı duyacağım. Aile içinde karar alırken hepimiz görüşümüzü belirtebileceğiz.” (K29, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

Başka bir kadın katılımcı ise kadınların evlenmeden önce finansal özgürlüğüne kavuşması gerektiğine vurgu yaparak kadınların şiddete uğraması durumunda ekonomik güvencenin kadınlar açısından koruyucu unsur olduğunu ifade etmiştir.

“Bir kadın evlenmeden önce iş sahibi olmalı. Üniversitemi bitirince işe girdikten sonra evlenmeyi düşünüyorum. Bir kadın, erkeğe muhtaç olmamalı. Kadın, evlendiğinde şiddete uğrarsa veya eşiyle fikir uyuşmazlığı yaşarsa maddi güvencesi olursa rahatça boşanabilir. Bu nedenle her kadının iş edinmesi şart. (...)” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

Bazı katılımcılar ise ekonomik, siyasal ve küresel problemler nedeniyle çocuk sahibi olmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

“ (...) Ancak evlensem bile kesinlikle çocuğumun olmasını istemiyorum. Ülkemizin içinde bulunduğu koşullar belli. Ekonomik durum kötü, işsizlik almış başını gitmiş, enflasyon sürekli artıyor, sınır ülkelerde sürekli iç karışıklıklar var, zaten büyük devletler savaşmak için yer arıyor. Bu nedenle çocuk büyütmek istemiyorum.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“ (...) Ben çocuk sahibi olmayı düşünmüyorum. Ülkenin ekonomik durumu ortada. Küresel ısınma, sel felaketleri, orman yangınları her yıl daha çok yaşanıyor. Böyle bir

dünyaya çocuk getirmek, çocuğa eziyetten başka bir şey değil.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

“ (...) Ben evlensem bile çocuk sahibi olmayı düşünmüyorum. Ülkenin ekonomik durumu ortada. Etin kilosu 100 lira. Enflasyonun çok yüksek olduğu ülkemizde geçinmek zor. Hiçbir şey veremeyeceğim bir çocuğu doğurmak istemem.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

Buradan hareketle, Z kuşağının yetişkinlik döneminde doğum oranlarının daha da azalacağı, mikro ailelerin artacağı, söylenebilir.

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerden, üç katılımcı evlenmeyi düşünmediğini ifade etmişlerdir. Bu üç katılımcının da Çankaya ilçesinde ikamet ediyor olması dikkat çekmektedir. Ailede sosyoekonomik düzey arttıkça evlilik düşüncesinin azaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Z kuşağı gençler, evlilik birlikteliğinin sorumluluğunu almak istemediklerini ve özgür olmak istediklerini aktarmışlardır.

“Evlenmeyi düşünmüyorum. Tek başıma olmaktan mutluyum. Evlenip, bir ailenin sorumluluğunu üzerime almak istemiyorum. (...)” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“Aile kurma kafasında değilim. Evlenme düşüncem şu an için yok. İnsanlarla arama sınır koyuyorum. Karşı cinsin kaprisleriyle uğraşamam.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

“Evlenmeyi düşünmüyorum. Evliliğin elzem bir şey olduğunu da düşünmüyorum. Hayatımı bir insana adamak istemiyorum. Ben özgürlüğüme düşkünüm. Yeni şehirler ve

yeni kültürler tanımak istiyorum. Bir yere, bir insana bağlı kalmam istemem.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

Z kuşağında sorumluluk almak istemeyen gençlerin de yer aldığı, evlilik müessesini gereksiz görenlerin de olduğu, tek başına yaşamaktan mutlu olan gençlerin de bulunduğu saptanmıştır. Bener ve Günay (2013)’ın gençlerin evliliğe ilişkin tutumlarına yönelik yaptığı araştırmada %87,3’ünün evlenmeyi düşündüğü, %9,1’inin kararsız kaldığı, %3,5’inin ise evlenme düşüncesinin olmadığını tespit etmişlerdir. Erkol ve arkadaşlarının (2021) gençlerin evliliğe yönelik tutumlarına ilişkin yaptıkları nitel araştırmada evlenmeyi henüz düşünmeyen gençlerin, gerekçe olarak özgürlüklerinin kısıtlanma ihtimali ve evliliğin sorumluluklarından çekince duyma olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla Z kuşağının evliliğe bakışı konusunda literatürle benzer sonuçlara ulaşıldığını söyleyebiliriz.

3.2.3. Arkadaş Sistemine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin; arkadaşlık ilişkileri, birlikte vakit geçirme yolları, arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlar, gelecekte arkadaş ortamından beklentileri hakkındaki bulgulara yer verilmiştir.

Destekleyici Arkadaşlar: “Ailemize Bile Anlatmadığımız Sırları Birbirimize Anlatırız.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; arkadaşlarıyla sevinçlerini ve sorunlarını paylaştıklarını, birbirlerine destek olduklarını, bizzat aynı sorunları yaşayan kişilerle paylaşımda bulunmanın kendilerini daha iyi hissettirdiğini ve kimi zaman ailelerine bile anlatamadıkları konuları arkadaşlarıyla paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

“Bir derdimiz olduğunda birbirimize destek oluruz. Ailemize bile anlatmadığımız sırları birbirimize anlatırız. Birimiz önemli bir karar alacağı zaman aramızda istişare yapıyoruz.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Birbirimizle gün içinde Whatsapp’tan mesajlaşıyoruz. Sınavlar, hastalıklarımız, sevgililerimizle ilişkiler veya ailemizle tartıştıysak yazışıyoruz. Birbirimize destek oluyoruz.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

“Arkadaşlarımla vakit geçirmek beni iyi hissettiriyor. Beni anlayan, benimle benzer sorunları yaşayan kişilerle olmak, paylaşımında bulunmak, arayabilecek birilerinin olması güzel bir duygu. (...)” (K18, Erkek, Çankaya/Topraklık Mah., 25 yaş)

Katılımcılardan bir genç ise arkadaşlığın önemsiz olduğunu, yalnız olmayı tercih ettiğini ifade etmiştir.

“Çok arkadaşım yok benim. Üç dört arkadaşım var. Onlarla da üniversitede tanıştım. Okulun haricinde görüştüğüm söylenemez. Tek takılmayı seviyorum. Arkadaşlık benim için çok önemli değil.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

Arkadaşlarla Zaman Geçirmek: “Bu İşler Biraz Paraya Bağlı.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin çoğunluğu; arkadaşlarıyla birlikte alışveriş merkezinde zaman geçirdiklerini, kafede oturarak sohbet ettiklerini, bazen birbirlerinin evine giderek film izleyerek zaman geçirdiklerini, sinema, tiyatro, bowling, gezi ve konser gibi etkinliklere katıldıklarını ve parkta yürüyüş yaparak zaman geçirdiklerini aktarmışlardır.

“Arkadaşlarımla birbirimizin evine gidiyoruz. Film izleyip sohbet ediyoruz. Bazen alışveriş merkezine gidip çay-kahve içiyoruz. Şehir dışındaki arkadaşımın görüntülü görüşüyoruz.” (K3, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 18 yaş)

“Dışarıda kafede buluşup sohbet ediyoruz. Bazen alışveriş merkezinde sinemaya gidiyoruz. Bazen de mahallenin parkında birlikte yürüyüş yapıyoruz.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Birbirimizin evine gidip, sohbet ediyoruz. Netflix’ten film izliyoruz. Bazen alışveriş merkezine gidip kahve içiyoruz.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“Kafelere gidip sohbet ediyoruz. Yeni açılan mekanlara gitmeyi, yeni yerler keşfetmeyi seviyoruz. At binmeye, bowlinge, okey oynamaya gidiyoruz.” (K18, Erkek, Çankaya/Topraklık Mah., 25 yaş)

Ekonomik koşulların kötüleşmesiyle birlikte Z kuşağının, arkadaşlarıyla birlikte gerçekleştirdikleri aktivitelerde değişim olduğu, dışarı daha az çıktıkları, evde daha fazla zaman geçirdikleri, arkadaşlarıyla parkta veya birbirlerinin evinde zaman geçirdikleri görülmüştür. Bununla birlikte, ekonomik koşulların ortak aktiviteleri etkilediğini aktaran Z kuşağı gençlerin, Etimesgut ve Pursaklar’da ikamet ettiği belirlenmiştir. Ailenin sosyoekonomik seviyesinin, gençlerin arkadaşlarıyla zaman geçirme yollarını etkilediği ortaya konulmuştur. Bazı katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Dışarıda, mahallenin parkında buluşuyoruz genelde. Bu işler biraz paraya bağlı. Cebimizde paramız varsa alışveriş merkezine, kafeye veya çiğ köfteciye gidiyoruz. Genelde arkadaşlarımın parası olmadığı için mahallede takılıyoruz.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Kafelerde pahalandığı için eskisi kadar gidemiyoruz. Parklarda geziyoruz veya evlerde buluşuyoruz.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

“Aktivitelerimiz cüzdanimıza bağı. Paramız varsa dışarıda yemek yeriz. Kahve içeriz. Artık her şey pahalandığı için kafeye gitmekte güçlük çekiyoruz. Biz de birbirimizin evinde toplanıyoruz. Film izliyoruz, sohbet ediyoruz. Dışarıda aktivite yapamıyoruz eskisi gibi.” (K29, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

Katılımcılardan bir genç ise arkadaşıyla kitap okuyarak kitap analizi yaptıklarını belirtmiştir.

“ (...) Bir arkadaşım da kitap okuyoruz. Ayda bir kitap bitirmeye çalışıyoruz. Kitabı okuduktan sonra buluşup kitaptaki olay örgüsü ve karakterler hakkında değerlendirme yapıyoruz.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

Ercan (2021)’ın Z kuşağı üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yönelik yaptığı nitel araştırma da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Z kuşağının hafta içi günlerde kafelerde zaman geçirdikleri, çevrim içi oyunlar oynadıkları, film izledikleri ve sinemaya gittikleri, kütüphaneye gittikleri, hafta sonu ise alışveriş merkezinde gezdikleri saptanmıştır. Dolayısıyla Z kuşağının genel olarak kapalı mekânlarda zaman geçirmeyi tercih ettiği, açık alanlarda yapılan etkinliklere günlük rutinlerinde yer vermediklerini söyleyebiliriz.

Bencil/İlgisiz Arkadaşlar: “Benim Onlara Gösterdiğim İlgii, Onlar Bana Gösteremeyebiliyor.”

Bazı Z kuşağı gençler, arkadaşlarının kendilerine yeterince ilgi göstermediğini, işleri düştüğünde iletişim kurduklarını belirterek bencil olarak tanımlamışlardır. Z kuşağının anlatılarından hareketle; bu kuşakta diğerkâmlığın azaldığı gözlemlenmektedir.

“İnsanlara çok değer veriyorum. Onlar bana yeterince değer vermiyor. Ben çok ince düşünceli bir insanım. Arkadaşlarımın iyi gününde de kötü gününde de yanındayım.

Ama bazen arkadaşlarım beni aramıyor. Benim onlara gösterdiğim ilgiyi, onlar bana göstermeyebiliyor. Bu beni üzüyor.” (K3, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 18 yaş)

“Bazı arkadaşlarım empati yapmıyor. Beni anlamak istemeyen arkadaşlarım olabiliyor. Benim sorunlarımı dinlemek istemiyorlar ama kendi sorunlarına gelince uzata uzata anlatmayı seviyorlar.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Bazı arkadaşlarım en çok ona vakit ayırmamı istiyor. Bir sorunu olduğunda anında ilgilenmemi, saatlerce dinlememi istiyorlar. Benim bir sorunum olduğunda onlar benimle yeterince ilgilenmiyor.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

“Ben aramazsam bazı arkadaşlarım da beni aramıyor. İletişimi devam ettirmek için çabalayan taraf hep ben oluyorum. (...) ” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Aytaç ve Tan (2020) da araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Günümüzde gençlerin arkadaşlık ilişkilerinde bir değişim yaşandığını ve arkadaşlık ilişkilerinin zayıfladığını belirtmişlerdir. Eski dönemlerdeki içtenlik ve güven temeline dayanan arkadaşlık bağlarının kaybolmaya yüz tuttuğu ve çıkar ilişkisinin ön plana çıktığı sonucuna ulaşmışlardır. Bireyselliğin olağan hâle geldiği bugünlerde, arkadaşlar arasında özgeciliğin arka plana itildiği belirlenmiştir.

Kadın Z Kuşağının Güzellik Algısı: “ ‘Şu Göz Kalemi Seni Yaşlı Göstermiş.’ Gibi Kelimelerle İnsanın Onurunu Kırıyorlar.”

Z kuşağı kadın katılımcılar; arkadaşlarının, fiziksel özellikleri hakkında yaptığı yorumların kendilerini incittiğini, kıyafet ve makyaj gibi konulara kadınların büyük bir önem atfettiğini, bu sebeple arkadaşlarına gücendiklerini belirtmişlerdir.

“Bazı erkekler düşüncesiz. Erkekler, kızların kırılabilceğini düşünmeden konuşuyorlar. Kızların en takıntılı olduğu konu, fiziki özellikleri. Arkadaşlarla topluca oturduğumuz bir mekânda kilomuzla, boyumuzla, saçımızla ilgili yorum yaptıklarında alınabiliyorum. Tek ben değil, tüm kızlar alınır zaten.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“ (...) Bunun bir diğeri versiyonu da kıyafet ve makyaj mevzusu. Bazı arkadaşlarım ‘Bu bluzun altına bu pantolon olmamış.’, ‘Şu göz kalemi seni yaşlı göstermiş.’ gibi kelimelerle insanın onurunu kırıyorlar. (...) ” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

Saraç ve Aynacı (2020) genç kızların güzellik algısına yönelik 440 kız öğrenciden veri toplamıştır. Araştırmada genç kızların beden imajının, benlik saygısı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genç kızların % 16,81’i, başkalarının görünüşleri hakkında olumsuz bakış açısına sahip olması konusunda endişe duyduklarını belirtmiştir. Son dönemlerde sosyal medyada güzellik algısının ön plana çıkarılmasının, Z kuşağı arasında “mükemmel olma” saplantısına neden olduğu düşünülebilir.

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlere “Gelecekte arkadaş ortamının nasıl olmasını istersin?” sorusu yöneltilerek arkadaş çevresinden beklentileri öğrenilmek istenmiştir. Z kuşağının çoğunluğu; gelecekte arkadaşlarının entelektüel seviyeleri yüksek, çok yönlü, farklı görüşlere saygı gösteren, samimi, güven temeline dayanan, başarılı ve mutlu bir arkadaş çevrelerinin olmasını istemektedir. Aşağıda gençlerin, arkadaş çevresinden beklentilerine dair verdikleri yanıtlar ışığında hazırlanan kelime bulutu ve görüşlerine yer verilmiştir.

Şekil 5. Gençlerin Gelecekte Arkadaş Ortamından Beklentilerine İlişkin Kelime Bulutu

“Spor, kültür, sanat, edebiyat gibi farklı alanlarda bilgi sahibi arkadaşlarımın artmasını isterim.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Arkadaşlarımın kariyer sahibi, güzel mesleklerinin olmasını isterim. Bu hem onlar hem de benim açımdan iyi olur. Kariyer sahibi insan davranışlarına, hareketlerine, söylediklerine dikkat eder. Çevresine mum gibi ışık saçar. Kaliteli arkadaş çevresi, beni ve ailemi olumlu etkiler.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Beni olduğum gibi kabul edecek, görüşlerime saygı gösterecek, yargılamayacak arkadaşlarım olmasını isterim. Çevremdekiler kültürlü kişilerden oluşmalı, yobaz olmamalı. Sokak ağzıyla konuşan, bilgisiz insanlarla vakit kaybetmek istemem.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“Çok çeşitli insanlar olmasını isterim. Farklı görüşlerde arkadaşlarımın olması benim hayata bakış açımı ve farklı görüşlere saygı duymamı sağlar. Beni geliştirir. Amir, memur, işçi, Müslüman, ateist her türlü arkadaşım olabilir.” (K29, Kadın, Pirsaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

Z kuşağı; farklı dünya görüşüne sahip kişilerle saygı temelinde arkadaşlık ilişkisi kurmak istediği, kendilerinden ayrı bakış açısına sahip arkadaşların kişisel gelişimlerini sağlayacağı görüşündedir.

3.2.4. Eğitim Sistemine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan gençlerin; eğitim ve sınav sistemi hakkındaki düşünceleri, okulda karşılaştıkları sorunlar ve gelecekte eğitim sisteminden beklentilerine dair bulgulara yer verilmiştir.

Ezberci Eğitim Sistemi: “Failün Failün Failatün.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin tamamına yakını; ezberci eğitim sisteminin, gençlerin akademik gelişimini engellediğini, okulda öğrenilen bilgilerin kalıcı olmadığını aktararak, uygulama temelli eğitimin önemine dikkat çekmişlerdir.

“Ülkemizdeki eğitim sisteminden memnun değilim. Üniversiteye giriş sınavından bir ay sonra aklımızda hiçbir bilgi kalmıyor. Eğitim sistemiz ezberci.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Türkiye’deki sistem öğrencinin yeteneğini keşfetmiyor. Ezbere dayalı bir eğitim metodu uygulanmaya devam ediliyor.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“ (...) Lisede failün failün failatün ezberleteceklerine şiir yazma, roman yazma, hikâye yazma konularında uygulamalı eğitim verilsin. Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Ezberci sistem yerine uygulama temelli eğitime geçerse o zaman bu ülkeden, dünyaca ünlü bilim insanları çıkabilir.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

Z kuşağının uygulamaya dayalı eğitim sistemine yaptığı vurguyu literatür de desteklemektedir. ABD merkezli şirket olan Barnes&Noble College (2018)’ın 1300 Z kuşağı gence uyguladığı ankete göre Z neslinin %89’u üniversite eğitimini iyi bir iş sahibi

olabilmek için gereklilik olarak gördüğü, %80'inin bireysel ders çalışma yerine arkadaşlarıyla ders çalışmak istediği sonucuna ulaşmıştır. Dahası, öğrencilerin yarıdan fazlası yani %51'i uygulamalı eğitim metodunu tercih ederken yalnızca %12'si sınıfta ders dinlemeyi tercih etmektedir. Gençlere sınıfta öğrenme stillerinden hangilerini tercih ettikleri sorulduğunda, en fazla oyları %64 oranla sınıf içi tartışma ve %60 oranla örnek problem/vaka üzerinde çalışmanın aldığı görülmüştür. Teknolojik araçların da öğrenmede etkili olduğu saptanmış ve öğrencilerin %84'ünün akıllı tahtaların kullanılması gerektiği görüşünde olduğu bildirilmiştir.

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; eğitim sistemindeki sık değişimlerin, gençlerin hayatını olumsuz etkilediğini, üniversitelerdeki kontenjan artışlarının işsizliğe sebep olduğunu ve üniversite eğitimi sırasında çekilen KYK kredisinin kendilerine yük oluşturduğunu düşünmektedirler.

“Eğitimin iyi olduğunu düşünmüyorum. İki yılda bir milli eğitim bakanı değişiyor. Her gelen bakan sınav sistemini değiştiriyor. Bir şeyler yapmaya çalışıyorlar ama bir türlü doğru sonuca ulaşamıyorlar.” (K14, Kadın, Çankaya/Anıttepe Mah., 22 yaş)

“Eğitim sistemi mi? Sistem çok kötü. Üniversiteye girişte baraj puanı, geçen hafta kaldırıldı. Sınavdan iki doğru yapan çocuğu üniversiteye alıyorlar artık. Bir milyonuncu sıralama yapan öğrenci, iktisadi ve idari bilimler fakültesinden bir bölüm okuyabiliyor. 5 yılın sonunda iş yok. Kasiyerlik için bile referans istiyorlar artık. Üstüne üstlük öğrenciler üniversitede harçlıkları yetişmediği için KYK kredisi çekiyorlar. 5 yılın sonunda borç batağına saplanarak mezun oluyorlar.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Tek Tip Sınav Sistemi: “Hepimiz Aynı Sınava Girmek İstemiyoruz.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; alan ayrımı olmaksızın tek tip sınav sisteminin uygulamasının, gençlerin ders yükünü artırarak sınav kaygısını tetiklediğini ifade etmişlerdir.

“Üniversiteye giriş sınavını yetersiz buluyorum. Bu sınavda maymun, at, eşek hepsinin ağaca tırmanmasını istiyorlar. Bunların her birinin özelliği farklı. Ata, ağaca tırman demek eziyet olur. Ama ata koş dersen dünyalar onun olur. Bunun aynısı öğrenciler için de geçerli. Dilimizde tüy bitti. Gençler olarak defalarca söylüyoruz. Hepimiz aynı sınava girmek istemiyoruz. Matematik de matematik. Matematik ve fenden başka sınav konusu yok mu? Tarih öğretmenliği okumak isteyen bile matematik sorularını çözemezse sınavı geçemiyor.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“KPSS’de mesleki sorular yerine matematik soruluyor. Sınavlar meslek odaklı olmalı. Sosyolog da mühendis de aynı sınava giriyor. Kişinin lisanstaki yeterliliğini ölçmek yerine matematik, coğrafya, vatandaşlık gibi alanlardan sınava giriliyor. Belki kişi, kendi mesleğinde yeterli olmadığı halde yalnızca matematiği iyi olduğu için memurluğu kazanıyor. Bu uygulamayı yanlış buluyorum.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

“Liselerde her öğrenciye aynı eğitim verilmeye çalışılıyor. Eşit ağırlık öğrencisi de sayısal öğrencisi de aynı konulardan sınava giriyor. Hukuk okumak isteyen bir öğrenci türev, integral ve trigonometri sorularını yapamadan istediği bölüme giremiyor. Konu sayısı fazla olduğu için gençlerin sınav kaygısı da artıyor. Gençler gereksiz yere yorulmamalı.” (K26, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 22 yaş)

Özdaş (2019) merkezi yerleştirme sınav sistemine yönelik yaptığı araştırmada; gençlerin liseye geçiş sınavında tüm konulardan tek bir sınavda ölçmeye tabi tutulmasının, gençleri psikolojik açıdan olumsuz etkilediğini ve kaygı yaşadıklarını saptamıştır. Geleceği tek bir sınava bağlı olan gençlerin sosyal hayatlarından feragat ederek sürekli ders çalışmak zorunda hissettiklerini belirtmiştir. Literatüre benzer şekilde bazı Z kuşağı gençler ise merkezi sınavların, yalnızca bir defa yapılmasının doğru bir ölçme yöntemi olmadığını, yılda bir yapılan sınavda başarısız olmaları durumunda maddi ve manevi kayıp yaşadıklarını aktarmışlardır.

“Sınav sistemi saçma. Lisede aldığınız dört yıllık eğitim tek bir sınava sığdırılıyor. Bir sınava göre öğrenciyi değerlendirmek doğru değil.” (K20, Erkek, Çankaya/Söğütözü Mah., 22 yaş)

“Öğrenciler bir sınava bağlı. Sınavda başarılı olamayınca bir yıllık emek boşa gidiyor. Yılda üç, dört sınav yapılmalı ve bu sınavlar yeteneklere göre ayrı olmalı.” (K28, Kadın, Pursaklar/Saray Cumhuriyet Mah., 19 yaş)

Özetle, lise ve üniversiteye giriş sınavı gibi hayati öneme sahip sınavların bir kez yapılıyor olması Z kuşağının, sınav kaygısını artırmaktadır. İşsizliğin görünürlüğünün artması, ebeveynlerin çocuklarının geleceği hakkında endişelenmesine ve bunun sonucunda çocuklarına daha fazla ders çalışmaları konusunda baskı yaptığı düşünülmektedir.

Eğitim Sisteminde Matematik Takıntısı: “Matematik Yapamadığı İçin Yeteneği Harcanan Nice İnsanlar Var.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, matematik sorularının çözülmesini zorunlu tutan merkezi sınav sistemini eleştirmektedir.

“Eğitim sisteminden memnun değilim. Ülkemizde sürekli matematik dayatması var. Ben bölümüm gereği matematiği hiçbir yerde kullanmıyorum ama TYT, AYT, ALES, KPSS gibi bütün sınavlarda herkese matematik soruları yöneltiliyor.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Matematik sorusu yapan başarılı, Türkçe sorusu yapan başarısızmış gibi bir algı var. Matematik yapamadığı için yeteneği harcanan nice insanlar var. Hani bir balığın ağaca tırmanmasını beklemek ya da bir kedinin suda yüzmesini beklemek ne kadar saçmaysa bizim durumumuz da öyle.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

Başka bir genç ise son yıllarda uygulamaya konulan yeni nesil, üç boyutlu şekillerin olduğu matematik sorunlarının zorluğundan bahsederek, her bir matematik sorusuna bir dakikalık sürenin yetmediğini ifade etmiştir.

“ (...) Özellikle matematik konuları çok değişti son yıllarda. Bol şekilli sorular soruluyor. Soruyu çözmek için sınavda 1 dakika veriliyor ama soruyu anlayabilmek için orta düzeydeki bir öğrencinin 10 dakikaya ihtiyacı var. Sorular o derece karmaşık. Sınavlarda detayın detayı soruluyor. Biz dâhi değiliz sınav dâhilere göre. Zaten üniversite mezunları iş bulamıyor. Sınavın bu kadar zor olmasına anlam veremiyorum. Alan Yeterlilik Sınavı (AYT) sınavının biraz kolaylaştırılması gerektiğini düşünüyorum.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

Z kuşağı gençlerin, matematik dersinden çekindikleri açıkça görülmektedir. Benzer şekilde Başar ve Doğan (2020) da öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada öğretmenlerden kaynaklı ve öğrencinin kendi kişisel özelliklerinden kaynaklı olarak matematik dersinden başarısız olmayı içselleştirerek öğrenilmiş çaresizliğe sebep olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca kızların, erkek öğrencilere göre; meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencilerinin ise anadolu ve fen lisesi öğrencilerine göre matematikten daha fazla korktuğu sonucuna ulaşmışlardır.

Özel Okul-Devlet Okulu Farkı: “Bizim Devlet Okullarından Ne Picasso Çıkar Ne De Shakespeare Çıkar.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin eğitim sisteminde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de özel ve devlet okulları arasındaki eğitim kalitesinin farkıdır. Gençler devlet okullarında; sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin eksikliğinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmişlerdir.

“Lise ve ortaokullara gelince sosyal etkinlikler neredeyse hiç yok. Ben devlet okulunda okudum. Özellerde yine iyi kötü etkinlikler oluyor. Devlet okullarında bu imkân yok.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Devlet okullarıyla, özel okullarda verilen eğitim arasındaki fark büyük. Devlet okulunda okudum ben de. Resim, müzik, beden eğitimi gibi dersler düzgünce işlenmiyor. Burada bir örnek vermek istiyorum. Bizim devlet okullarında resim derslerinde hoca, bir öğrenciyi seçip sınıfın ortasına sandalyeye oturtuyordu. Haftalarca defterimize onu çiziyor ve boyuyorduk. Bu ortaokulda da, lisede de böyleydi. Özel okulda okuyan bir akrabamızın çocuğu ise resim dersinde her yıl başka bir çizim ve boyama tekniği öğreniyor. Kara kalem çiziminden, yağlı boya tekniğine, natürmorttan, mum boya tekniğine kadar her dönem başka bir teknik öğreniyor. Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliği olmadığının kanıtlarından biridir benim bu örneğim. Şunu da eklemek istiyorum. Bizim devlet okullarından ne Picasso çıkar ne de Shakespeare çıkar.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Eğitim bence yetersiz. Zengin fakir ayrımı var. Özel okulda okuyanlar daha üst mevkilere geliyor. Özel okullarda robotik kodlama, programlama gibi dersler veriliyor. Devlet okullarında okuyan öğrencilerin, özelde okuyanlarla baş etmesi mümkün değil. Özeldekiler geleceğe yönelik eğitim alıyor. Özel okullarda geleceğin dilleri olan Çince ve İspanyolca dersleri veriliyor. Devlet okullarında daha İngilizce bile öğretilmiyor.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 25 yaş)

Araştırmaya katılan başka bir Z kuşağı genç ise devlet okullarında öğrenci mevcudunun fazla olduğunu, bu sebeple hoca ile etkileşime geçemediklerini ve okullarda teknik ekipmanların yetersiz olduğunu aktarmıştır.

“Devlet liseleri ve üniversiteleri kalabalık ve donanımları yetersiz. Devlette 100-200 kişilik sınıflarda ders işleniyorken özellerde 40-50 kişilik sınıflarda ders işleniyor. Sınıf mevcudunun az olduğu okullarda öğrenciler, hocalarına daha çok soru sorabiliyor.

Devlet okullarında projeksiyon olsa bile ses sistemi olmuyor. Hoca bazen videolu örnek göstermek istediğinde sesini duyamıyoruz.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

Gürler (2020) de özel okul ile devlet okulu arasındaki ayrımın temel sebebinin, ekonomik koşullar olduğunu öne sürmektedir. Devlet ve özel okullar arasında sınıf mevcudu, fiziksel yeterlilikler, teknolojik ekipmanlar, yabancı dil ve spor dersleri konusunda özel okulların daha kapsamlı olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte özel okuldan mezun olanların öz güvenlerinin daha yüksek olduğu, aldıkları kaliteli eğitim sayesinde mesleklerinde daha üst konumlara gelebildiklerini belirtmiştir.

İlgisiz Hocalar: “Kitaptan Öğrenebileceksem Okulda İşim Ne O Zaman?”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, hocalarının kendilerine yeterince zaman ayırmadığını düşünmektedir. Asistan hocaların genç ve deneyimsiz olmaları sebebiyle doyurucu yanıt veremediklerini ifade etmişlerdir.

“Okullarda hocalar öğrencilerle yeterince ilgilenmiyor. Mail yazıyorsun, cevap alamıyorsun. Hocayla ders saati dışında görüşmek istediğinde seni asistan hocaya yönlendiriyor. Asistan hocalar da genç oldukları için genelde tecrübesiz oluyor. Dolayısıyla sorularımıza cevap alamıyoruz.” (K5, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Akademisyenlerden geri dönüş almakta zorlanıyoruz. Hocaya soru sorduğumuzda açıklayıcı cevap alamıyoruz. Her şeyi bildiğimizi varsayıyorlar. Kitap ismi verip, onu oku, orada yazıyor diyorlar. Fakat ben hocalarımdan öğrenmek istiyorum. Kitaptan öğrenebileceksem okulda işim ne o zaman? Bir başka sorunum da hocalarla iletişim kurma problemimiz var. İstedığımız zaman hocamızın odasına gidemiyoruz. Ofis saati belirlemişler. O saatte gelebileceğimizi söylüyorlar. Ofis saatinde gittiğimizde de hocalar genelde okula gelmemiş oluyor. Hocaların görevi bizi eğitmek, yönlendirmek ama biz hocalarımıza ulaşamıyoruz. Genelde mail ile haberleşmeye çalışıyoruz. Bazen maili de

görmezden geliyorlar. Hocam cevap vermediniz dediğimde 'Kusura bakma, yoğunum.' diyerek geçiştiriyorlar.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

Sezer (2018)'in öğretmenlerin öğrencilere yönelik tutumuna ilişkin yaptığı araştırmada; öğretmenlerin öğrencilere karşı olumsuz tavırlar ve otoriter tutum sergilemesinin öğrencilerin, okuldan uzaklaşmalarına tesir ettiği, korku ve kaygı yaşayarak derse olan ilgilerinin azaldığı bulgularına erişmiştir. Dahası, pozitif tutum sergileyen öğretmenlerin ise öğrencilerin öz güvenlerini artırarak akademik başarılarını artırdığını tespit etmiştir. Buna istinaden Z kuşağının öğretmenlerle/akademisyenlerle iletişim kuramaması ve hocaların gençlerin sorularına ilgisiz kalmasının, Z kuşağının okula bağlılığını azalttığını söyleyebiliriz.

Bazı Z kuşağı gençler ise hocaların, güncel akademik bilgileri takip etmediğini, geçmiş bilgilerle ders anlattıklarını, ders anlatırken yalnızca slayt okuyarak ders anlattıklarını, bu derslerin kendilerine bilgi katmadığını, hocaların teorik bilgiyi alanda kullanma becerisini öğrencilere aktaramadığını düşünmektedirler.

“Okullarda akademisyenlerin, öğretmenlerin kalitesi artırılmalı. Ezbere ders işlenmemeli. 20 yıl önceki literatüre dayanarak hazırlanan slaytlar bize bir şey katmıyor. Dünya hızla değişiyor. Literatüre her ay yeni bilgiler ekleniyor. Gerek üniversite, gerek ortaöğretim gerekse ilkokul düzeyinde güncel bilgiler ışığında dersler işlenmeli.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Hocaların kalitesinin artırılması lazım. Hocaların hiç iş tecrübesi yok. Bize iş yaşamına uygun örnekler veremiyorlar. Akademik bilgiyi sahada kullanma konusunda bize tecrübelerini de anlatmalılar.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Z kuşağının dijital çağın şahlandığı bir dönemde dünyaya gelmiş olmaları, onların sanal dünya ile bağdaşmasını sağlamıştır. Küçük yaşlardan beri bilgisayar ve telefonla büyüyen Z kuşağı, uzun süre odaklanmakta güçlük çekmektedirler. Bu nedenle, günümüz

gençlerinin yalnızca slayt ile 40-50 dakika derse adapte olmaları mümkün değildir. Gençlerin derse ilgisini çekmek için canlandırmalarla, videolarla, iş yaşamından örneklerle gençlerin derse ilgisinin diri tutulması gerektiğini söyleyebiliriz.

Akran Zorbalığı: “Kime Güçleri Yeterse.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; akran zorbalığının, okullarda gençler arasında karşılaşılan en önemli problemlerden biri olduğunu, zorba öğrencilerin çekingen öğrencileri incitici söylem ve davranışlarda bulunduğunu, hocaların da akran zorbalığına kayıtsız kaldığını ifade etmişlerdir.

“Okullardaki en büyük sorunun akran zorbalığı olduğunu düşünüyorum. Okulda bazı arkadaşlar alay edip, lakap takıyorlar. Kendilerini üstün gören, egolu insanlar var. Bu kişiler, sessiz bir öğrenciyi bulduklarında ona baskı kuruyorlar. Fiziksel özellikleriyle dalga geçiyorlar ya da harçlığını vermesini isteyebiliyorlar.” (K10, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Okulda zorbalar var. Bazı arkadaşları küçük düşürmeye çalışıyorlar. Kime güçleri yeterse. Mesela öğrenci söz alıyor. Soruyu cevaplamaya çalışıyor. Zorba öğrenciler, onun konuşmasıyla, cevabıyla dalga geçiyorlar. Özellikle İngilizce derslerinde. Hocalar da müdahale etmiyor. Öğrencinin gururu inciniyor. Bir daha cevap vermek istemiyor. Bunun dışında okullarda serbest kıyafet uygulamasına geçildi. Zorbalar, öğrencilerin kıyafetiyle de dalga geçiyorlar. Hepimiz aynı aileden doğmuyoruz. Hepimizin babası yüksek maaş almıyor. Asgari ücretle geçinmeye çalışan evler var. Zengin çocuk her gün başka elbiseler giyerken fakir çocuk hep aynı elbiseyi giyiyor. Bu da o öğrencinin dışlanmasına neden oluyor.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

Gürhan (2017)’ın çalışmasına göre akran zorbalığının üst sınıftaki öğrenciler tarafından alt sınıftaki öğrencilere uygulandığı, kız öğrencilerde yaşın büyümesiyle birlikte zorbalık davranışı azalırken, erkeklerde yaş ilerledikçe fiziksel saldırıya dönüştüğünü

belirtmiştir. Benzer şekilde Genç (2007) de lise öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada üst sınıftaki öğrencilerin alt sınıftaki öğrencilere, en çok sözlü ve fiziksel zorbalığın yaygın olduğu, öğrencilerin zorbalıkla karşılaştıkları zaman okul idaresine haber vermekten imtina ettiği ve ailelerin, çocuklarının yaşadığı akran zorbalığından bilgileri olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Z kuşağının da akran zorbalığından korunabilmesi için öğretmenlere ve okul idarelerine büyük görev düştüğü söylenebilir.

Farklılıklara Saygı: “Hocam, Ben Solağım. Beni de Görsünler Yani. Ben de Öğrenciyim.”

Araştırmaya katılan bir Z kuşağı genç, solak olmasından dolayı kolçaklı sandalyede sınav olurken zorluk yaşadığını, üniversitelerde farklılıklara saygı gösterilmediğini, geneli ilgilendiren sorunlara çözüm bulunurken, tek kişinin yaşadığı sorunlara çözüm üretilmediğini ve farklılıkları olan öğrencilere ilgi gösterilmediğini ifade etmiştir.

“Okul yönetimi bütün öğrencilerin sorununa çözüm bulmuyor. Çoğunluğun bir şikayeti olursa ona çözüm buluyorlar. Atıyorum semt servisleri ile ilgili bir sorun çıktığında yüzlerce öğrenci toplanınca okul yöneticileri hemen gençleri dinleyip, sorunu çözüyor. Ama bir öğrencinin yaşadığı sorunu dikkate almıyorlar. Aman boş ver, gider bir daha gelmez düşüncesindeler. Hocam, ben solağım. Üniversiteler, solakları düşünmüyor. Solaklar için sol kolçaklı sandalyeler yok. Yüz kişilik sınıfın yüzü de sağ kolçaklı yapılmış. Hadi dersleri geçtim, neyse. Ama vizeler ve finaller önemli. Her sınav öncesinde katları dolanıp sol kolçaklı sandalye aramaktan bıktım. Beni de görsünler yani. Ben de öğrenciyim. Her sınıfa 2 tane sol kolçaklı sandalye koysalar olmaz mı?” (K19, Erkek, Çankaya/ Cebeci Mah., 23 yaş)

Başka bir genç ise öğretmenlerin farklılıklara saygı göstermediğini, öğrencilerin giyim ve bölgesel konuşma tarzlarını küçümsediğini, bu olayın öğrencilerin okuldan uzaklaşmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Görüldüğü gibi araştırmaya katılan gençlerin eğitim sistemi ile ilgili olarak yapısal sorunları özellikle vurguladıkları dikkat çekmiştir.

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin; sosyal medya hakkındaki düşünceleri, sosyal medyada vakit geçirme süreleri, sosyal medyadaki bilgilerin doğruluğunu teyit etme yöntemleri, haberlerin gençler üzerindeki etkilerine bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 6. Gençlerin Teknoloji Sistemine Dair Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu

Sosyal Medya: “Sosyal Medya Bir İllüzyon.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, sosyal medyanın gençlerin hayatında büyük etkilere sahip olduğunu düşünmektedir. Z kuşağının anlatılarından; sosyal medyanın diğer ülkelerdeki ekonomik, siyasal ve sosyal alanlardaki uygulamaları görmelerine fırsat verdiği, bu durumun mevcut sistemin sorgulanmasına yol açtığı, gençlerin de yurt dışındaki uygulamaların ülkemizde de hayata geçirilmesini talep ettiği görülmektedir.

“Sosyal medya fazla özendirici. Hepimiz, olduğumuz kişinin dışında bir kişilik sergiliyoruz. Sosyal medya bir illüzyon. İnternette sadece mutluluklar paylaşıyor. Diğer insanlar da ona özeniyor. Sanki günün yirmi dört saati de mutluymuş, hiç derdi yokmuş, üzüldüğü olaylar yaşamıyormuş gibi bir algı yaratıyorlar. Biz gençler de Instagram’da gördüğümüz hayatlara özeniyoruz. Ben de özenen tayfadanım.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“Z kuşağı doğduğundan beri telefonlar var. Z kuşağı teknoloji sayesinde her olaydan haberdar olabiliyor. Doğruya, hakikate ulaşma şansımız artıyor. Dünyanın diğer ucundaki gelişmeleri, yaşamları görebiliyoruz. Bu sayede Z kuşağı, ülkemizdeki mevcut sistemi sorguluyor, Avrupa ve Amerika’daki daha iyi eğitim, sağlık ve siyasal sistemin Türkiye’de de uygulanmasını yöneticilerden talep ediyor.” (K10, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

Ayrıca sosyal medya Z kuşağı gençlerin, sahip olamadıkları veya sahip olamayacakları hayatları sürekli gözleri önünde tutarak geride kalmışlık ve yetersizlik hissi yaşamalarına sebep olmaktadır. Kullanıcıların sosyal medyada yalnızca mutlu anlarını paylaşmaları, yaşamlarında olumsuz yaşam koşullarının hiçbirinin yer almadığı algısı oluşturmaları, Z kuşağı gençlerin, geride kalmışlık ve yetersizlik hissini pekiştirmektedir.

“Sosyal medya bizleri özendiriyor. İnsan normal hayatta aklına bile gelmeyecek yaşamlara heves ediyor. Bu da bizi yıpratıyor. Biz de o hayatları internette her gün

gördüğümüz ve ulaşamadığımız için kendimizi yetersiz hissediyoruz.” (K12, Erkek, Çankaya/Beytepe Mah., 23 yaş)

“Sosyal medya gençleri çok etkiliyor. Ömrümüz boyunca ulaşamayacağımız hayatlara bakmakla yetiniyoruz. Hatta bu hayatları ‘keşfet’te sürekli görmek geri kalmışlık hissi yaratıyor. Sürekli gezmeye giden, her gün restoranda yemek yiyen, çok güzel evi ve arabaları olan insanlar var. O imkânlara sahip olamadığımı gördükçe mutsuz oluyorum.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Görüldüğü gibi sosyal medya her ne kadar bir illüzyon olarak, herkesin yalnızca mutlu anlarını gösterdiği bir alan olarak ifade edilse de Z kuşağı, bu illüzyondan etkilendiğini ve kendi hayatlarını sosyal medyada gördükleri kişilerin hayatları ile kıyasladıklarını ifade etmişlerdir. Üstelik bu etki yalnızca bir kıyaslama ile kalmamakta doğrudan taklit edilmektedir. Bu taklit sonucunda ise herkes “aynı/benzer” bir hale gelmektedir.

“16-24 yaş arası gençler sosyal medyadan çok etkileniyor. Hayatlarını tamamen sosyal medyaya göre yaşıyorlar. Orada ne görürlerse onu almaya çalışıyorlar, orada nasıl konuşuyorlarsa aynı şekilde konuşuyorlar.” (K18, Erkek, Çankaya/Topraklık Mah., Erkek)

“Bütün kızlar aynı tip olmaya çalışıyor. Kalın dudak, hafif çekik göz, hafif belirgin elmacık kemiği, ince bel, dolgun kalça. Makyajlar da aynı. Bütün kızlar porselen makyaj yapıyor. Allıklara kadar aynı. Şu an çevremizde baktığımızda dahi bu örnekleri görebilirsiniz. Gelelim erkeklere. Erkekler de aynı. Paçası kısa ve dar pantolonlar yayıldı. Erkekler de artık babet çorap giyiyor. Saçı dökülen erkekler protez saç yaptırıyor veya saç ektiriyor. İnsanlar doğallıktan, kendi olmaktan uzaklaştı.” (K29, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

Beğeni Sayısı ve Takipçi Yarışları: “Gençler Arasında Sürekli Bir Yarış Var.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, sosyal medyada takipçi sayısına ve paylaşımlarındaki beğeni sayılarına önem atfetmektedir. Z kuşağı gençler; beğeni ve takipçi sayısını, sosyal statü belirleyicisi olarak görmektedir.

“Özellikle akıllı telefonlar yaygınlaşınca yüz yüze iletişim yerini sanal etkileşime bıraktı. Gençler arasında sürekli bir yarış var. Kimin takipçisi daha fazla, kimin fotoğrafı daha çok beğenilmiş hep bunlar konuşuluyor. Takipçisi az olan, fotoğrafı az like alan ya da sosyal medya hesabı olmayan gençler, ortamlarda alay konusu oluyor. Sosyal medya, gençlerin adeta bir parçası gibi. Tabi böyle anlatıyorum ama bunlar benim için de geçerli.” (K2, Erkek, Etimesgut/Piyade Mah., 21 yaş)

“Fotoğraf paylaşmayı seviyorum. Fotoğrafımın kaç beğeni aldığına önem veriyorum. (...) Fotoğraflarım az beğeni alırsa diğer arkadaşlarımdan görmesini istemiyorum.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

Benzer şekilde Sağbaş ve arkadaşları (2016) da sosyal medyanın gençler arasında kıskançlığa sebep olduğunu bildirmiştir. Sosyal medyada, insanların sürekli mutlu bir hayat sürdürüklerine yönelik bir algı yaratılması gençlerin, gerçek hayatta arkadaşı olmayan kişilerle kendilerini kıyaslamalarına neden olduklarını aktarmıştır. Bununla birlikte gençlerin, paylaşımlarını diğer insanların da beğenmesi için çaba sarf ettiğinden bahsetmişlerdir.

Başka bir genç ise eskiden takipçisini artırmaya çalışarak, arkadaş çevresinde tanınırlığını artırmaya çalıştığını ancak zaman geçtikçe bu davranışından vazgeçtiğini şu sözlerle aktarmıştır:

“Eskiden Instagram’da popüler olmaya çalışıyordum her genç gibi. Profilimi herkese açık yaparak, etiket kullanarak takipçi sayımı artırmak istiyordum. Beğeni sayım arttıkça arkadaşlarım arasında popülerliğim de artıyordu. Hayalim sosyal medya

üzerinden reklam yaparak para kazanmaktı. Yaşım ilerledikçe bunun doğru olmadığına kanaat getirdim. Beğeni sayılarımı gizlemeye, hesabımı sadece arkadaşlarıma açmaya başladım.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Günümüzün sosyal gerçekliklerinden biri olan sosyal medya uygulamalarının Z kuşağının hayatının bütününe kaplaması, K21 kodlu katılımcının da belirttiği gibi Z kuşağında popüler olma isteğini artırmaktadır. Ancak yaşın ilerlemesi ile birlikte olgunluğa erişen gençler, popüleritenin önemsiz olduğunu düşünebilmektedir.

Sosyal Medya Bağımlılığı: “Aklımız Hep Sosyal Medyada.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, sosyal medyada uzun süre vakit geçirdiklerini, günlük rutin işlerini yaparken bile sanal dünyadan kopamadıklarını, bunaldıkları dönemlerde de telefonlarıyla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Z kuşağının, en çok vakit geçirdiği uygulamalar; Instagram, Whatsapp, Youtube ve Twitter’dir.

“Sosyal medya hepimizi çok oyalıyor. İnsanı, günlük yaşamdan çekiyor. Faydasız içeriklerle vaktimizi boşa harcıyoruz. İnternette geçirdiğim vakti bir türlü azaltamıyorum. Açık konuşmam gerekirse günde 9-10 saat sosyal medyada geziyorum. Metroda, otobüste, derste, arkadaşım ile sohbet ederken bile akıllı telefonumda ekranı kaydırmaya devam ediyorum. Bazen bir videoya bakacağım diye Youtube açıyorum. Sonra bir bakıyorum önerilenlerdeki videoları tek tek izlemişim. Bir saat daha vakit geçmiş. İnsan her sıkıldığında istemsizce telefonuna sarılıyor. Ben en çok Instagram ve Twitter kullanıyorum.” (K14, Kadın, Çankaya/Anıttepe Mah., 22 yaş)

“Günün her saati sosyal medyadayım. 10 saate yakın vakit geçiriyorum.” (K20, Erkek, Çankaya/Söğütözü Mah., 22 yaş)

“Instagram’ı düşünecek olursam saatlerce keşfetteki fotoğraflara, videolara ve yorumlara bakarak hipnotize olmuş gibi saatlerimi harcıyorum. Gün içinde defalarca Instagram’da yeni gönderi paylaşıldı mı diye kontrol etme isteği duyuyorum. İnsan kendini

alamıyor. Merak ediyor. Aklımız hep sosyal medyada.” (K27, Erkek, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 18 yaş)

Bir genç ise sabah kalktığında ilk uğraşısının sosyal medya uygulamalarını kontrol etmek olduğunu ifade etmiştir.

“Ben Instagram, Whatsapp, Youtube, Twitter kullanıyorum. Günde en az 4-5 saatimi sosyal medyada geçiriyorum. Bu süreyi azaltmak istesem de başarılı olamıyorum. Sabah kalktığımda ilk baktığım şey sosyal medya hesaplarım. Fotoğrafımın beğeni sayısı kaç olmuş, Twitter’da güncel etiketler neler onlara bakıyorum. Twitter’dan etiketleri takip ederek her türlü görüşü öğrenmeye çalışıyorum.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

Çömlekçi ve Başol (2019) gençlerin sosyal medya kullanımlarına yönelik yaptığı araştırmada, 764 öğrenciden veri toplamıştır. Araştırmanın sonucunda; gençlerin günde 1 ila 15 saat arasında sosyal medyada vakit harcadıkları, ortalama 4 saat 16 dakika sosyal medyada bulundukları, en çok kullandıkları sosyal medya uygulamasının %69,1 oranla Instagram olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla Z kuşağı üzerine yapılan bu araştırmada da gençlerin sosyal medyada ortalama 4-5 saat vakit geçirdiği bulgusu, literatürle paralellik göstermektedir.

Habitat Derneği’nin (2021) gençler üzerine yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin %98’inin internete erişimi vardır. İnternete erişimde en fazla kullandıkları cihaz ilk olarak %92 ile akıllı telefonlardır. İnternet erişiminde ikinci sırada kullandıkları cihaz ise %46 oranla şahsi bilgisayarlarıdır. En fazla kullandıkları sosyal medya ağıları %95 ile Whatsapp, %92 ile Instagram, %85 ile Youtube, %63 ile Facebook, %52 ile Twitter, %31 ile Tiktok ve %9 ile LinkedIn’dir. Gençlerin internette yaptığı etkinlikler en çok % 61 oranla dizi ve film seyretmektir. İnterneti, müzik indirmek için kullananların oranı % 43, film ve dizi indirmek için kullananların oranı ise % 25’tir.

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler genel olarak, arkadaşlarını ve gündemi takip etmek amacıyla sosyal medya uygulamalarını kullandıklarını belirtmiştir. Z kuşağının

sosyal medyayı; kişisel gelişim, ünlüler, spor haberleri, makyaj ve kombin videoları, yemek videoları izleme ve oyun oynama gibi geniş bir yelpazede kullandığı söylenebilir.

“İnternette bilgi verici kişisel gelişim kanallarında vakit harcıyorum. Bazen CS Go ve Pubg oynuyorum.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Gündemdeki olaylar, ünlülerle ilgili haberler, yemek videoları gibi hayatın her alanındaki konuyu sosyal medyadan takip ediyorum.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

“Instagram’da spor sayfalarını, komik capsler paylaşan sayfaları takip ediyorum.” (K22, Erkek, Pursaklar/Ayyıldız Mah., 26 yaş)

“Makyaj ve kıyafet kombini paylaşan sayfaları takip ediyorum.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Coşkun (2019) da Z kuşağı gençlerin sosyal medya kullanımlarına yönelik yaptığı araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Z kuşağının en çok Instagram ve Youtube uygulamasını kullandıkları, sosyal medyada eğlence amaçlı vakit geçirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Sosyal medyada en çok video izlemeyi ve arkadaşlarıyla görüşmeyi tercih ettiklerini tespit etmiştir.

Başka bir genç ise sosyal medya üzerinden yetkili kişilere ulaşmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

“ (...) Hayatımız orada geçiyor. Sesimizi oradan duyuruyoruz. Söz hakkımız orada. Sosyal medya da olmasa Z kuşağı olarak sesimizi duyurabileceğimiz başka bir ortam yok.” (K20, Erkek, Çankaya/Söğütözü Mah., 22 yaş)

Son yıllarda dijital aktivizmin öncüleri olarak gündeme gelen Z kuşağı gençler; kendileri veya bir başkası bir haksızlık yaşadığı zaman sosyal medyadan başlık etiketi açarak mağdurunun yanında yer almaktadır.

Araştırmaya katılan bazı gençler sosyal medyayı çok yoğun biçimde kullanmalarına karşın, sosyal medyanın kimi zaman doğru haberleri içermediğini de ifade etmişlerdir.

“İnternette asparagas haberler hızla yayılabiliyor. Bu durum kimi zaman toplumu ve gençleri yanlış yönlendirebiliyor. Sosyal medyada olmayan bir olay olmuş gibi gösterilebiliyor.” (K2, Erkek, Etimesgut/Piyade Mah., 21 yaş)

“Twitter’den olumlu gelişmeler de olumsuz gelişmeler de hemen paylaşılıyor. Gençler bazen ani tepkiler verebiliyor. Sosyal medyadan paylaşılan bilgilere temkinli yaklaşmak gerekiyor.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Sosyal medyada güvenilir kaynak çok az. Sosyal medya sayfaları, tıklanma sayılarını artırabilmek için manipülasyon yapıyorlar. Ben mavi tikli doğrulanmış hesapları takip ederek doğru bilgiye ulaşmaya çalışıyorum.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Sosyal medyada haberlere çok inanmıyorum. Google’den araştırma yaparak haberin doğruluğuna bakıyorum.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“İnternette bir bilgi gördüğüm direkt olarak doğru kabul etmiyorum. Başka kaynaklardan da tekrar araştırıyorum. Bazen insanları ayaklandırmak için olmamış bir olayı, olmuş gibi gösterebiliyorlar.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Ertem (2019) de çalışmasında sosyal medyadaki dezenformasyona dikkat çekmiştir.

Haberlerin Etkisi: “Haber İzlediğim Zaman Kendimi İyi Hissetmiyorum.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, haberlerden olumsuz etkilendiklerini düşünmektedir. Özellikle 9 Kasım 2021’de samuray kılıcıyla sokak ortasında öldürülen Başak Cengiz’in haberi, kadın katılımcıları derinden etkilemiştir. Kadın katılımcıların anlatılarından; şehrin göbeğinde gerçekleştirilen vahşetin toplumsal travma yarattığı, gençlerin sokakta yürürken öldürülme korkusu yaşadığı görülmektedir. Olumsuz haberlerin son dönemlerde çoğalmış olması, Z kuşağını geleneksel medyadan uzaklaştırmakta ve Z kuşağı haber izlemekten kaçınma davranışı sergilemektedir.

“Haberler beni kötü etkiliyor. (...) Haber izlediğim zaman kendimi iyi hissetmiyorum. Geçenlerde sokak ortasında samuray kılıcıyla öldürülen ablanın haberi vardı. O haber beni çok etkiledi. Bazen sokakta tek başıma yürürken erkeklerden korkar hale geldim.” (K3, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 18 yaş)

“Haberler beni kötü etkiliyor. Hatta televizyon bile izlemiyorum artık. Hayvanların zehirlendiği haberleri, kadın cinayetleri, hatta bir kadın kılıçla öldürüldü. Bu haberler beni kötü etkiliyor. Özellikle akşamları birisi beni de sırtımdan bıçaklayacak diye takıntılarım var.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

“Haberler yüzünden tedirginim. Her akşam kadın cinayeti haberleri veriliyor. Artık sokakta yürürken hızlı yürüyorum. Arkamı kontrol etme gereği hissediyorum.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

“Özellikle kadın cinayetleri haberleri beni kötü etkiliyor. Son zamanlarda yoldan geçen herhangi bir insanda öldürülmeye başlandı. Samuray kılıcıyla öldürülen kadının haberi çok rahatsız ediciydi. İnsanı dehşete düşürüyor bu haberler. Haberden ziyade böyle bir olayın şehrin ortasında yaşanmış olması insanı korkutuyor. Hiçbirimiz güvende değiliz.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Samuray kılıcıyla sokakta aniden öldürülen kadının haberi beni çok etkiledi. Erkek olduğum halde bir süre tek başıma okula gitmekte zorlandım. Arkadaşımla okula gittim bir süre.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

K7 ve K30 kodlu erkek katılımcıların görüşmelerinden hareketle; kadın cinayetleri haberlerinin yalnızca kadınları değil erkekleri de olumsuz etkilediğini, büyükşehirde yaşanan bu olaylar Z kuşağının fiziksel çevreden huzursuz olmasına etki etmektedir.

Olumsuz haberlerin giderek artması, Z kuşağının günlük gelişmelere kayıtsız kalmasına neden olmaktadır.

“Haberleri izlemiyorum. Bıktım artık olumsuz haberlerden. Kıyamet kopsa umrumda değil.” (K12, Erkek, Çankaya/Beytepe Mah., 23 yaş)

“Haberler herkes gibi beni de olumsuz etkiliyor. Akşam haberlerini izleyemez olduk. Kadına şiddet görüntüleri, hayvanlara işkence görüntüleri, çocuklara yönelik cinsel istismar haberleri, sel felaketleri, dehşet verici orman yangını videoları insanın ruh sağlığını bozuyor. Ben olabildiğince haber izlemiyorum artık. Ne kadar izlemesem de sosyal medyada bu haberler yine de karşımıza çıkıyor.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Eskiden düzenli olarak haber izlerdim. Artık izlemiyorum. Annem, babam izlemeye devam ediyor. Beni iyi etkilemiyor. Bakmıyorum artık. Bende hissiyat yaratmıyor.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

Toplumsal düzendeki hızlı değişimler, bireylerin yaşayışlarını da değiştirmektedir. Yeni medya araçlarının yaygınlaşması ile birlikte Instagram ve Youtube gibi sosyal medya uygulamalarına yönelen Z kuşağı, olumsuz haberlerin giderek artması ve sürekli negatif gelişmelerin gözler önüne serilmesi nedeniyle geleneksel medyayı takip etmemektedir.

Sosyal medyada haberlerle karşılaştıklarında da ekranı kaydırarak eğlenceli içeriklere ulaşmayı tercih etmektedirler.

3.2.6. İstihdam Sistemine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin; iş olanakları hakkındaki düşünceleri, mezun olduktan sonraki planları, sosyal medya üzerinden yapılan meslekler hakkındaki görüşleri, gelecekte çalışmak istedikleri sektör ve çalışma ortamından beklentilerine dair bulgulara yer verilmiştir.

İş Bulma Kaygısı: “Avrupa’da Gençler Gezip Tozarken Ben İleride Doğacak Çocuklarım İçin Şimdiden Endişeleniyorum.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; Türkiye’de iş olanaklarının yetersiz olduğunu belirterek, genç yaşta iş bulma ve gelecek kaygısı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Türkiye’de iş olanakları yeterli değil. 21 yaşında bir gencim. Avrupa’da gençler gezip tozarken ben ileride doğacak çocuklarım için şimdiden endişeleniyorum. Anı, gençliğimi yaşamak yerine 20 yıl sonrasını çocuklarımın, ailemin ne olacağını düşünmek zorunda kalıyorum.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“İşsizlik bariz somut bir gerçeklik. Engellenemiyor. İnsanlar geleceklerini öngöremeden yaşıyor.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

“Şimdiden ‘ben üniversite mezunu işsiz mi olacağım?’ diye düşünüyorum. Ben devlette çalışmak istiyorum. Özelde çalışmam. O nedenle üniversite birinci sınıftan itibaren KPSS’ye hazırlanacağım.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

K4, K17 ve K30 numaralı Z kuşağının iş bulma kaygısı sebebiyle gelecekte umutsuz oldukları, genç yaştan itibaren gelecekteki çocuklarının geçimini sağlama endişesi taşıdıkları, lisans derecelerine rağmen iş bulmakta güçlük çektikleri tespit edilmiştir.

Z kuşağı, kamuda istihdam alanlarının azaldığını, iş fırsatlarının özel sektörde olduğunu ancak özel sektörde iş bulabilmenin de zor olduğunu, özel sektörde özlük haklarının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

“Kamuda iş kalmadı artık. En çok iş özelde. Onlar da deneyim istiyor. Deneyim istemeyen özel kurumlar da ya maaşı geç yatırıyor ya da personele baskı yaparak zor şartlarda çalıştırıyor.” (K14, Kadın, Çankaya/Anıttepe Mah., 22 yaş)

“İş kalmadı. Kendi mesleğini yapan kalmadı günümüzde. İİBF mezunları, mağazalarda tezgahtarlık yapıyor. Öğretmenlik mezunları kasiyerlik yapıyor. (....)” (K26, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 22 yaş)

K2, K14 ve K26 kodlu Z kuşağı katılımcıların da belirttiği üzere son yıllarda kamu kurumlarının özelleştirilmesiyle birlikte kamu alımları azalmıştır. Özel sektörde işverenlerin daha fazla kazanç elde etme düşüncesiyle işçileri sene sonu işten çıkarıp yeni yılda yeniden işe almaları, Z kuşağının özel sektörde çalışma motivasyonunu düşürmektedir. Buna ek olarak üniversite kontenjanlarının, sahanın ihtiyaç duyduğu nitelikli personel sayısından fazla olması Z kuşağı gençlerin atıl duruma düşerek vasıfsız işlerde çalışmasına neden olmaktadır.

Başka bir Z kuşağı genç ise özel sektörde çalışma şartlarının; asgari düzeyde yaşam standardı sunmadığını, uzun çalışma süresinin gençler açısından yorucu olduğunu, yurt dışında temel ihtiyaçlara ulaşılması kolayken, Türkiye’de bu ihtiyaçların karşılanmasının çok güç olduğunu belirterek toplumun gençlere ön yargılı yaklaştığından bahsetmiştir.

“Ülkemizde iş bulabilmek imkansızla yaklaştı desem yeridir. Üniversiteden mezun olduğun alanda iş bulabilmek çok zorlaştı. Herkes mesleğiyle alakasız işlerde çalışarak

geçimini sağlamaya çalışıyor. Adamın yoksa iş bulmak çok çok zor. Çevremde birisi özelde asgari ücretle dahi iş bulsa çok büyük başarı elde etmiş gibi bakılıyor. Durum o kadar kötü. 4-5 yıl üniversite okuyorsun sonunda kasiyer oluyorsun. Sonra da diyorlar ki 'Şimdiki gençler iş beğenmiyor.' Haftada 6-7 gün, günde 12 saat ayakta kim çalışmak ister ki? Almanya'da Amerika'da insanlar 6-8 saat çalışarak insanca yaşıyorlar. Ev-araba alabiliyorlar. Hobilerine vakit ayırabiliyorlar. Burada çalışmaktan hobiye vakit mi kalıyor sanki.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

K1 kodlu katılımcının söylemlerinden; uzun çalışma saatlerinin, Z kuşağını olumsuz etkilediği, kişisel ilgi alanlarına yönelik etkinlik gerçekleştirmek için vakit bulamadıkları, yurt dışında refah seviyesinin daha yüksek ve insancıl olduğu, buna ek olarak Z kuşağını cezbedtiği çıkarımında bulunabiliriz.

Özel sektörde iş bulabilmenin şartlarından birinin iş deneyimi olduğunu belirten bir genç, stajların deneyim olarak kabul edilmediğini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Üniversite mezunlarına iş yok. Özel sektör deneyim istiyor. Stajı da deneyim olarak görmüyorlar. O zaman gençler ne yapacak? Deneyim için işe girebilmesi gerekiyor, işe girebilmesi için deneyim gerekiyor. Bu paradokstan nasıl kurtulacağız?” (K18, Erkek, Çankaya/Topraklık Mah., 25 yaş)

K18 kodlu Z kuşağının görüşlerinden hareketle; gençlerin iş tecrübesizliği sebebiyle iş bulamadıkları, özel sektörün stajları iş olarak kabul etmemeleri nedeniyle gençlerin iş bulmakta güçlük çekerek kısır döngüye girdikleri söylenebilir.

Liyakatsizlik/Mülakatlı Alımlar: “Arkanızda Kimin Olduğuna Bakılıyor.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; işe alımlarda nepotizm sorununu sıklıkla ifade ederek iş bulmakta güçlük çektiklerini ve umutsuz olduklarını aktarmışlardır.

“ (...) Kamu alımları artık hep mülakatlı. Siyasetçi veya üst düzey yönetici tanıdığınız yoksa mülakattan düşük puan verip eliyorlar. Umutsuzluğumun sebebi bu.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Referans diye bir gerçek var. Bu durumu bir sözle özetlemek istiyorum. ‘Bana referansını söyle sana nerede çalışacağını söyleyeyim.’ Türkiye’de hangi üniversiteyi, hangi bölümü bitirdiğinin ya da KPSS’den kaç puan aldığınızın bir önemi yok. Arkanızda kimin olduğuna bakılıyor. Referansı olanlara mülakattan yüksek puan verilip en güzel işlere giriyorlar. Referansı olmayanda, asgari ücretle işe girebilmek için bile aylarca kıvranıp duruyor.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“ (...) Var olan işlerde de referans olayları dönüyor. Abim geçenki KPSS’den 90,5 almasına rağmen atanamadı. Mülakattan her seferinde elediler. Başarısız adamları, abimin önüne geçirdiler.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

K6 ve K7 numaralı katılımcıların görüşmelerinden, kamu personeli olabilmek için mülakata girmek gerektiğini, mülakatta objektif kriterlere göre değerlendirme yapılmadığını ve KPSS puanına önem verilmediğini düşündüklerini görmekteyiz. Gönülaçar (2014) da çalışmasında; liyakatsizliğin yaygınlığına dikkat çekmektedir.

Başka bir katılımcı ise akademik alımlarda da nepotizmin izlerinden bahsetmiştir.

“ (...) Yalnız işe girerken değil akademiye girebilmek için de aynısı geçerli. referans olmadan yüksek lisansa ve doktora kabul edilmek kolay değil.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

Uysal (2019) da araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Z kuşağının iş bulma kaygısı yaşadığı, liyakatsizliğin hem özel sektörde hem de kamuda yaşandığı, Z kuşağının gelecekte umutsuz olduğu ve bu kronik problemlerin beyin göçünü tetiklediğini aktarmıştır. Dirlik ve Alptekin (2022) ise akademik referansın kimi zaman kişilerin birbirlerini çevrelerine tavsiye etme, bağlantı kurma amacı taşıırken bu durumun bazen de adam kayırmaya dönüştüğü belirlenmiştir.

Kamu-Özel Sektör Farkı: “Hayatınız Patronun İki Dudağının Arasında.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı; özel sektörde iş güvencesinin olmadığı, özlük haklarının yetersiz olduğu, kamuda memur olmanın iş güvencesi ve gelecek garantisi sağladığı düşüncesindedir.

“Özel sektörün kötü yanı iş güvencesinin olmaması. Yarın sabah işten atılmayacağınızın garantisi yok. Hayatınız, patronun iki dudağının arasında.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“KPSS’ye girip devlette çalışmak istiyorum. Devlette şartlar daha iyi. Mazeret izni, hastalık izni alabilmek daha kolay. Özelde izin konusunda sıkıntı çıkarıyorlar. Patronlar izin vermiyor.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

“Mezun olduktan sonra devlete atanıp öğretmen olmak istiyorum. Mezun sayısı çok fazla. Atanamazsam özelde de iş bulmak çok zor. Özel okullarda, kurs merkezlerinde haftanın 6-7 günü öğretmenleri sabahtan akşama kadar çalıştırıyorlar. Dayanması zor. Dinlenmeye bile izin vermiyorlar.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

K7, K21 ve K23 kodlu katılımcıların anlatılarından hareketle, Z kuşağı gençlerin iş güvencesinin olduğu, hayatlarını garanti altına alabilecekleri devlet işinde çalışmak istedikleri saptanmıştır. Eğinli (2009)’nin kamu ve özel sektörde çalışan personel üzerine yaptığı araştırmada; kamuda çalışanların iş doyumunun özel sektörde çalışanlara göre daha yüksek olduğu, kamuda çalışanların yüksek iş doyumunun %24, özelde çalışanlarda ise yüksek iş doyumunu yalnızca %3,4 saptanmıştır. Ayrıca iş doyumunu etkileyen faktörlerin başında; yapılan işi sevmeye ve çalışma şartları geldiği belirlenmiştir. Bu verilerden hareketle, sosyal medyadan yurt dışındaki daha iyi çalışma şartlarını görme fırsatı elde eden Z kuşağının da kamuda iş güvencesinin olduğu bir ortamda çalışmak istemesi doğal karşılanmalıdır.

Araştırmaya katılan bazı Z kuşağı gençler ise kendi işlerini kurmak istediklerini ifade etmişlerdir.

“Kendi büromu açıp avukatlık yapmak istiyorum. İşimin patronu ben olmalıyım.”
(K12, Erkek, Çankaya/Beytepe Mah., 23 yaş)

“Kendi işimi kurmak istiyorum. Diyetisyen bürosu açacağım.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“Sağlık alanında araştırma yapan bir laboratuvar kurmak, kendi işimi yapmak istiyorum.” (K15, Kadın, Çankaya/Çayyolu Mah., 23 yaş)

İş kurmayı düşünen Z kuşağı gençlerin tamamı Çankaya’da ikamet etmektedir. Bu gençlerin ebeveynlerinin; memur, hekim, mühendis gibi meslek mensupları olması, ailenin sosyoekonomik düzeyinin, Z kuşağının gelecekteki çalışma hayatından beklentilerini yükselttiği söylenebilir.

Dijital Çağın Meslekleri: “Merhaba Arkadaşlar Kanalına Hoş Geldiniz.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı, günümüzde iş bulmanın zorlaşması ve asgari ücretle çalışmak istememeleri sebebiyle teknolojinin getirilerini kullanarak alternatif çözüm yolları ürettiklerini dile getirmişlerdir. Z kuşağı; Youtube yayıncılığı, sosyal medya etkileyciliği gibi mesleklere yönelmektedir. Bu sosyal medya üzerinden yapılan mesleklere yönelme amaçlarının, kolay yoldan para kazanmak olduğunu ifade etmişlerdir.

“Sosyal medya bir istihdam alanı. Onlar da emek veriyor. Az emekle yüksek meblağ kazanıyorlar. İnternette bilgilendirici video çekip para kazanan da var, saçma sapan dans

videoları, cins cins hareketler yaparak para kazanan da var.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

“Günümüzde Youtuberlık, Influencerlık yaygınlaştı. Artık herkes Youtube’da kanal açıyor. ‘Merhaba arkadaşlar kanalına hoş geldiniz.’ ‘Yukarı kaydırın.’ ‘Çekilişe katılmak için üç arkadaşınızı etiketleyin.’ sözleri hepimizin zihninde. Gençlerin okuyarak, çabalayarak düzgün bir iş, yeterli bir gelir elde edebilmesi zor olduğu için akranlarım sosyal medyadan kolay yoldan para kazanmak için çaba harcıyor.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

İlhan ve Görgülü Aydoğdu (2018) elli binden fazla abonesi olan altı Youtube yayıncısından veri toplamıştır. Katılımcılar, Youtube yayıncılığını bir meslek olarak tanıtmakta, sosyal medyadan elde edilen gelirle geçinmeye çalışanlar bulunmakta ancak abonesi yüksek olmayan ve geliri az olan yayıncıların başka işler de yapmak durumunda kaldığını saptamıştır. Yayıncılar; gündemdeki olaylar, oyun videoları ve eğlenceli içeriklerin daha çok ilgi çektiğini aktarmışlardır.

Başka bir Z kuşağı genç ise arkadaşının da sosyal medya üzerinden popülerliğini artırarak para kazanabilmek için yaptığı hareketleri şu şekilde aktarmıştır:

“Hani demiştim ya kasiyer olmaktan başka seçenek kalmadı diye. İnsanlar bu işleri yapmamak için yeni yollar arıyor. Nasıl kolay yoldan çok para kazanırım derdine düştü gençler. Mesela bir arkadaşım Youtube’da oyun videoları çekiyor. Kendisi araba yarışı veya savaş oyunu oynarken abartılı tepkiler vererek insanların dikkatini çekmeye çalışıyor. Böylece takipçi sayısını artırma derdinde. Takipçisi arttıkça reklam geliri de artıyor.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

Araştırmaya katılan Z kuşağının çoğunluğu, Youtube yayıncılığı ve sosyal medya etkileyciliği gibi meslekleri yapmayı düşünmektedir. Z kuşağının; içerik üreticiliğini

meslek olarak kabullendiği açıkça görülmektedir. Ayrıca Z kuşağı, içerik üreticilerinin emek vererek para kazandıklarını aktarmaktadır.

“Youtuberlar da fikren ve zihnen yoruluyor. Kafa yoruyorlar. İçerik üretenler. Kendilerine aktivite olarak görüyorlar. Ben anaokulu öğretmeni olmayı düşünüyorum ama ek iş olarak Influencer olmak isterim. Makyaj ve kıyafet seçimi üzerine paylaşımlar yapabilirim.” (K10, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Youtube’da insanları, beslenme ve zayıflama konusunda bilgilendirici kanal açarak para kazanmak istiyorum.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“İleride eğitici videolar olmak şartıyla ben de içerik üretmek isterim.” (K23, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 25 yaş)

Bazı gençler ise sosyal medya içerik üreticiliğini, emek vermeden kazanç sağlama yolu olarak ifade etmektedir.

“Youtuber ve Influencerların yaptığı işin, emek ile yapıldığını düşünmüyorum. Topluma bir katkısı yok. Şaka videoları, meydan okuma videoları, başka kanallarla atışma gibi boş içeriklerle gençleri oyalıyorlar. Sosyal medyada aynı içerikte binlerce video var. Herkes kanal açıp internetten para kazanma derdine düştü. Bir kısım gençler de sabahtan akşama kadar bir videodan diğerine geçiyorlar. Ekranı kaydırmak hayatımızın bir parçası oldu. Ben Youtuber falan olmak istemem.” (K22, Erkek, Pursaklar/Ayyıldız Mah., 26 yaş)

Başka bir Z kuşağı genç ise özel sektörde çalışma ile sosyal medya içerik üreticiliğinden gelir elde ederken verilen emek farkını çarpıcı bir örnekle ifade etmiştir. Bu örnek Z kuşağının, özel sektördeki zor koşullarda çalışmadan uzaklaşmasının etkenlerini gözler önüne sermiştir. Bazı gençlerin para kazanabilmek için faydasız içerikler paylaştığını şu sözlerle aktarmıştır:

“Bir ara özel sektörde takıcıda çalıştım. Günde 12 saat ayakta çalışıyordum. Bilirsiniz özelde çalışmak çok zordur. 10 dakika yemek molam ve 5 dakika tuvalet iznim vardı. Başka bir aram yoktu. Hakkımı da arayamıyordum. Her hafta ‘iş var mı?’ diye gelen gençler ve ev hanımları oluyordu. Benim yerimi alabilecek binlerce insan var. 12 saat ayakta çalışmanın karşılığında 100 TL para kazanıyordum. Sigortam yok tabi. Influencerlar ise bir elbise giyip, Instagram’a fotoğraf atıp binlerce lira kazanabiliyor. Tiktok’ta canlı yayında kadınlar üstünü başını açıp binlerce lira para kazanıyor. Bu şekilde para kazanmak bence yanlış. İnsanlara faydaları yok.” (K29, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

Bölgesel savaşların, çevre felaketlerinin ve salgınların etkisiyle küresel ekonomik krizler sıklıkla yaşanır hale gelmiştir. Bununla birlikte büyük sermaye sahiplerinin artan nüfusu, ucuz iş gücü olarak kullanmak istemeleri sonucunda gençler, düşük ücretlerle uzun saatler çalıştırılmaya maruz bırakılmıştır. Sosyal medyadan para kazanmanın, bedenen çalışmaya göre daha kolay ve hızlı olması, Z kuşağı gençleri sosyal medya yayıncılığı ve sosyal medya etkileyciliği gibi işlere yönelttiğini söyleyebiliriz.

Gelecekteki Çalışma Ortamı: “Bana Mobbing Yapılmamalı.”

Araştırmaya katılan Z kuşağının, gelecekte çalışma ortamından beklentilerine dair verdiği yanıtlara ilişkin hazırlanan kelime bulutu aşağıda gösterilmiştir. Kelime bulutu incelendiğinde, “çalışmak”, “kamu”, “özel”, “mobbing”, “yardımsever”, “saygı”, “rahat” gibi kelimelerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Şekil 7. Gençlerin Gelecekte Çalışma Ortamından Beklentilerine Dair Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu

Araştırmaya katılan Z kuşağı genel olarak, psikolojik baskının olduğu iş ortamında çalışamayacaklarını ve küçümseyici söylemlerin kendilerini olumsuz etkileyeceğini ifade etmiştir.

“Ben emir alamam, birisi benimle üstten üstten konuşursa, emir verirse o işi yapmam. Ben zaten bana verilen işi zamanında yaparım. Bana mobbing yapılmamalı. Bu genç, bu yeni, bu anlamaz, sen çömezsin’ vb. gibi ifadeler kullanırlarsa tartışma çıkartırım.” (K5,Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Bana emir verilmemeli. Emir verildiğinde sinirleniyorum. Bir iş yapacaksam bana düzgünce, tatlı dille söylenmeli. Mümkünse kendi işimin patronu olmalıyım. Özel sektörde çalışamam ben. Müdürlerin mobbingi altında çalışamam.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

“İş yerimde mobbing olmamalı, insanlar birbirini yıpratmamalı.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

K5, 16 ve K19 kodlu katılımcıların anlatılarını literatür de desteklemektedir. Duman ve Akdemir (2016) tarafından 460 kişi üzerinde psikolojik baskı ve çalışma performansına yönelik yaptığı araştırmada; çalışanların %32,2’sinin kendi yöneticileri dışındaki bir başka yöneticiden de emir aldıkları, %33,6’sının iş yerindeki diğer birimlerle tartışma yaşadıkları, %38,3’ü hatalarının bulunmaya çalışıldığını, %34,6’sı personel değerlendirme sisteminin adaletsiz olduğunu, %39,1’i ise kurumsal aidiyet hissinin olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca iş yerindeki huzursuzluğun, çalışanları kötü etkilediği, iş yaşamında psikolojik baskı arttıkça personelin performansının düştüğü belirlenmiştir.

Huzurlu Çalışma Ortamı: “Sabah Kalktığımda Koşarak Gideceğim Bir İş Hayatımın Olmasını İsterim.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler genel olarak gelecekte huzurlu çalışma ortamına sahip olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Gençler, iş arkadaşlarının yardımsever ve sıcakkanlı kişilerden oluşmasını istediklerini aktarmıştır.

“Mutlu olacağım bir ortam olmalı. İş arkadaşlarımla iyi ilişkiler kurmak isterim. Sabah kalktığımda koşarak gideceğim bir iş hayatımın olmasını isterim.” (K3, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 18 yaş)

“Sıcak, samimi, rahat bir ortamda çalışmak isterim.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“İş arkadaşlarım yardımsever ve sevecen insanlar olmalı.” (K29, Kadın, Pursaklar/Merkez Mah., 23 yaş)

K3, K11 ve K29 kodlu Z kuşağı gençlerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere gençler mutlu ve huzurlu olabilecekleri bir ortamda çalışmak istemektedirler.

Çalışma Ortamında Serbestlik: “İlla ki 8-5 Çalışmak Zorunda Olmayalım.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerden, çalışma hayatında özgürlüğün önemine vurgu yapan gençler bulunmaktadır. Z kuşağı, zorunlu çalışma saatlerine ve zorunlu kıyafet uygulamasına karşı çıkarak yapılan işin kalitesine ve niteliğine değer verilmesini isteyerek, esnek çalışma ve serbest kıyafet uygulamasının genç çalışanların işe bağlılığını artıracığı görüşündedir.

“Ben takım elbise ve kravattan hoşlanmıyorum. Takım elbise giyme devri doksanlı yıllarda kaldı. Serbest kıyafetle gidebileceğim işim olmalı. Resmi kıyafet giyince kasvetli bir hava oluşuyor ister istemez. Bu da insanı işten soğutuyor. Haftanın beş, altı gününü işte geçireceğim için rahat kıyafetle çalışmam önemli. Kot pantolon ve tişörtle işe gidebilmeliyim. Yöneticiler, kıyafetim yerine yaptığım işin kalitesine bakmalılar.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

“Özgür bir ortam olmalı, saat kısıtlaması olmasını istemiyorum. İlla ki 8-5 çalışmak zorunda olmayalım. Esnek çalışma saatleri uygulanmalı. Önemli olan yapılan işin kalitesi bence. Böylece personelin daha verimli ve istekli çalışacağını düşünüyorum. Diyelim ki o gün uykumu alamadıysam işe bir saat geç gidip bir saat geç çıkabilmeliyim. Bu benim işe bağlılığımı artırır. Hatta gerektiğinde evden de çalışabilmeliyiz. Evden de işime katkı sunabilirim.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Bayramov (2019)’un kuşaklara göre esnek çalışma sistemine bakışa dair yaptığı araştırmada, Z kuşağının % 83,1’inin esnek çalışmayı tercih ettiği, çalışma hayatındaki nüfusun yaşı küçüldükçe esnek çalışmaya daha olumlu baktıkları sonucuna ulaşmıştır. Z kuşağı gençlerin, özgürlüklerine düşkün olması ve katı kurallara karşı olmaları sebebiyle

Çalışma şartlarının mutlak sınırlarla örülmüş olduğu kurum ve işletmelerde daha verimsiz çalışacakları, kurumsal aidiyetlerinin düşük olacağını söyleyebiliriz.

Çalışma Hayatında Süpervizyon: “Onlardan Yardım Almak İsterim.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler, işe yeni başladıklarında kendilerinden daha kıdemli kişilerin tecrübelerinden yararlanmak istediklerini ve kendilerine rehberlik etmelerini istediklerini aktarmışlardır.

“niversitede işin akademik boyutu aktarılıyor. Çalışma hayatında yapmamız gerekenlere yeterince yer verilmiyor. İşe yeni başladığımda eksikliklerim olacaktır. Bu sebeple kurumda benden tecrübeli kişilerin de olması, benim açımdan faydalı olur. Onların tecrübeleri beni de geliştirir.” (K11, Kadın, ankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“ (...) İşe ilk başladığımda öğretmenlik konusunda eksikliklerim olabilir. Onlardan yardım almak isterim. Sonuçta okulda işin teorik kısmını öğreniyoruz ama uygulama kısmı çok eksik kalıyor. Benden büyük meslektaşlarımdan işi nasıl yapacağımı öğrenmek isterim.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

K11 ve K30 kodlu katılımcılar; çalışma hayatında süpervizyon gereksinimlerine dikkat çekmiştir. Z kuşağı gençler, önceki nesillere göre daha st eğitim düzeyinde bulunsalar da uygulama becerilerinin okullarda öğrenciye yeterince kazandırılmaması Z kuşağının, çalışmaya ilk başladığında tasalanmasına neden olmaktadır.

3.2.7. Sağlık Sistemine İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağı gençlerin; bağımlılık yapan madde kullanım durumları, psikolojik problemleri ve gençlerin sağlık problemlerinin en aza indirilmesi için önerilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Gençlerin sağlık sistemine dair sorulara verdiği yanıtlardan oluşturulan kelime bulutu aşağıda verilmiştir. Kelime bulutu incelendiğinde, “sigara”, “içiyorum”, “baskı”, “antidepresan”, “devlet”, “alkol” gibi kelimelerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Şekil 8. Gençlerin Sağlık Sistemine Dair Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu

Sigara Kullanımı: “Arkadaşlarım Sen de Sigara İç Diyorlardı.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler arasında sigara kullanımının yaygın olduğu tespit edilmiştir. Gençler; sigaraya başlamalarına etki eden faktörlerin merak duygusu ve arkadaş çevresi olduğunu ifade etmişlerdir. Gençlerin anlatılarından sigaraya başlama döneminin en çok lise çağı olduğu saptanmıştır. Gençler, sigaranın sıkıntılarını giderdiği düşüncesindedirler.

“İlk olarak 13 yaşında arkadaş ortamında merak ettiğim için kullanmaya başladım. Sigara bana maddi açıdan zarar veriyor ama yine de içmeyi seviyorum. Beni rahatlatıyor.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“İlk olarak 12 yaşında başladım. Arkadaşlarım sen de sigara iç diyorlardı. Onların yanında başladıktan sonra bir daha da bırakamadım.” (K5, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Bunaldığım zaman sigara içmek beni rahatlatıyor.” (K8, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

“Üniversitede içmeye başladım. Arkadaşlarım içiyordu. Onlarla takılırken ben de başladım. Ailemle veya bir arkadaşım ile tartıştıktan sonra sigara içerek rahatladığımı hissettim.” (K22, Erkek, Pursaklar/Ayyıldız Mah., 26 yaş)

Z kuşağı gençlerin sigaraya başlamalarına etki eden faktör öncelikli olarak arkadaşlarıdır. Literatür bilgisi de bunu doğrulamaktadır. Terzi ve arkadaşları (2019)’nın 453 üniversite öğrencisinin sigara kullanımına yönelik yaptığı araştırmada; gençlerin %62,3’ünün arkadaşının, %54,3’ünün babasının, %29,2’sinin annesinin düzenli olarak sigara içtiği saptanmıştır. Gençlerin günde ortalama 15 adet sigara içtiği ve sigaraya başlama yaşının 16 olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Başka bir genç ise sigaraya başlamada ebeveyn etkisini aktarmış ve rol modele benzeme çabasının sigara kullanımına yönelttiğini belirtmiştir.

“Ben ailemin etkisiyle başladım. Babam çok sigara içer. Küçüklüğümde beri onu göre göre ben de özendim. İlk lise çağında içmeye başladım. Sigaranın elimde durması, duman çıkarması hoşuma gidiyor.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

Yakar ve arkadaşları (2020)'nın sigara kullanan 181 kişiyle yaptığı araştırmaya göre sigara kullananların %93,5'inin ailesinde de sigara kullanan bir bireyin bulunduğu saptanmıştır. Can ve arkadaşlarının (2021) üniversite öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmaya göre de gençlerin %60,1'inin hayatında bir sefer de olsa sigara içtiği, %55,3'ünün hâlâ sigara içmeye devam ettiği, sigara kullanan gençlerin yakın arkadaşlarının (%73,1) ve aile bireylerinde de (%67,5) sigara kullanımı olduğu saptanmıştır. Bu sebeple literatürle benzer sonuçlara ulaşıldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla literatür, K16 kodlu Z kuşağının görüşlerini desteklemektedir. Buna göre ailenin sigara kullanmada çocuklara olumsuz rol model olarak sigaraya başlamalarına etki ettiği söylenebilir.

Alkol Kullanımı: “ ‘Süt Çocuğu, Ana Kuzusu, Annen İzin Vermiyor Mu?’ Diye Kışkırtıyorlardı.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı; alkol kullanımına arkadaş çevresinin etkisiyle başladıklarını, arkadaşlarının iğneleyici sözlerle alkol kullanmaya teşvik ettiklerini ve arkadaş ortamına dahil olabilmek için alkol içtiklerini ifade etmişlerdir.

“15 yaşında lisede alkol içmeye başladım. Arkadaşlarımla parkta toplanırdık. Onlar daha önceden de içiyorlardı. Ben içmediğim için dışlanıyordum. Bazen beni ‘süt çocuğu, ana kuzusu, annen izin vermiyor mu?’ diye kışkırtıyorlardı. Bu da beni kendimi ispatlamam için tahrik ediyordu. Ben içmediğim için beni dışarı daha az çağırmaya başladılar. Sonraları ben de içmeye başladım.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“İlk defa lisede başladım. Öğle aralarında okuldan kaçır bira içmeye giderdik. Arkadaşlarım içiyordu. Onları görünce benim de canım denemek istedi. İçmek insanı rahatlatıyor.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

Başka bir genç ise alkolü ilk defa ailesinin yanında içtiğini, ailesinin kendini korumak amacıyla böyle bir yöntem kullandığını aktarmıştır.

“İlk olarak lise birdeyken evde babamın yanında içtim. Babam dışarıda içmeyim, onun kontrolünde olayım diye evde bir defa onun yanında denememe izin verdi. Babam ‘dikkatli ol, çok içme, arada bir kararında iç’ diye tembih etti. Çok nadir içiyorum zaten. Doğum günleri veya arkadaş grubuma eşlik etmek için arada bir alkol içerim. Ayda bir veya ayda iki içiyorum. O kadar.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

K4, K6 ve K16 kodlu gençlerin anlatılarından, Z kuşağı gençleri alkol kullanımına teşvik edenin kişilerin arkadaşları ve aileleri olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Arıcı ve Yaman (2021) kırk genç katılımcı ile yaptığı nitel araştırmada; gençlerin alkolü ilk defa aile veya arkadaş ortamında kullandıkları, bazıları ise arkadaşlarının yanında denemeye başladıklarını, 14-15 yaşında alkolü düzenli olarak içtiklerini, genel olarak kutlamalarda alkol tüketmeyi sevdiklerini ve en çok tercih ettikleri alkolün bira olduğunu tespit etmiştir.

Çağın Hastalığı: “Depresyon”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; sınav kaygısı ve çevre baskısı başta olmak üzere ekonomik, siyasal ve sosyal problemlerin kendilerinde depresif belirtilere sebep olduğunu, sorunlarla baş edemedikleri için antidepresan kullandıklarını ifade etmişlerdir.

“Üniversite sınavına hazırlandığım yıl depresyon yaşadım. Çok zor bir süreçti. İlaç tedavisi gördüm. İyi üniversite kazanamazsam ne yaparım, aileme ne söylerim diye düşünüp durmuştum.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Yaşıtlarım arasında depresyon yaygın. Antidepresan kullanan çok arkadaşım var. Çantasında antidepresan taşımayan kalmadı. Salgınlar, cinayetler, ekonomik problemler, korona, çevre ülkelerdeki savaşlar umutsuzluğa, çökkünlüğe sebep oluyor.” (K10, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 20 yaş)

Benzer şekilde, antidepresan kullandığını belirten başka bir genç ise ilacın kalıcı çözüm olmadığını, olaylara karşı hissizleştirdiğini düşünmektedir.

“Her genç gibi ben de depresyon yaşadım. Gerek üniversiteye hazırlık sürecinde gerekse ekonomik problemler bende bunalıma neden oldu. Sorunlarla baş edemez hâle geldiğim ve umudumun kalmadığı günlerde düzelebilmek için hastaneye gittim. Bir yıl ilaç kullandım. Antidepresanlar sorunu çözüyor mu, hayır. Sadece günlük olaylara karşı duyarlılığımı azalttı.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

Bazı gençler ise kaygının, psikosomatik rahatsızlıkları tetiklediğini şu sözlerle aktarmıştır:

“Sınav kaygısı yaşıyorum. Üniversite giriş sınavında da yoğun bir şekilde yaşamıştım. Vize ve final dönemlerinde uyku ve yemek düzenim bozuluyor. Geceleri uyuyamıyorum. Mide bulantısı ve bağırsak problemleri yaşıyorum. İlkokuldayken ailem çok ders çalışmam için baskı yapıyordu. O zamandan beri bunu içselleştirdim. Yaklaşık iki yıldır antidepresan kullanıyorum.” (K13, Erkek, Çankaya/Or-An Mah., 21 yaş)

“Üniversite sınavına tekrar hazırlandığım için çok bunaldım. Şu an antidepresan kullanıyorum. Ya yine yüksek puan alamazsam diye korkuyorum. Bazı akşamlar ağladığım oluyor. İştahım azaldı. Kilo veriyorum.” (K30, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 20 yaş)

Sınav ve gelecek kaygısı, ekonomik ve sosyal problemler, salgınlar ve doğal afetler Z kuşağının depresif hissetmesine ve bu duyguyla baş etmekte zorlanmasına sebep olmaktadır. Hızla değişen küresel gündem Z kuşağının üzerindeki psikolojik baskıyı artırmaktadır. Amerikan Psikoloji Derneği (APA, 2018), The Harris Poll araştırma şirketi ile 2018 yılında Amerikalı bireylerin yaşamlarında, strese neden olan etkenleri belirleyebilmek ve stresörlerle başa çıkma yöntemlerini anlayabilmek için 3.458 kişiye anket uygulamıştır. Z kuşağının %75'i silahlı şiddetin, %55'i ülkelerinin günümüzdeki siyasi havasının kendilerinde strese neden olduğunu aktarmıştır. Buna ek olarak; çevresel

stres kaynaklarından olan intiharların artışı, iklim krizi, göçmenlerin ayrımcılığa uğraması ve cinsel taciz haberlerinin, diğer kuşaklara nazaran Z neslini daha fazla etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca Z kuşağının; iş, para, borçlar, konut ve gıda ihtiyacının bireysel stres faktörü olduğu belirlenmiştir. Bu genç kuşağın üyelerinin yalnızca %45'i ruh sağlığının iyi olduğunu bildirirken Y kuşağının %56'sı, X kuşağının %51'i, bebek patlaması kuşağının %70'i, daha ileri yaştaki yetişkinlerin ise %74'ü ruhsal açıdan iyi olduğunu bildirmiştir. Bu veriler ışığında, nesiller içerisinde en fazla Z neslinin problem yaşadığı görülürken daha önceki kuşaklara doğru gidildiğinde ruh sağlığının daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Bununla birlikte ruh sağlığı profesyonellerinden yardım alma isteği değerlendirildiğinde, %37 oranla en fazla Z kuşağının tedavi arayışında olduğu, en az oranın ise %15 ile sessiz kuşak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Z kuşağının stres düzeylerini azaltmak için aile üyeleri ve arkadaşlarıyla görüşlerini paylaşarak ya da dilekçe yazma gibi siyasal katılım araçları ile harekete geçerek stresle baş etmeye çalıştığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan gençlere “Z kuşağının sağlık problemlerinin en aza indirilmesi için neler yapılmasını istersin?” sorusu yöneltilerek sağlık sistemine dair beklentileri öğrenilmek istenmiştir. Gençlerin çoğunluğu; sosyal etkinliklerin yaygınlaştırılması, ebeveynlerin teknoloji konusunda bilinçlendirilmesi, sosyal medya içeriklerinin denetlenmesi konularında öneride bulunmuşlardır.

Sosyal Etkinliklerin Yaygınlaştırılması: “ Z Kuşağının Sosyalleştirilmesi Lazım.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; sosyal aktivitelerin artırılarak gençlerin teknoloji bağımlılığının azaltılabileceğini aktarmış ve bu sebeple aile yaşam merkezlerinin ve kent konseylerinin yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Gençler aktivitelere yönlendirilmeli. Voleybol, futbol, okçuluk gibi sporlarla ilgilenmeleri sağlanmalı. 4-5 yaşındaki çocukların elinde akıllı telefon olmamalı bence. Teknolojik aletlerin kullanımı için yaş sınırı olmalı.” (K3, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 18 yaş)

“Gençler spora teşvik edilmeli. Hobi edinmeleri sağlanmalı.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Gençlerin sosyal ilişkilerini geliştirici sosyal kurumlar açılmalı. Yerel yönetimler aile yaşam merkezleri kurarak, buralarda resim, tiyatro, spor gibi kurslar vererek gençleri sosyalleştirebilir. Gençlerin birbiri ile kaynaşması, sorunlarını dile getirmesi ve ortak faaliyetler yapabilmeleri için kent konseyleri yaygınlaştırılmalı.” (K28, Kadın, Pursaklar/Saray Cumhuriyet Mah., 19 yaş)

Başka bir genç ise sosyal etkinlikler için ekonomik destek verilmesi talebinde bulunarak, ekonomik yetersizlik sebebiyle sosyal medyada vakit geçirdiklerini aktarmıştır.

“Z kuşağının sosyalleştirilmesi lazım. Dışa dönük hâle getirilmeli. Gençlere maddi destek verilerek dışarı çıkabilmeleri sosyal hayata katılabilmeleri sağlamalı. Ev dışında yapılabilecek etkinlikler pahalı olduğu için gençler katılamıyor. Müzik, yabancı dil kursları, kitap fuarları, müzeler hepsi için para gerekiyor. Gençlerin şu an bunu karşılayabilecek gücü yok. Hâl böyle olunca Z kuşağı, sosyal medyaya yöneliyor.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Çocukluklarından itibaren teknolojinin içinde büyüyen Z kuşağı; sinema, tiyatro, fuar ve sergilerin ücretleri sebebiyle etkinliklere katılamamaktadır. Ev dışı aktivitelere katılamayan Z kuşağı, ev içinde en ulaşılabilir ve en eğlenceli aktivite olarak sosyal medya uygulamalarını kullanmaktadır. Ekonomik problemlerin Z kuşağını sosyal medyaya zorunlu olarak yönlendirmesi iki temel problemi ortaya çıkarmaktadır. Birinci problem Z kuşağının sosyal becerilerinin körelmesi, ikinci problem ise sosyal medyada her türlü sosyal, kültürel ve ekonomik imkâna rahatça ulaşabilen insanları görerek umutsuzluk ve çaresizlik yaşamalarıdır. Bu sorunun giderilebilmesi için gençlere ekonomik destek verilmesi gerekmektedir.

Ailelerin Eğitimi: “Burada Anne ve Babaya Çok İş Düşüyor.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı, çocuk yetiştirme ve teknoloji bağımlılığı konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi gerektiğini aktararak çocukların teknoloji bağımlılığının önlenmesinde asıl aktörün ebeveynler olduğunu, ailelerin bilinçlenmesiyle gençlerin de bilinçleneceğini ifade etmişlerdir.

“Burada anne ve babaya çok iş düşüyor. Çocuklara küçüklükten itibaren akıllı telefon verilmemeli. Çocuklar, telefonun karşısında çıt çıkarmadan saatlerce video izleyebiliyorlar. Bu durum ileride asosyallığe ve öz güven düşüklüğüne neden olabilir. Ailelerin, çocuk yetiştirme konusunda, çocukla iletişim ve teknoloji bağımlılığı konusunda uzmanlarca eğitilmesi lazım.” (K9, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Toplumsal düzeyde aile ve bireylerin bilinçlendirilmesi gerekiyor. Z kuşağını yetiştirenler, aileler. Ailelerin, çocuk yetiştirme konusunda bilgisi artırılırsa çocuklar ve gençler sosyal risklerden uzak tutulabilir. Alkol, sigara, teknoloji bağımlılığı, dengeli beslenme, egzersiz gibi konularda ailelere uzmanlar bilgi vermeli. Aileler bilinçlenirse, gençler bilinçlenir, gençler bilinçlenirse toplum gelişir.” (K22, Erkek, Pursaklar/Ayyıldız Mah., 26 yaş)

Bebeklikten yetişkinliğe kadar çocukların eğitimi ilk olarak ailede başlamakta ve okulda devam etmektedir. Küçük yaştan itibaren ebeveynlerini, model alarak öğrenme sürecini başlatan çocukların davranış kalıplarını, aile bireyleri ve yetişkinler şekillendirmektedir. Yetkin ebeveynlik becerilerine sahip olmayan, çocuklarına sınır koymayı bilmeyen ebeveynler çocuklarına tablet bilgisayar veya akıllı telefon vererek bir nevi sanal bakıcı ile çocuklarının bakım ve sorumluluğunu üstlerinden devretmektedir. Gençleri tehdit eden sosyal riskler konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi şarttır.

Psikolojik Destek: “Psikolojimizin Düzeltilmesi Gerekıyor.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı; psikolojik sorunlar yaşadıklarını, ruh sağlığının bozuk olması sebebiyle çözümü zararlı alışkanlıklarda aradıklarını ancak asıl çözümün psikolojik destek olarak sağlanabileceğini ve ruh sağlığı hizmetlerinin ücretsiz olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Z kuşağının psikolojik desteğe ihtiyacı var. Kadına, çocuğa, engelliye şiddet haberleri, ekonomik sorunlar, iş bulma ve gelecek kaygısı psikolojimizi bozmaya devam ediyor. Her Z kuşağının ayda bir psikologla ücret ödmeden görüşebilmesi için yeni bir hizmet oluşturulmalı.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

“Psikolojimizin düzeltilmesi gerekiyor. Z kuşağının psikolojisi bozuk olduğu için alkol, sigara ve sosyal medyaya yöneliyor. Gençlerin psikolojik yardım alabilmesi sağlanmalı.” (K20, Erkek, Çankaya/Söğütözü Mah., 22 yaş)

“ (...) Gençlerin sorunlarını paylaşabilmeleri ve çözüm yolunu öğrenebilmeleri için psikolojik destek almaları sağlanmalı.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

Küreselleşme ile birlikte Z kuşağı gençlerin sorunları, önceki nesillere göre çeşitlenerek çok boyutlu bir hal almıştır. Şiddetten ekonomiye, çevresel felaketlerden terör olaylarına kadar geniş skaladaki sorunlar Z kuşağı gençlerde depresif belirtilerin artmasına sebep olmaktadır. K16, K20 ve K24 kodlu Z kuşağı katılımcıların görüşlerinden hareketle, gençlerin psikososyal destek alabilmesi için ücretsiz ruh sağlığı hizmeti verilmesi gerekmektedir.

3.2.8. Politik Sisteme İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağının; Türkiye’nin ekonomik ve siyasal durumu hakkındaki düşünceleri, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katılma durumu,

gençlere yönelik hizmetlerin yeterliliği ve ülke yönetiminden beklentilerine dair bulgulara yer verilmiştir.

Gençlerin politik sisteme dair sorulara verdiği yanıtlardan oluşturulan kelime bulutu aşağıda verilmiştir. Kelime bulutu incelendiğinde, “ekonomi”, “lira”, “gençlerle”, “siyasetçiler”, “kötü” ve “çözüm” gibi kelimelerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Şekil 9. Gençlerin Politik Sisteme Dair Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu

Temel İhtiyaçları Karşulamakta Güçlük: “Akşama Kadar Bir Genç Bir Simit İle Doyabilir Mi?”

Araştırmaya katılan Z kuşağının tamamı; son dönemlerde ekonomik problemlerin derinleştiğini, yeme-içme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamadıklarını, gıda ürünlerini uygun fiyata alabilmek için sıraya girdiklerini aktarmışlardır. Bunlara ek olarak temel ihtiyaçlara yapılan harcamalardan sosyal etkinliklere finansal kaynak ayıramadıklarını ifade etmişlerdir.

“Yüksek enflasyon nedeniyle her şey pahalandı. Ekmeğin tanesi 2,5 lira. Dört kişilik bir ailenin aylık ekmeğe masrafı bile çok para tutuyor. Et, süt, yağ, bakliyat her şeye

günlük zam gelmeye başladı. Alım gücümüz her geçen gün düşüyor. Dolar ve Euro yükseldiği için teknolojik aletler alınamayacak fiyatlara ulaştı.” (K1, Erkek, Etimesgut/Süvari Mah., 23 yaş)

“Öğrenciler olarak zor durumdayız. Ne sosyal aktivitelere para ayırabiliyoruz ne de sanatsal etkinliklere. Evlere tıklı kaldık. Bir mekânda en ucuz çay 8 lira, dolmuş ücreti ise 5 lira oldu. Enflasyona çözüm bulunması lazım.” (K18, Çankaya/Topraklık Mah., 25 yaş)

“Kitaplar çok pahalı. Ders kitapları ve roman alamaz hâle geldik. Marketlerde peynire bile alarm takılıyor artık.” (K24, Kadın, Pursaklar/Fatih Mah., 24 yaş)

“Babam bana günde 10 TL harçlık verebiliyor. 3 TL dolmuş ile gidiş ücreti, 3 TL de dolmuş ile dönüş ücreti etti 6 TL. Geriye cebimde kaldı 4 TL. 3 liraya simit, 1 liraya da su alınca cebimde para kalmıyor. Akşama kadar bir genç bir simit ile doyabilir mi? Doyamaz. Ben de doymuyorum tabi.” (K28, Kadın, Pursaklar/Saray Cumhuriyet Mah., 19 yaş)

K1, K18, K24 ve K28 kodlu Z kuşağı katılımcıların görüşlerinden hareketle; gençlerin yalnızca temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmedikleri, aynı zamanda kültürel harcamalardan da geri kaldıkları ve bu durumun Z kuşağının entelektüel gelişimini engelleyeceği düşünülmektedir.

Siyasetçilerle Kuşak Farkı: “Millet Çıktı Aya, Biz Kaldık Yaya.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı gençler; siyasetçilerin yaşça büyük olması sebebiyle gençleri anlayamadıklarını, politikacıların geçmişteki düşünce yapısını gençlere benimsetmeye çalıştıklarını, günümüzün sorunlarına eğilemediklerini ifade etmişlerdir.

“ (...) Ülkemizde artık bir şeyler değişmeli. Düzelmemiz için adım atılmalı. Günümüz siyasetçileri gençleri anlamakta güçlük çekiyorlar. Kendi çağlarındaki görüşleri empoze etmeye çalışıyorlar.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“(…) Günümüzdeki partiler hâlâ 100 yıl önceki siyasal meseleleri konuşuyor. Artık bugünü konuşmak zorundayız. Ekonomi ve eğitim konusunda neler yapılmalı yöneticilerimiz bunları konuşmalı. Sorunu değil, çözümü konuşmalıyız. Millet çıktı aya, biz kaldık yaya.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

Başka bir genç ise genç siyasetçilerin de yönetimde yer alması gerektiğini ifade etmiştir.

“Siyasi olarak gençlerin önünün açılması lazım. Mecliste bir iki genç milletvekili ile olacak iş değil. Gençlere daha fazla yer verilmeli.” (K19, Erkek, Çankaya/Cebeci Mah., 23 yaş)

Görüldüğü gibi gençler, siyasi yaşamda gençlere daha çok fırsat verilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Gençler İçin Değil Gençlerle Birlikte: “Gençlere de Söz Hakkı Verirdim.”

Araştırmaya katılan Z kuşağına “Ülkenin yönetiminde söz sahibi olsaydın gençler için neler yapardın?” sorusu yöneltilerek Z kuşağının yönetimden beklentilerini öğrenilmek istenmiştir. Gençler; kendilerinin düşüncelerine önem verilmesini, onları etkileyen bir konuda karar alınırken görüşlerinin alınmasını istediklerini aktarmışlardır.

“ (...) Üniversite kampüslerine, kütüphanelere, kafelere gidip gençlerle birlikte oturup, gençlere sorardım sizin için neler yapalım diye. Bu görüşmeleri de sosyal

medyadan canlı yayınlayıp diğer gençlerin de yorumlarını alırdım. Gençlerle birlikte çözüm bulurdum.” (K7, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 20 yaş)

“Gençlerle ilgili konularda karar alınırken gençlerin de fikirlerinin alınması için bir topluluk oluşturdum. Yetişkinlerin göremediği sorunları, gençlerin gözünden anlamaya çalışırdım.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

“Gençlere de söz hakkı verirdim. Sınav, eğitim, sağlık sistemini, onların lehine, onların da fikirlerini alarak düzenlerdim.” (K27, Erkek, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 18 yaş)

Z kuşağı gençler; teknoloji sayesinde dünyadaki ileri demokrasileri görme fırsatı elde ettiği için karar alma süreçlerinde yurt dışında olduğu gibi kendilerini ilgilendiren konularda siyasal süreçlere katılmaları için gerekli zeminin oluşturmasını istemektedir. Z kuşağı gençler, genel olarak üniversite yerleşkeleri ve kafe gibi ortamlarda vakit geçirdikleri için siyasetçilerin, bürokratların ve diğer yönetim kademelerindeki kişilerin, Z kuşağı gençlerin bizzat yanına giderek güncel sorunlar hakkında onların da görüşlerini alarak yönetsel kararların, gençler ve toplum nezdinde benimsenmesini sağlayabilir.

Sivil Toplum Çalışmalarına Katılım: “Vaktim Yok.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı genel olarak, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katılamadıklarını ifade etmişlerdir. Onları gönüllü faaliyetlerden alıkoyan gerekçe, boş vakitlerinin olmayışıdır. Gençler, okul dersleri ve sınavlara hazırlanmaktan gönüllü faaliyetlere katılamadıklarını ifade etmişlerdir.

“Üniversite sınavına tekrar hazırlandığım için ekstra vakit bulamıyorum. Bu nedenle şu an için katıldığım bir dernek yok ama ileride üniversiteye başlayınca katılmak isterim.” (K3, Kadın, Etimesgut/Ahimesut Mah., 18 yaş)

“KPSS’ye hazırlandığım için vaktim yok. Bu sebeple derneklerin çalışmalarına katılamıyorum.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

“Öncelikle kendime zaman ayırıyorum. Sivil toplum kuruluşlarına ayırabileceğim vaktim yok. Derslerde artan zamanlarımda ya KPSS çalışıyorum ya da arkadaşlarımla dışarıda buluşup sohbet ediyorum.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Habitat Derneği de 2021 yılında yaptığı araştırmada, gençlerin yalnızca % 9,2’sinin bir sivil toplum örgütünde karşılıksız gönüllü olarak faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Gönüllülük yapmayan gençlerin, % 63,9’u zamanı olmadığı için, % 55,1’i ilgisini çekmediği için, % 51,5’i maddi koşulları el vermediği için gönüllü aktivitelerde bulunmadığını belirtmektedir. Benzer şekilde gençlerin sadece % 10,8’inin bir siyasi parti/sivil toplum örgütü ya da spor kuruluşuna üye olduğu bilinmektedir (Habitat Derneği, 2021). Dolayısıyla Z kuşağının gönüllü çalışmalara ve siyasal faaliyetlere fiziken katılmadığı söylenebilir.

Bazı Z kuşağı gençler, her ne kadar sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katılamadıklarını belirtse de sosyal medya üzerinden yapılan yardım kampanyalarını beğenerek ve paylaşarak sosyal medya üzerinden sınırlı da olsa sivil toplum çalışmalarına katkı vermeye çalıştıklarını aktarmışlardır.

“Fiziken katılmıyorum ama sms ile yapılan yardım kampanyalarına mesaj atarak ben de bağış yapıyorum bazen.” (K2, Erkek, Etimesgut/Piyade Mah., 21 yaş)

“Instagram’da gördüğüm SMA’lı çocuklar, sokak hayvanları, muhtaç ailelere yapılan yardım kampanyalarına mesaj atarak, kendi hesabımda paylaşarak destek veriyorum.” (K16, Kadın, Çankaya/İlker Mah., 24 yaş)

“İnternette bir yardım kampanyası başlatılırsa ona yardım ediyorum.” (K27, Erkek, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 18 yaş)

Bazı gençler ise sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Gönüllülük faaliyetinde bulunan gençler; Türk Kızılay, Yeşilay, LÖSEV, TEGV ve TEMA Vakfı’nda görev aldıklarını aktarmışlardır.

“Tema Vakfı’na üyeyim. TEMA Vakfı bünyesinde doğanın korunmasına yönelik farkındalık çalışmaları ve ağaç dikme çalışmalarına destek oluyorum. Üniversitemde de LÖSEV Topluluğu’na üyeyim. Lösemili çocuklar için yardım çalışmalarına katılıyorum.” (K6, Kadın, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“Kızılay bünyesinde haftada bir veya iki haftada bir gıda kolisi dağıtımı için yardım ediyorum. Bunun dışında Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’nın çalışmalarına katılıyorum. Her hafta düzenli olarak çocuklarla etkinlik yapıyorum. Kitap okuyup canlandırma yapıyoruz.” (K14, Kadın, Çankaya/Anıttepe Mah., 22 yaş)

“Türk Kızılay ve Yeşilay’ın çalışmalarına katılıyorum. Stant kurup broşür dağıtarak insanları derneklerin faaliyetleri hakkında bilgilendiriyoruz.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

Z kuşağı gençlerin çoğunluğunun; sivil toplum çalışmalarında aktif görev almadıkları, sivil toplum çalışmalarına katkı sunan sınırlı sayıdaki gençlerin de genel olarak ulusal düzeyde yapılanmış, kamu destekli sivil toplum kuruluşlarında görev üstlenmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

3.2.9. İnanç Sisteminde İlişkin Bulgular

Bu başlıkta araştırmaya katılan Z kuşağının; inanç hakkındaki düşüncelerine dair bulgulara yer verilmiştir.

Gençlerin inanç sistemine dair sorulara verdiği yanıtlardan oluşturulan kelime bulutu aşağıda verilmiştir. Kelime bulutu incelendiğinde, “din”, “gençler”, “kuşağı”, “sosyal”, “uzaklaştı” gibi kelimelerin ön plana çıktığı görülmektedir.

Şekil 10. Gençlerin İnanç Sisteminde Dair Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Kelime Bulutu

İnanç Özgürlüğü: “İsteyen Çarşaf Giysin İsteyen Mini Etek Giysin.”

Araştırmaya katılan Z kuşağı; inanç konusunda insanların özgür bırakılmasını ve farklı inançlara saygı gösterilmesini istediklerini ifade etmişlerdir.

“ (...) Gençler inanç konusunda kendi özgür iradesine bırakılmalı. Gençler kendileri araştırarak inançlarına karar vermeli. Gençler din konusunda asla zorlanmamalı.” (K4, Erkek, Etimesgut/Etiler Mah., 21 yaş)

“İsteyen çarşaf giysin isteyen mini etek giysin. İsteyen İslam’a inansın isteyen Hristiyanlık’a inansın. Hiç kimse diğer insanların görüşlerini, inançlarını değiştirmek için baskı yapmamalı.” (K17, Kadın, Çankaya/Yukarı Dikmen Mah., 25 yaş)

“Herkes dinini kendi içinde yaşamalı. Din, Allah ile kişi arasında. Herkes kendi için ibadet etmeli. Gençlere dini konularda empoze yapılmamalı. Hepimiz aynı olmak aynı düşünmek zorunda değiliz. Dinimizi dışarıya göstermek, kanıtlamak zorunda değiliz.” (K25, Erkek, Pursaklar/Merkez Mah., 24 yaş)

Dolayısıyla Z kuşağı gençlerin; din konusunda tek bir düşünce kalıbına girmek istemediği, ibadet ve giyim tarzı gibi hususlarda kimsenin kimseye karışmaması gerektiğini düşündükleri eğiliminde oldukları söylenebilir.

Sosyal Medyanın İnanca Etkisi: “Z Kuşağı Araştırarak Kendi Doğrularını Bulmaya Çalışıyor.”

Araştırmaya katılan Z kuşağının; inanç konusunda araştırmacı bir tutum içinde oldukları, farklı dinler hakkında bilgi edinmeye çalıştıkları görülmüştür.

“Z kuşağı, internetin yaygınlaşmasıyla birlikte sormaya, soruşturmaya ve sorgulamaya başladılar. Z kuşağı, çevresi tarafından dışlansa bile dinlerin içeriğini sorgulamaya devam ediyor. Eski kuşaklar, kendi anne ve babaları ne anlatırlarsa onu mutlak doğru olarak kabul ediyorlardı. Z kuşağı araştırarak kendi doğrularını bulmaya çalışıyor.” (K11, Kadın, Çankaya/Beytepe Mah., 22 yaş)

“Gençler, internetten araştırarak dinleri öğrenmeye çalışıyor. İnternet bazı gençleri dinden uzaklaştırırken bazılarını yakınlaştırıyor. İki yıl önce başım açıktı. Şimdi kapalı. İnternetten araştırarak doğru yolu buldum.” (K21, Kadın, Pursaklar/Mimar Sinan Mah., 23 yaş)

Görüldüğü gibi, Z kuşığı, inanç sistemlerini de sorgulayan, araştıran bir tutum içindedir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın genel amacı, Z kuşağının fiziksel ve sosyal çevresindeki sistemlerle etkileşimlerinde yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve Z kuşağı gençlerin deneyimlerinden yola çıkılarak farklı sistemlere yönelik çözüm önerileri geliştirilmesidir. Araştırma kapsamında Pursaklar, Etimesgut ve Çankaya’da ikamet eden 18-26 yaş arası Z kuşağı gençlerden nitel yöntemle veri toplanmıştır. İlçeler belirlenirken alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki ilçelerden veri toplanması için Ankara’nın üç farklı merkez ilçeleri seçilmiştir. Veriler, her bir ilçeden beşi erkek, beşi kadın 10 kişi olmak üzere toplam 30 Z kuşağı gençten yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri, MAXQDA-2022 programında analiz edilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Araştırmanın amaçlarına ilişkin olarak elde edilen bulgularla ilgili sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

4.1.1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan gençlerin yaş ortalaması 22 yaştır. Ailedeki birey sayısı en düşük 3 kişi, en yüksek 7 kişidir. Katılımcıların % 23,3’ü lise, % 13,3’ü ön lisans, % 63’ü lisans öğrencisidir. Katılımcıların annelerinin % 60’ı ev hanımı, % 20’si memur, % 20’si işçidir. Katılımcıların babalarının % 16,6’sı emekli, % 33,3’ü işçi, % 36,6’sı memur, % 13,3’ü ise esnaftır. Gençlerin tamamı aileleri ile ikamet etmektedir.

Gençlerin annelerinin babalarına göre daha düşük eğitim düzeyine sahip olduğu ve annelerin yarısından fazlasının bir işte çalışmadığı (ev hanımı olduğu) görülmüştür.

4.1.2. Katılımcıların Etkileşim İçinde Oldukları Sistemler Hakkındaki Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan gençlerin etkileşim içinde oldukları sistemlere hakkındaki deneyimlerine ilişkin bulgular, sosyal hizmette sıklıkla kullanılan ekolojik sistem yaklaşımı temelinde ele alınmış ve bu kapsamda fiziksel çevre, aile sistemi, arkadaş sistemi, eğitim sistemi, teknoloji sistemi, istihdam sistemi, sağlık sistemi, politik sistem ve

inanç sistemi başlıklarında dokuz temel tema ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu bulgulara ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Katılımcı gençlerin fiziksel çevre ile olan etkileşimlerinde; komşuluk ilişkileri, mahallenin güvenlik durumu, mahalle baskısı, mahalledeki çevre kirliliği (fiziksel çevrenin kirli olması ve ses kirliliği) konularında sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Gençlerin, komşuluk ilişkilerinin azaldığını, yaşadıkları mahallede özellikle akşam saatlerinde ve özellikle kadınlar açısından güvenli olmadığını, sokak köpeklerinin ilçelerde yaygın bir sorun olduğunu ve köpeklerden çok korktuklarını, kendilerine göre daha ileri yaşta olan neslin psiko sosyal olarak çok baskıcı olduklarını, özellikle kadınların kıyafetleri, kimlerle görüştükleri gibi konularda baskı yaptıkları, yaşadıkları çevrenin kirli olduğu, mahalle sakinlerinin çevreyi temiz tutmak konusunda özenli davranmadığı, sokak düğünlerinin (Etimesgut ve Pursaklar ilçeleri için geçerli) ciddi bir ses kirliliğine neden olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Gençlere nasıl bir çevrede yaşamak istedikleri sorulduğunda ise yeşil alanların olduğu, güvenli, istedikleri saatte çıkıp özgürce dolaşabilecekleri bir çevrede yaşamak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Gençlerin aile sistemi ile olan etkileşimlerinde; ailelerinin, cinsiyet fark etmeksizin aşırı korumacı ve çoğunlukla baskıcı davrandığı, bireyselleşmekte güçlük çektikleri, kendi deneyimlerini yaşamak için fırsat verilmediği, giyim tarzı, eve giriş-çıkış saatleri, kişisel harcamalar, yemek kültürü, akraba ziyaretleri ve ortak etkinlikler konularında çatışma yaşadıkları, özellikle kadınlar için toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çok yoğun biçimde deneyimlendiği, aile ile vakit geçirmenin yemek yemek, hafta sonları gezmeye gitmek gibi son derece sınırlı etkinliklerle sürdürüldüğünü, ebeveynleriyle vakit geçirmek yerine kendi odalarında Instagram ve Youtube'da vakit geçirmeyi tercih ettiklerini, anne-baba rollerindeki geleneksel yapının devam ettiğini (anne-çocuk daha yakın, çocuğun başına bir şey gelse ilk anneye söylüyor, baba ile ilişkiler daha sınırlı), kardeşlerle yakın ilişki içinde olduklarını söylemek mümkündür.

Gençlere ileride ailelerinden neler bekledikleri ve nasıl bir aile kurmak istedikleri sorulduğunda ise ileride kuracakları ailelerde cinsiyetler arası eşitliğe önem vereceklerini, kök ailelerinin ileride kurmayı planladığı ailelerine karışmamalarını istediklerini görmekteyiz. Bununla birlikte ileride evlenmek istemediğini, özgürce hayatını yaşamak istediğini söyleyen katılımcılar da olmuştur. Bu katılımcıların kadın olduklarını

vurgulamak önemlidir. Ek olarak, çeşitli nedenlerle (ekonomik kaygılar, dünyanın içinde bulunduğu durum, çevre felaketleri, sorumluluk almak istememe v.b.) çocuk sahibi olmayı düşünmediğini belirten katılımcılar da olmuştur.

Gençlerin arkadaş sistemi ile olan etkileşimlerinde; arkadaşları ile çoğunlukla yakın ilişkiler kurabildikleri, aileleri ile paylaşmadıkları pek çok şeyi arkadaşları ile paylaşabildikleri, arkadaşları ile çoğunlukla dışarıda, alışveriş merkezlerinde, kafelerde vakit geçirdikleri ancak son dönemde ağırlığını iyice hissettiren ekonomik kriz nedeniyle artık evlerde toplanmak zorunda kaldıklarını, bu anlamda sosyalleşme konusunda ciddi zorluklar yaşadıklarını, sosyal medyanın arkadaşlık ilişkilerinde de etkili olduğunu, sosyal medyadaki imajların özellikle kadınları tek tipleştirdiği ve süreci bir güzellik yarışına döndürdüğünü düşündükleri, kimi gençlerin ise arkadaşlarını bencil buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Z kuşağının; gelecekte entelektüel kapasitesi yüksek, çok yönlü yeteneğe sahip kişilerle arkadaş olmak istediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gençlerin eğitim sistemi ile olan etkileşimlerinde; eğitim sisteminin sıklıkla değişmesinden son derece olumsuz etkilendikleri, eğitimi ezberci buldukları bu nedenle kalıcı bilgi edinemedikleri, tek tip sınav sistemi ve yılda bir defa yapılan merkezi sınavların, ciddi kaygı yarattığı, devlet ve özel okulların eğitim kalitesinde farklılıklar olduğunu düşündükleri, eğitimcilerin kendileirne yeterince zaman ayırmadığı ve sorularına doyurucu cevap vermediklerini düşündükleri, okullarda farklılıkları olan gençlere saygı gösterilmediği, akran zorbalığının devam ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gençler, ezberci olmayan, günün koşullarına uygun ve ilgi alanlarına göre eğitim almak istediklerini ifade etmişlerdir.

Gençlerin teknoloji sistemi ile olan etkileşimlerinde; sosyal medyada uzun süre vakit geçirdikleri, sosyal medyanın aslında bir illüzyon olduğunu bilmelerine rağmen “hep mutlu” ve “ulaşılmaz” hayatları izlemenin kendilerini mutsuz hissettirdiğini, sosyal medyada bir var olma ve beğenilme yarışı olduğunu bunun da kendilerini kötü hissettirdiğini, kimi zaman sosyal olaylara ve kendi yaşadıkları zorluklara ilişkin sosyal medyayı hem tepki gösterme ve böylelikle kamuoyunu etkileme aracı hem de kendi sorunları için sosyal destek alam aracı olarak kullandıklarını, medyada yer alan şiddet, savaş, doğal felaketler gibi olumsuz haberlerin kendilerini rahatsız hissettirdiğini bu

nedenle geleneksel medyadan (TV, gazete, radyo) uzaklaştıklarını, bu haberlerin psikolojik etkilerinden uzaklaşmak için ise sosyal medyada eğlenceli içerikler izlemeyi tercih ettikleri, her ne kadar sosyal medyayı yoğun olarak kullansalar da bazı içeriklerin zararlı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

Gençlerin istihdam sistemi ile olan etkileşimlerinde; iş bulma konusunda ciddi ve yoğun bir kaygı taşıdıkları, iş fırsatlarının özellikle de kamuda azaldığını düşündükleri, özel sektörün ise iş güvencesi sağlamadığı ve özel sektörde çalışma şartlarının son derece ağır olduğunu düşündükleri, işe alımlarda nepotizmin yaşandığını düşündükleri, üniversite eğitimi sırasında aldıkları kredilerin sonrasında kendileri için ciddi bir yük oluşturduğunu deneyimledikleri sonucuna ulaşmıştır.

Gençlere nasıl bir işte çalışmak istedikleri sorulduğunda ise esnek çalışma saatlerine sahip, eleştirinin olmadığı, iş arkadaşları ile iyi anlaştığı, sosyal medyadan iş yaparak büyük paraları kazanmayı hedefledikleri girişimciliğin üst düzeyde olduğu işler yapmak istediklerini belirttikleri görülmüştür.

Gençlerin sağlık sistemi ile olan etkileşimlerinde; sigara kullanımının yaygın olduğu, bu kullanımda arkadaş etkisinin ağırlı bastığı, çevre baskısının, ekonomik ve siyasal sorunların depresyonu tetiklediği ve antidepresan kullanımını gerektirdiğini, psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları, özellikle teknoloji bağımlılığının fiziksel ve psikolojik sağlıklarını ve sosyal yaşantılarını olumsuz etkilediğini, ancak ekonomik yoksunluklar ve sosyal çevredeki yetersiz olanaklar nedeniyle eve kapanmak zorunda kaldıklarını bu nedenle de eğlenmek ve oyalanmak için sosyal medyayı kullandıklarını, ailelerinin teknoloji bağımlılığı konusunda bilgisiz olmalarının da bu bağımlılığı arttırdığını düşündükleri, özellikle kamudan sağlık hizmeti almakta zorlandıklarını düşündükleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Gençlerin politik sistem ile olan etkileşimlerinde; ekonomik krizin kendilerini derinden etkilediği, siyasette ve karar alma süreçlerinde kendilerine yeterince yer verilmediğini, çeşitli nedenlerle sivil toplum faaliyetlerine katılmakta zorlandıkları, genellikle sosyal medya üzerinden yapılan gönüllülük faaliyetlerine katılmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Gençlerin inanç sistemi ile olan etkileşimlerinde; inanç konusunda özgürlük sağlanmasını istedikleri, farklı inançlara saygı duyulmasını bekledikleri, farklı dinlere

mensup kişilere toleranslı olduğu, inanç sistemlerine ilişkin sorularının yanıtlarını sosyal medyadan bulmaya çalıştıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmada, Ankara’da yaşayan farklı sosyo ekonomik düzeye sahip gençlerin deneyimlerini ortaya koyabilmek böylelikle verileri zenginleştirebilmek amacıyla alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyi temsil eden üç ilçe belirlenmiştir. Bu ilçeler sırasıyla Pursaklar, Etimesgut ve Çankaya olmuştur. Bu bağlamda gençlerin yaşadıkları ilçelerin sosyoekonomik düzeyine göre etkileşim içinde bulundukları sistemlere ilişkin deneyimlerinin bazılarının ilçelere göre farklılaştığı bulunmuştur.

Çankaya ilçesi diğer ilçelere göre fiziksel açıdan ve çevre kalitesi açısından daha güvenli ve yaşanabilir olarak değerlendirilmiştir. Özellikle kadın katılımcılar açısından burada özgürce hareket etmek diğer ilçelere göre çok daha kolaydır. Bu bağlamda ailenin eğitim düzeyi ve ekonomik düzeyi yükseldikçe gençlerin sosyalleşme fırsatlarına ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak olanaklara erişme şansları diğer ilçelere göre daha yüksektir. Bu durumla ilişkili olarak, üst sosyoekonomik düzeydeki gençlerin diğer gençlere göre kamuda çalışmayı daha az düşündükleri, daha girişimci bir bakış açısına sahip oldukları, yurt dışında yaşama isteklerinin arttığı görülmüştür. Ek olarak sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan gençler diğer gençlere göre sivil toplum çalışmalarına bizzat katılarak katkı vermekte ve bu çalışmalara daha çok zaman ayırabilmektedir.

Bu farklılıklara karşın sosyal medyada geçirilen zaman, sosyal medyadan etkilenme düzeyi her üç ilçede de benzer biçimde yüksektir.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

4.2. Öneriler

Araştırma sonucunda gençlerin ilişkide oldukları sistemlerin neredeyse tümüne ilişkin ciddi sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Bu sorunların çözümlenmesi veya azaltılması için koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması önem taşımaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet bakış açısından Z kuşağındaki gençlerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi için aşağıdaki öneriler oluşturulmuştur:

- Sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak gençlerin yaşadıkları fiziksel çevrenin güvenli olması önem taşımaktadır. Bu nedenle gerek il genelinde

gerekse belediye düzeyinde asayişin sağlanmasından sorumlu olan kurumların gençleri temel alarak güvenli bir fiziksel çevrenin yaratılmasına katkı vermesi gerekmektedir.

- Yerel yönetimlerin görevleri arasında yaşanılan çevrenin kalitesinin sağlanması da gerekmektedir. Bu açıdan yeşil alanların artırılması, gençlerin sosyalleşmesi için ücretsiz ya da düşük ücretlerle sağlanacak olanakların yaratılması gerekmektedir.
- Şehir planlaması yapılırken sosyal hizmet uzmanlarının saha çalışmalarından destek alınmalıdır. Gençlerin ve diğer toplum üyelerinin fiziksel çevreden beklentilerinin araştırılması, mahalli düzeyde toplumun kültürel değerlerinin belirlenmesi, sosyal, sportif ve kültürel kurumların ulaşılabilirliği, bölgedeki kırılgan grupların sorunları ve ihtiyaçlarının saptanarak kentsel kalkınmanın sağlanabilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının mesleki bilgilerinden ve gözlemlerinden yararlanılmalıdır.
- Dünyadaki ve Türkiye’deki tüm değişimlere karşın aile, üyeleri için hala en önemli kurumdur. Bu nedenle özellikle dijital bağımlılığın yoğun olarak yaşandığı Z kuşağının bu konudan zarar görmesini engelleyebilmek amacıyla ebeveynlere dijital bilgilendirme yapılmalıdır. Bu bilgilendirme okullarda yapılabileceği gibi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet veren sosyal hizmet merkezlerinde, yerel yönetimlere bağlı birimlerde verilebilir. Bu sürecin planlanmasında sosyal hizmet uzmanları aktif olarak rol oynamalıdır.
- Ailenin, üyeleri açısından koruyucu ve destekleyici işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmesini sağlamak için ailelerin desteklenmesi, ebeveyn çocuk ilişkileri konusunda bilgilendirilmeleri ve gerektiğinde doğrudan danışmanlık hizmetleri alabilmeleri sağlanmalıdır. Bu konuda en önemli pay Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na düşmektedir.
- Ailede ve toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğini güvence altına alacak uygulamaların ve davranışların gelişmesi ve içselleştirilmesi için eğitim, danışmanlık, hak savunuculuğu gibi çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu nedenle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet veren sosyal hizmet merkezlerinde, yerel yönetimlere bağlı birimlerde öncelikle gençlere sonrasında ise ailelere ve topluma yönelik çalışmaların yapılması önemlidir.

- Gençlerin madde bağımlılığından korunabilmeleri için ilgili tüm kamu kurumlarının birlikte çalışmaları önemlidir. Bu açıdan sosyal hizmet uzmanları önleyici çalışmaların yapılmasında aktif rol oynayabilirler.
- Z kuşağının, akranlarıyla spor ve sanat alanlarında ortak etkinlikler yapabilmeleri için gençlik merkezlerinin sayısı artırılarak bu merkezler mahalle bazında yapılandırılmalıdır.
- Eğitim sisteminin bireysel farklılıklara saygı duyan, güncel ihtiyaçlara uygun biçimde yapılandırılmış ve gençlerin katılımı ile şekillendirilmiş olması önemlidir. Örneğin, dikkat süresi düşük olan Z kuşağı için ders süreleri 40-50 dakikadan 30 dakikaya düşürülmelidir. Derslerde videolara, görsellere, deneylere, canlandırmalara daha fazla yer verilmelidir. Bu bağlamda sınav sistemlerinin de gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- İnternet ve sosyal medya, gençler açısından pek çok fırsatı barındırdığı gibi pek çok riski de barındırmaktadır. Bu nedenle gençlere dijital okuryazarlık eğitimleri verilmelidir.
- Küreselleşmenin de etkisiyle giderek artan ekonomik daralmaların getirdiği sonuçlardan birisi de genç işsizliğidir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, gençlerin işsizlik konusunda ciddi kaygılarının olduğunu göstermiştir. Bu nedenle gençlere istihdam olanaklarının yaratılması (özellikle internet ve teknoloji temelli olanakların) önemlidir.
- Gençlerin psikolojik desteğe ihtiyaçları olduğu önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır. Bu desteğin hızlı ve ulaşılabilir olması açısından Sağlık Bakanlığı'na bağlı olan Aile Sağlığı Merkezleri'ne sosyal hizmet uzmanı ve psikologların ataması yapılarak Z kuşağının psikososyal destek hizmetlerine ücretsiz ve hızlı ulaşabilmesi sağlanmalıdır.
- Aile Sağlığı Merkezleri bünyesinde gençlere psikoeğitim verilerek psikolojik sağlıklarını korumak amacıyla koruyucu önleyici çalışmalar yapılmalıdır.
- Okullarda, okul sosyal hizmeti alanında ihtisaslaşmış sosyal hizmet uzmanlarının görev alması sağlanarak Z kuşağı gençlerin psikososyal sorunlarının önlenmesi, ekonomik problemlerin giderilmesi, ergenlik döneminde aile içi ilişkilerde meydana gelen dalgalanmaların yıkıcı etkilerinin en aza indirilmesi, ihmal ve istismar durumlarının tespit edilmesi, psikososyal sorunların tedavi edilmesi,

gençlerin fiziksel çevre ve sosyal çevre koşullarının değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Gençlerin siyasal yaşamda kendilerini ilgilendiren konularda karar vermelerinin sağlanması için daha fazla temsil edilmeleri teşvik edilmelidir. Özellikle yerel yönetimler bu açıdan önemli destekler sunmaktadır. Bu desteklerin artırılması gereklidir.

KAYNAKÇA

- Aba Psikoloji . (2021). 08 07, 2021 tarihinde <https://abapsikoloji.com/z-kusagi-ve-arkadaslik-iliskileri/> adresinden alındı
- Adams, R., Dominelli, L., & Payne, M. (2015). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Adıgüzel, O., Batur, H., & Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (19), 165-182.
- Ahmed, N. (2019). Generation Z's Smartphone and Social Media Usage: A Survey. *Journalism and Mass Communication* , 9 (3), 101-122.
- Aka, B. (2018). BEBEK PATLAMASI, X ve Y Kuşağı Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Kamu ve Özel Sektör Farklılıklarına Göre İncelenmesi: Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* , 9 (20), 118-135.
- Akgül, H. (2022). X, Y ve Z Kuşağı Bireylerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Spektrumu Dergisi* , 4 (1), 31-42.
- Akman, K. (2021). Türkiye’de Gençlik Ve Siyaset: Gelecek İçin Nasıl Bir Katılım? *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi* , 4 (1), 157-181.
- Altuntaş, A. (2019). *Siyasal Katılım Sürecinde Gençliğin Rolü ve Sosyal Medya Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- APA. (2018). *Stress in America: Generation Z. Stress in America™ Survey*. 06 12, 2021 tarihinde American Psychological Association: <https://www.apa.org/news/press/releases/stress/2018/stress-gen-z.pdf> adresinden alındı
- Apaydın, F. (2018). Türkiye’de İşsizliğin Karakteristiklerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (30), 159-200.
- Arıcı, A., & Yaman, Ö. M. (2021). Gençlerde Alkol Kullanımı ve Kültürel Yapının Bağımlılığa Etkisi. *Sosyal Çalışma Dergisi* , 5 (2), 71-89.
- Aytaç, Ö., & Tan, M. (2020). Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşanan Değişim: Mardin Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* , 15 (25), 3233-3259.
- Barnes&Noble College. (2018). 05 29, 2021 tarihinde <https://partnerships.bncollege.com/wp-content/uploads/2018/03/Barnes-Noble-College-Gen-Z-Report.pdf> adresinden alındı
- Başar, M., & Doğan, M. C. (2020). Öğrencilerin Matematik Korkusunun İncelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies* , 7 (3), 1-26.

- Başbayram, R., & Turan, A. H. (2018). Gençler Arasında Sosyal Medya Kullanım Karakteristikleri. H. K. İltar (Dü.). içinde Paper presented at the Fifth International Management Information Systems Conference.
- Bayramov, S. (2019). *X, Y ve Z Kuşak Çalışanlarının Esnek Çalışmaya Yönelik Tutumlarının Eskişehir İli Kapsamında Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bencsik, A., & Machova, R. (2016). *Knowledge Sharing Problems Fom the Viewpoint of Intergeneration Management*. Kidmore End: Academic Conferences International Limited.
- Bener, Ö., & Günay, G. (2013). Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 3 (1), 1-16.
- Berkup, S. B. (2014). Working With Generations X And Y In Generation Z Period: Management Of Different Generations In Business Life. *Mediterranean Journal of Social Sciences* , 5 (19), 218-229.
- BM. (2013, 1 23). 04 5, 2021 tarihinde Definition of Youth: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf> adresinden alındı
- Britannica. (2021). 04 13, 2021 tarihinde Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Douglas-Coupland> adresinden alındı
- Broadbent, E., Gougoulis, J., Lui, N., Pota, V., & Simons, J. (2017). *Varkey Foundation*. 08 19, 2021 tarihinde Generation Z: Global Citizenship Survey: <https://www.varkeyfoundation.org/media/4487/global-young-people-report-single-pages-new.pdf> adresinden alındı
- Büyükuslu, F. (2017). *Z Kuşağının İş Yaşamından Beklentileri Konusunda Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Can, İ., & Girgin Büyükbayraktar, Ç. (2018). Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (39), 355-372.
- Can, V., Küçükoglu, S., Özdemir, A. A., & Bulduk, M. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Madde Kullanım Durumları ile Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Kocaeli Tıp Dergisi* , 10 (Ek Sayı 2), 63-71.
- Comte, A. (1858). *The positive philosophy of Auguste Comte*. New York: Calvin Blanchard.
- Coşkun, D. C. (2019). *Z Kuşağı Mensubu Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi , İstanbul.

- Çakır, B. (2005). *İstanbulda'da Eski ve Yeni Yerleşim Yerlerinde Komşuluk İlişkilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çalış Duman, M., & Akdemir, B. (2016). Mobbing ve Çalışan Performansı Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* , 7 (2), 29-52.
- Çelen, Y. (2019). *Kuşak Çatışması ve İşletmelere Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Ankara.
- Çömlekçi, M. F., & Başol, O. (2019). Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 17 (4), 173-188.
- Danış, M. Z. (2006). Davranış Bilimlerinde Ekolojik Sistem Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi* , 3 (9), 45-54.
- Deloitte. (2017). *Deloitte*. 07 19, 2021 tarihinde 2017 Global Mobile Consumer Survey: US edition (The dawn of the next era in mobile): <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/technology-media-telecommunications/us-tmt-2017-global-mobile-consumer-survey-executive-summary.pdf> adresinden alındı
- Dirlik, O., & Alptekin, H. D. (2022). Üniversite Sınırlarında Kayırmacılık: Kayırmacı Davranış Paternleri ve Kayırmacılığın Kökeni Üzerine Nitel Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 11 (1), 380-403.
- Duman, M. Z. (2019). *Kuşak Çatışması X ve Z Kuşağı Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Duman, M. Z. (2021). Üniversitede Okuyan Z Kuşağının Değişen Aile Algısı ve Aile İçi İlişkilerde Yaşadığı Sorunlar. *Sosyolojik Bağlam Dergisi* , 2 (1), 20-36.
- Durmaz, C. (2020). *Y Ve Z Kuşağının Turizm İşletmelerine Yönelik Mesleki Cinsiyet Algılarının İncelenmesi: Samsun İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 3 (2), 207-222.
- Duyan, V. (2014). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Eğinli, A. T. (2009). Çalışanlarda İş Doyumu: Kamu Ve Özel Sektör Çalışanlarının İş Doyumuna Yönelik Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* , 23 (3), 35-52.

- Ercan, E. M. (2021). *Boş Zaman Değerlendirmesi Açısından Z kuşağı: Necmettin Erbakan Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Erdoğan, E. (2013). *Türkiye'de Gençlerin Siyasal ve Sivil Katılımı*. Ankara: Sage Yayınevi.
- Erkol, M., Şahin, M., & Avcı, Ş. (2021). Toplumsal Değişimin Bir Göstergesi Olarak Gençlerin Evliliğe Yönelik Tutumları. *Universal Journal of History and Culture* , 3 (1), 57-78.
- Erten, Y. E. (2019). *Sosyal Medyada Dezenformasyon*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi , İstanbul.
- Eser, H. B., & Güler, Ö. (2015). İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Katılım Üzerine Etkisi-SDÜ Örnek Olayı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 7 (2), 196-219.
- Esmer, Y. (1999). *Devrim Evrim Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler*. İstanbul: TESEV.
- Ethics Resource Center . (2011). 04 12, 2021 tarihinde Generational Differences in Workplace Ethics: <https://rsp.uni.edu/sites/default/files/ERC%20Generational%20Differences.pdf> adresinden alındı
- Evlek, M. (2019). *Çalışma Hayatında Kuşaklararası Çatışma: Almanya ve Türkiye’de Z Kuşağı Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- EY Global. (2021). 06 07, 2021 tarihinde https://www.ey.com/en_gl/corporate-responsibility/how-business-and-education-can-help-gen-z-reframe-the-future adresinden alındı
- Fodor, M., & Jaeckel, K. (2018). What does It Take to Have a Successful Career Through the Eyes of Generation Z - Based on the Results of a Primary Qualitative Research. *International Journal on Lifelong Education and Leadership* , 4 (1), 1-7.
- Genç, G. (2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi , Malatya.
- Gökçe, S. (2021). *Kuşaklara Göre Dindarlık Eğilimleri: Y ve Z Kuşaklarının Dindarlık Eğilimleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi* (10), 5-59.
- Göktuğ, T. H., Deniz, B., & Kılıçaslan, Ç. (2018). Çevre ve Doğa Koruma Konusunda Gençlik Platformları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* , 8, 414-440.

- Gönülaçar, Ş. (2014). *İnsan Kaynakları Yönetiminde Kayırmacılık Kuşatması ve Liyakatsizlik Çıkmazı*. 06 10, 2022 tarihinde <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/35880199/Kayirmacilik.kusatmasi.ve.liyakatsizlik.cikmazi.2014.sgonulacar-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1655125901&Signature=HrOuVWwwTzt1Xs17BFYKdjPeUvoO12hK8LdC3XNLYbNABqMAngBSffQIVeYVK6dyGpP2ZeeU4av6u9TPVXIwux7xqs> adresinden alındı
- Güner, B. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Uyuşturucu Madde Kullanım Alışkanlıkları ve Yaygınlığı: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Örneği. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 6 (2), 81-95.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürhan, N. (2017). Her Yönü ile Akran Zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psichiatri Nurs-Special Topics* , 3 (2), 175-181.
- Gürler, M. (2020). Devlet Okuluyla Özel Okul Arasındaki Farklar. *Kapadokya Eğitim Dergisi* , 1 (1), 1-6.
- Habitat Derneği. (2021). *Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırması 2021*. 07 24, 2021 tarihinde <https://habitatdernegi.org/wp-content/uploads/turkiyede-genclerin-iyi-olma-hali-arastirmasi-raporu-4-ozet.pdf> adresinden alındı
- Havas People. (2014). 04 17, 2021 tarihinde Marketing to Generation Z : <https://www.slideshare.net/TalentBites1/marketing-to-generation-z> adresinden alındı
- İçme, T., Yıldırım, T., & Büyük, U. (2022). Z Kuşağı Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Algıları. *Erciyes Akademi* , 36 (1), 82-102.
- İlhan, E., & Görgülü Aydoğdu, A. (2018). Türkiye’de YouTube Yayıncılığı ve YouTuber Olmak. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (47), 141-167.
- Ipsos. (2012). 08 14, 2021 tarihinde http://www.arastirmakutuphanesi.com/staticfiles/files/cocuklarin_yasam_tarzi_ve_medya_Subat2012.pdf adresinden alındı
- İrmak Aydın, B. (2020). *Instagram Reklamlarının Z Kuşağının Satın Alma Davranışına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Jaleniauskiene, E., & Juceviciene, P. (2015). Reconsidering University Educational Environment for the Learners of Generation Z. *Social Sciences* , 88 (2), 38-53.
- Jenkinson, A., & Jensen, D. (2006). Social Work Strengthening Systems Youth Live Within. *Visions Journal First Responders for Young People* , 3 (2), 15.
- Joshi, A., Dencker, J. C., Franz, G. (2011). Generations in organizations. *Research in Organizational Behavior*, 31, 177-205. doi:10.1016/j.riob.2011.10.002

- Kapani, M. (2016). *Politika Bilimine Giriş* (42. baskı). Ankara: BB101 Yayınları.
- Kapil, Y., & Roy, A. (2014). A Critical Evaluation of Generation Z at Workplaces. *International Journal of Social Relevance & Concern* , 2 (1), 10-14.
- Kayan, A. (2018). Kentleşme Sorunları Kapsamında Şanlıurfa'nın Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi* , 16 (32), 299-328.
- Kaymal, C. (2017). Kırdan Kente Göçün Kültürel Sonuçları: Gecekondulaşma ve Arabesk. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi* , 5 (15), 1499-1519.
- Kırıışık, F., & Öztürk, K. (2021). Şiddet Haberlerinden Hayvan Haklarına, Sahipsiz Köpek Sorunu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (69), 360-388.
- Kızılkaya, Z. Z. (2022). Gençlerin TikTok Kullanım ve Doyumu Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 10 (1), 231-247.
- Knoll Workplace Research. (2014). *What Comes After Y? Generation Z: Arriving to the Office Soon.* 07 23, 2021 tarihinde <https://www.knoll.com/document/1399972440568/What-Comes-After-Y.pdf> adresinden alındı
- Kobak, K. (2022). #TikTokkapsın Hareketi: Twitter'da Sosyal Ağ Analizi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 11 (1), 309-319.
- Koyuncu, A. (2009). Küresel Kentte Komşuluk. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (22), 23-42.
- Kryşık, J., & Finn, J. (2015). *Etkili Sosyal Hizmet Uygulaması İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Kuyucu, M. (2016). Üniversitede Eğitim Gören Y Kuşağı Öğrencilerinin Radyo Formatları Tercihi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 9 (46), 713-730.
- Küçükşabanoğlu, Z. (2021). *Z'nin Siyaseti* (1. Baskı). İstanbul: Motto Yayınları.
- Levickaite, R. (2010). Generations x, y, z: How social networks form the concept of the world without borders (the case of Lithuania). *LIMES: Cultural Regionalistics* , 3 (2), 170-183.
- Mannheim, K. (1998). *The Sociological Problem of Generations*. UK: Reproduced by permission of Taylor & Francis Books.
- McCrindle, M. (2014). *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations* (3. baskı). Avustralya: McCrindle Research Pty.

- Menendez, M. H., Escobar, C. A., & Menendez, R. M. (2020). Educational experiences with Generation Z. *International Journal on Interactive Design and Manufacturing (IJIDeM)* , 14, 847-859.
- Monster. (2016). *Monster Multi-Generational Survey (Move Over, Millennials: What You'll Need to Know for Hiring as Gen Z Enters the Workforce)*. 07 16, 2021 tarihinde https://media.newjobs.com/cms/static-content/info/PRODUCTS/monster_genz_report.pdf?_ga=2.156703097.377874824.1626442430-1038931049.1626442430 adresinden alındı
- Oblinger, D., & Oblinger, J. (2005). *Educating the Net Generation*. Educause.
- OECD. (2021). *Youth unemployment rate (indicator)*. 07 05, 2021 tarihinde <https://data.oecd.org/unemp/youth-unemployment-rate.htm> adresinden alındı
- Okur, H. D. (2003). Gençlik ve Sosyal Paylaşım Siteleri. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi* (23), 93-106.
- Özdaş, F. (2019). Merkezi Yerleştirme Sınav Sistemine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mukaddime* , 10 (2), 688-707.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özkaynar, K., Altunışık, R., & Yolcu, T. (2017). Facebook ve Twitter Kullanıcılarının Siyasal Katılım Eğilimlerinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* , 5 (5), 99-109.
- Pardeck, J. T. (1988). An Ecological Approach For Social Work Practice. *The Journal of Sociology & Social Welfare* , 15 (2), 133-142.
- Parker, K., & Igielnik, R. (2020). *Pew Research Center*. 05 23, 2021 tarihinde <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/14/on-the-cusp-of-adulthood-and-facing-an-uncertain-future-what-we-know-about-gen-z-so-far-2/> adresinden alındı
- PrakashYadav, G., & Rai, J. (2017). The Generation Z and their Social Media Usage: A Review and a Research Outline. *Global Journal of Enterprise Information System* , 9 (2), 110-116.
- Reeves, T., & Oh, E. (2007). *Generational Differences from: Handbook of Research on Educational Communications and Technology Routledge* (Third Edition).
- Rothman, D. (2016). *A Tsunami of Learners Called Generation Z*. 05 27, 2021 tarihinde https://mdle.net/journal/A_Tsunami_of_Learners_Called_Generation_Z.pdf adresinden alındı
- Sağbaş, E. A., Ballı, S., & Şen, F. (2016). Sosyal Medya ve Gençler Üzerindeki Etkileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Uluslararası Gençlik Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, (s. 153-163).

- Saraç, E., & Aynacı, G. (2020). Üniversitelerdeki Genç Kızlarda Güzelliğin Algılanması: Türkiye’de Güzelliğin Geniş Kavramsallaştırılması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* , 15 (23), 1829-1848.
- Seemiller, C., & Grace, M. (2017). Generation Z: Educating and Engaging the Next Generation of Students. *About Campus* , 22 (3), 21-26.
- Sezer, Ö., & Yıldırım, O. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Kendilerini Değerlendirmelerinin ve Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi* , 1 (1), 86-117.
- Sezer, Ş. (2018). Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Tutumlarının Öğrencilerin Gelişimi Üzerindeki Etkileri: Fenomenolojik Bir Çözümleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 33 (2), 534-549.
- Siporin, M. (1980). Ecological Systems Theory in Social Work. *The Journal of Sociology & Social Welfare* , 7 (4), 507-532.
- Sladek, S., & Grabinger, A. (2014). *Gen Z: The first generation of the 21st Century has arrived!* 06 04, 2021 tarihinde https://www.xyzuniversity.com/wp-content/uploads/2018/08/GenZ_Final-dl1.pdf adresinden alındı
- Sönmez, F. (2016). *Sosyal Medyanın, Z Kuşağı Tüketicilerinin Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Strauss, W., & Howe, N. (1997). *The Fourth Turning: What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny*. New York: Broadway Books.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018). *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi* . 06 10, 2022 tarihinde https://www.aile.gov.tr/media/35869/taya-18_turkce_kitap.pdf adresinden alındı
- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M., & Küçükoğlu, M. (2017). Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Muhtemel Etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* , 7 (13), 1031-1048.
- Taş, H. Y., Küçükoğlu, M., & Demirdöğmez, M. (2018). Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu Ve Alternatif Çözüm Önerileri. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi* , 7 (18), 279-294.
- Taş, H., Demirdöğmez, M., & Küçükoğlu, M. (2017). *Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Muhtemel Etkileri*. Ankara: Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi.
- TDK. (2021). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. 04 10, 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tekin, M. (2015). *Çalışma Yaşamında Kuşaklar ve İşe Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

- Terzi, Ö., Kumcağız, H., Terzi, M., & Dünder, C. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Sigara Kullanımı ve Nikotin Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* , 6 (4), 168-181.
- Toruntay, H. (2011). *Takım Rollerini Çalışması: X ve Y Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tutgun-Ünal, A. (2019). Youtube Kullanıcısı Z Kuşağının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Tercihlerinin İncelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi* , 8 (16), 61-85.
- TÜİK. (2020). 04 06, 2021 tarihinde İstatistiklerle Gençlik: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2019-33731> adresinden alındı
- TÜİK. (2020). 07 07, 2021 tarihinde İş Gücü İstatistikleri: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484> adresinden alındı
- Twenge, J. M. (2018). *i-Nesli*. (O. Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- UNESCO. (2016). 04 05, 2021 tarihinde <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/youth/youth-definition/> adresinden alındı
- Unidays. (2019). *Gen Z: Preparing To Face The Future*. 08 17, 2021 tarihinde <https://p.corporate.myunidays.com/download-gen-z-preparing-to-face-the-future-report> adresinden alındı
- Uslu, F. B. (2013). *AB'de ve Türkiye'de Gençlik Politikaları Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Uysal, S. (2019). *Z Kuşağının Çalışma Hayatından Beklentileri: Bir Alan Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlü, G., & Çiçek, H. (2019). Z Kuşağının Kariyer Beklentileri: Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* , 22 (2), 447-458.
- Yadav, A. K. (2014). 09 19, 2021 tarihinde Youth and Development: Role of social Worker: <http://www.sharing4good.org/article/youth-and-development-role-social-worker> adresinden alındı
- Yakar, B., Pirinçci, E., & Kurt Canpolat, E. (2020). Sigara İçme Durumuna Etki Eden Faktörler ve Tütün Kontrol Eylem Planının Sigara Kullanım Üzerine Etkisinin Araştırılması. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi* , 34 (2), 147-153.
- Yaşa Özeltürkay, E., & Demirci Orel, F. (2016). Sağlık Sektöründe Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti ve Bağlılık İlişkisi: Devlet, Özel ve Üniversite Hastaneleri Karşılaştırılması. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 13 (1), 46-76.

- Yaşar, İ. H., & Uğurhan, Y. Z. (2021). Sosyal Medyada Güven ve Teyit: Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Bağlamında Bir İnceleme. *İNİF E- Dergi* , 6 (1), 32-52.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., & Güvenç, D. (2020). Z Kuşağının Çalışma Ortamı Beklentilerine İlişkin Bir Araştırma. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 10 (1), 57-76.
- Yılmaz, F., Acar, S., Bilen Kazancık, L., Gültekin, L., Meydan, M., Özsan, M., et al. (2019). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017*. Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.
- YÖK. (2021). 04 18, 2021 tarihinde Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi: <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı
- Yörükoğlu, A. (2016). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar* (15. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zastrow, C. (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

EK 1: KATILIM ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Türkiye genç nüfusa sahip olan bir ülkedir. Dünyada yaşanan ekonomik krizler buna bağlı olarak azalan istihdam olanakları, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşma gibi sorunları ülkemizdeki gençler de deneyimlemektedir. Hızla değişen teknoloji, insanların günlük yaşantısını doğrudan etkilemektedir. Özellikle 18-26 yaş aralığında olan ve Z Kuşağı olarak adlandırılan gençlerin yaşadıkları sorunlar ve ihtiyaçlar bir önceki nesile göre farklılaşmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Z Kuşağı olarak adlandırılan 18-26 yaş arasındaki gençlerin yaşadıkları sorunları ve ihtiyaçlarını sosyal hizmet perspektifinden değerlendirmek ve ortaya koymaktır. Araştırma sonunda elde edilen verilerin Türkiye'deki gençlik politikalarına ve hizmetlerine katkı sunacağı umulmaktadır.

Araştırma kapsamında sizinle bir görüşme gerçekleştirilecektir. Görüşme sırasında sorulan sorulardan rahatsız olursanız görüşmeyi istediğiniz an sonlandırabilirsiniz. Görüşme sonunda elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, kimliğinizi açık edecek biçimde kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Bu şartlar altında çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul ediyorsanız aşağıda yer alan bölümü doldurmanızı rica ediyorum.

Saygılarımla

Lütfi Ekinci

Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

() Çalışma ile ilgili tarafıma yeterli bilgi verildi. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul ediyorum.

Tarih:

İmza:

EK 2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Tarih: .../.../2022

Görüşme Saati:

1.Demografik Bilgiler:

Yaş: Cinsiyet: Eğitim Durumu/Bölümü: Mahalle/İlçe:

Çalışma Durumu: (Çalışıyorsa ne iş yapıyor).....

Ailedeki Birey Sayısı:

Ailenin Gelir Durumu:

Birlikte yaşadığı kişiler:.....

Ebeveynlerin Meslekleri:...../.....

Fiziksel Çevre

Yaşadığınız mahalle/ilçe hakkında düşüncelerinizi paylaşır mısınız? (Mahalledeki komşuluk ilişkileri nasıl? Yaşadığı mahalle onu nasıl etkiliyor? Mahallenin sosyal ve kültürel alanlarından yararlanma durumu, Mahallenin güvenlik durumu)

Gelecekte nasıl bir çevrede yaşamak istersiniz? (Bu çevrede sence neler olmalı?)

Aile Sistemi

Ailen ile ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsun?

Sana karşı tutumları nasıl? (Ailenizle hangi konularda çatışmalar yaşıyorsunuz?)

Birlikte nasıl vakit geçiriyorsunuz?

Aile senin için ne anlam ifade ediyor?

İleride ebeveynlerinle ilişkilerinin nasıl olmasını istersin?

Gelecekte nasıl bir aile kurmak istersin?

Arkadaş Sistemi

Arkadaşlarınla ilişkilerin hakkında ne düşünüyorsun? (Arkadaş sayısı/ Görüşme sıklığı/görüşülen yer)

Birlikte nasıl vakit geçiriyorsun?

Arkadaşlarınla yaşadığın sorunlar neler?

Gelecekte arkadaş ortamının nasıl olmasını istersin?

Eğitim Sistemi

Ülkemizde eğitim ve sınav sistemi hakkındaki düşüncelerin neler? (uzaktan eğitim süreci nasıldı?)

Okulda karşılaştığın sorunlar neler?

Gelecekte eğitim ve sınav sisteminin nasıl olmasını istersin?

Teknoloji Sistemi

Sosyal medyanın gençler üzerindeki etkisi hakkında ne düşünüyorsun? (Ne amaçla kullanıyor? Hangi uygulamaları kullanıyor? Kimleri/hangi tür içerikleri takip ediyor? Ne

kadar vakit geçiriyor? Kullanım sıklığı? Çevrim içi oyunlar) (Sosyal medya beğeni sayısı önemli mi?)

Sosyal medyadaki bilgilerin doğruluğunu nasıl teyit ediyorsun?

Haberler seni nasıl etkiliyor? (Son dönemlerde artan olumsuz haberler nasıl etkiliyor?)

İstihdam Sistemi

Ülkemizdeki iş olanakları hakkındaki düşüncelerin nedir?

Mezun olduktan sonraki planın nedir? (iş bulma kaygısı var mı, kyk kredi borcu durumu)

Sosyal medya üzerinden yapılan meslekler hakkında ne düşünüyorsun? (Youtuber/Influencer vb.) (İleride sen de bu meslekleri yapmak ister misin?)

Nasıl bir işte çalışmak istersin? (kamu/özel/stk)

Gelecekte nasıl bir çalışma ortamının olmasını istersin?

Sağlık Sistemi

Sağlık durumun nasıl?

Bağımlılık yapan madde kullanımı (eğer kullanıyorsa sıklığı/kullanma nedeni/ilk kimin yanında denediği)

Daha önce psikolojik problemler yaşıadıysan deneyimlerin nelerdir?

Z kuşağının sağlık problemlerinin en aza indirilmesi için neler yapılmasını istersin?

Politik Sistem

Türkiye'nin ekonomik ve siyasal durumu hakkındaki düşüncelerin nedir? (Sana yakın olduğunu düşündüğün siyasetçi kim? Neden bu siyasetçi?)

Siyasi partilerin yaptığı çalışmalara katılıyor musun?

Herhangi bir sivil toplum kuruluşunun yaptığı çalışmalara katılıyor musun?

Gençlere yönelik hizmetlerin yeterliliği hakkında ne düşünüyorsun? (İmkân olsa Türkiye'de mi yurt dışında mı yaşamak isterdin? Neden?)

Ülkenin yönetiminde söz sahibi olsaydın gençler için neler yapardın?

Din hakkında düşüncelerin nelerdir?

Aktarmak istediğin başka bir husus var mı?

EK 3: ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 10.08.2021-52792

1993

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Akademik Değerlendirme Koordinatörlüğü

Sayı : E-62310886-600-52792
Konu : Etik Kurul İzni Hk.

10.08.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26.07.2021 tarih ve 48078 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN'ın danışmanlığında Lütfi EKİNCİ'nin yürütmekte olduğu "Sosyal Hizmetin Ekolojik Yaklaşımı Temelinde Gençlik Sorunlarının Değerlendirilmesi: Z Kuşağı Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi çalışması değerlendirilmiş ve bilgilerinize ekte sunulmuştur.

Prof. Dr. M. Abdülkadir VAROĞLU
Kurul Başkanı

Ek: Değerlendirme Formu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSD402YJ42

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/baskent-universitesi-ebys>

Başkent Üniversitesi Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18. Km 06790

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bilgi için: Gamze SONBAY
Koordinatör

Telefon No:0 312 246 67 40 Faks No:0 312 246 66 05
e-Posta:adk@baskent.edu.tr İnternet Adresi:www.baskent.edu.tr
Kep Adresi:baskentuniversitesi@hs02.kep.tr

Telefon No: 246 66 66 / 2078

Sayı : 17162298.600-173
Konu : Tez Çalışması

3 AĞUSTOS 2021

İlgili Makama

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Arzu İçağasioğlu Çoban'ın danışmanlığında, Lütfi Ekinci'nin yürütmekte olduğu "Sosyal Hizmetin Ekolojik Yaklaşımı Temelinde Gençlik Sorunlarının Değerlendirilmesi: Z Kuşağı Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi çalışması değerlendirilmiş ve yapılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir. Bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu

Ad, Soyad	Değerlendirme	İmza
Prof. Dr. M. Abdülkadir Varoğlu	Olumlu/ ~~Olumsuz~~	
Prof. Dr. Kudret Güven	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Ali Sevgi	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Işıl Bulut	Olumlu/Olumsuz	
Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun	Olumlu/ ~~Olumsuz~~	
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek	Olumlu/ ~~Olumsuz~~	
Prof. Dr. Özcan Yağcı	Olumlu/ ~~Olumsuz~~	

EK 4: TANIMLAR

COVID-19: 2019 Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan damlacık yoluyla bulaşması sebebiyle hızla yayılan, dünyada yaklaşık 4 milyon insanın ölümüne sebep olan salgın hastalıktır.

Etiket: Sosyal medya uygulamalarında diyez işareti (#) kullanılarak belli bir konu hakkında farklı kullanıcıların paylaşımlarını takip etmeyi sağlayan özelliktir.

Influencer: Sosyal medyadan belli bir kitleye hitap eden paylaşımlar yaparak binlerce kişiyi etkileyen sosyal medya etkileyicileridir. Sosyal medya etkileyicileri, takipçilerine çeşitli markaların tanıtımını yaparak kazanç elde etmektedir.

Keşfet: Sosyal medya araçlarında; kullanıcıların, ilgi alanlarına yönelik içeriklerin gösterildiği bölümdür.

Mavi Tik: Sosyal medya uygulamalarında kullanıcı hesabının; gerçek bir kişi, kuruluş ya da markaya ait olduğunu doğrulayan rozettir.

Sanal Gerçeklik: Gerçek dünyada bulunulmak istenilen bir ortamın, üç boyutlu animasyonlar aracılığıyla sesli ve görüntülü olarak sanal ortamda deneyimlendiği teknolojidir. Hologram teknolojisi ise lazer ışınlarıyla bir kişinin ya da nesnenin üç boyutlu görüntüsünün yansıtılmasıdır.

Story: Instagram ve Facebook gibi sosyal medya uygulamalarında kullanıcıların fotoğraf, video veya müzik paylaşımlarının 24 saat sonra otomatik kaybolmasını sağlayan sosyal medya araçlarının bir özelliğidir.